

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

JUSTINA MOCKEVIČIENĖ

PASĖLIŲ DRAUDIMAS LIETUVOJE IR
BESIVYSTANČIŲ ŠALIŲ PATIRTIS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
dr. N. Udrėnas

VILNIUS, 2010

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

JUSTINA MOCKEVIČIENĖ

PASĖLIŲ DRAUDIMAS LIETUVOJE IR
BESIVYSTANČIŲ ŠALIŲ PATIRTIS

Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62603S203

Recenzentas
dr. G. Kazėnas
2009 12

Vadovas
dr. N. Udrėnas
2009 12

Atliko
Esamd8-01 gr. stud.
J. Mockevičienė
2009 12

VILNIUS, 2010

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Pasėlių draudimas Lietuvoje ir besivystančių šalių patirtis“ yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame universitete Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nedaro nuorodų į kitus darbus, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Justina Mockevičienė

Turinys

IVADAS.....	10
1. PASĖLIŲ DRAUDIMAS LIETUVOJE.....	12
1.1. Pasėlių draudimo užuomazgos	12
1.2. Pasėlių draudimo sistemos	14
1.3. Draudimo įmonių kaita ir įvairovė	22
1.4. Draudimo procedūra	26
1.5. Reikalavimai, norintiems drausti pasėlius	34
1.6. Žalų sureguliuavimas ir žalos požymiai	38
2. PASĖLIŲ DRAUDIMO SITUACIJA BESIVYSTANČIOSE ŠALYSE.....	43
2.1. Trečiųjų šalių patirtis pasėlių draudime.....	43
2.2. JAV, Kanados ir ne ES šalių patirtis	48
2.3. Draudimo schemos Europoje	55
3. SPRENDIMO BŪDAI EUROPOJE IR AMERIKOJE – TRADICINIS DRAUDIMAS IŠ ESMĖS.....	65
3.1. Skirtingų pasaulių panašus požiūris	65
3.2. JAV pasėlių draudimo sistema	66
3.3. JAV Ūkininkavimo įstatymo pakeitimas.....	70
4. SIŪLOMI SPRENDIMAI IR TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ PARAMA TOKIOMS SCHEMOMS ATSIKURTI.....	73
4.1. Pasaulio banko įžvalgos	73
IŠVADOS	77
LITERATŪRA	79
ANOTACIJA	88
ANNOTATION.....	89
SANTRAUKA.....	90
SUMMARY.....	91
PRIEDAI	92

PAVEIKSLAI

1 pav. Agrometeorologijos stočių tinklas. 2009-09-01.	19
2 pav. Agrometeorologinių stebėjimų aikštelė su matavimo įranga.....	19
3 pav. Lietuvos žemėlapis, žymintis žemės ūkio naudmenų ir pasėlių laukus	38
4 pav. Stichinių nelaimių daroma žala Kinijos žemės ūkiui	45
5 pav. Kinijos žemėlapiai, žymintys sausrų ir potvynių riziką	46
6 pav. Bendros ir jungtinės rizikos draudimo schemos pasaulyje	49
7 pav. Derliaus ir pajamų draudimo sistemos pasaulyje	50
8 pav. Indeksu paremtos draudimo schemos pasaulyje	51
9 pav. Katastrofų fondais, stabilizacijos ataskaita paremtos draudimo schemos ir speciali pagalba pasaulyje	52
10 pav. Bendro. Jungtinio ir derliaus draudimo schemos Europoje (%)	56
11 pav. Draudimo skverbimasis Europoje (%)	60
12 pav. Skverbimasis į draudimo rinką Europoje	60
13 pav. Subsidijų suma nuo draudimo vertės Europoje	57
14 pav. Draudimo subsidijų lygis (%)	63
15 pav. Pasėlių nuostoliai JAV.	68

LENTELĖS

1 lentelė. Pasėlių draudimo produktai iki 2009-09-01	27
2 lentelė. Pasėlių draudimo kainos.	28
3 lentelė. Valstybės parama Lietuvos žemės ūkiui (mln. Lt.)	30
4 lentelė. Pagrindinių žemės ūkio augalų pasėlių struktūra (tūkst. ha.)	34
5 lentelė. Žemės ūkio draudimo sistemos ne ES šalyse	54
6 lentelė. Žemės ūkio draudimo schemas Europoje.	57

SANTRUMPOS

A

Agrometeorologija – žemės ūkio meteorologija, mokslas apie meteorologinių, klimatinių ir hidrologinių sąlygų įtaką žemės ūkio gamybos procesams ir objektams¹.

D

Derlius - žemės ūkio augalų ar jų grupių (grūdiniai, daržovės) bendras produkcijos kiekis iš jų pasėlių arba žemės ūkio naudmenų (pievų ir natūralių ganyklų produkcija) ploto².

Draudėjas – asmuo, kuris kreipėsi į draudiką dėl draudimo sutarties sudarymo ar kuriam draudikas pasiūlė sudaryti draudimo sutartį, arba kuris sudarė draudimo sutartį su draudiku³.

Draudikas – asmuo, teisės aktų nustatyta tvarka turintis teisę vykdyti draudimo veiklą⁴.

Draudimas – 1) įstatymo ar sutarties pagrindu kilęs teisinis santykis, kurio turinį sudaro tam tikrų įvykių sukeltos materialinės žalos finansinis likvidavimas arba dėl tų įvykių atsiradusios pinigų reikšmės tenkinimas bendromis tą žalą ar paramos reikmę patirti galinčių savarankiškų ūkinių vienetų jėgomis⁵; 2) Finansinė-ūkinė veikla, kuria siekiama apsaugoti fizinių ir juridinių asmenų turtinius interesus, įvykus draudimo sutartyje nustatytiems įvykiams (draudiminiams), panaudojant rezervus ir draudimo techninius atidėjimus, sudaromus iš minimų asmenų mokamų įmokų (draudimo įmokų) bei pajamų, gautų jas investavus įstatymo nustatyta tvarka⁶.

J

Jaunieji ūkininkai – asmenys, atitinkantys šiuos reikalavimus:

- a) yra jaunesni nei 40 metų amžiaus ir pirmą kartą kuriasi kaip valdos valdytojai;
- b) turi pakankamus profesinius įgūdžius ir kompetenciją;
- c) pateikia ūkininkavimo veiklos plėtros verslo planą⁷.

¹ Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Mokslas: 1976, Vilnius. 86 p.

² Žemės ūkio ekonomikos terminų aiškinamasis žodynas. [Žiūrėta 2009 11 15]. Prieiga per internetą: http://mail.laei.lt/zodynas/zodz_a.php?lietuviu=d&id_ag=615&id_ag=1005&id_ag=491

³ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. 2003 m. rugsėjo 18 d. Nr. IX-1737

⁴ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. 2003 m. rugsėjo 18 d. Nr. IX-1737

⁵ Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Mokslas: 1977, Vilnius.

⁶ Žemės ūkio ekonomikos terminų aiškinamasis žodynas. [Žiūrėta 2009 11 15]. Prieiga per internetą: http://mail.laei.lt/zodynas/zodz_a.php?lietuviu=d&id_ag=615&id_ag=1005

⁷ Europos Sąjungos oficialus leidinys. Tarybos Reglamentas EB dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EZUFKP) paramos kaimo plėtrai Nr. 1698/2005

K

Kruša – 1) meteorologinis reiškiny, kuomet šiltuoju metų laikų iš kamuolinių lietaus debesų krenta sušalusio ledo gabalai (ledokšniai). Susidaro kuomet šiltos stiprios oro srovės vertikaliai pakyla į aukštesnius atmosferos, kur vanduo sušąla į ledo kristalus. Vėliau šie krisdami žemyn susilieja su vandens lašais ir suformuoja ledokšnius⁸; 2) ledai, krituliai, krintantys šiltuoju metų laiku iš liūtinių (kamuolinių) debesų, dažniausiai būna su perkūnija ir lietumi. Debesyse ant mažyčio ledo gabaliuko, susidariusio iš vandens lašelių. Limpa vis nauji ledo kristalai, susidaro ledukai. Krisdami jie aplimpa vandens lašais, apledėja ir dar padidėja⁹.

L

Liūtis - staiga užeinantis ir praeinantis labai smarkus lietus, dažniausiai su perkūnija¹⁰.

P

Pasėlis – tam tikrame žemės plote auginami kultūriniai augalai¹¹.

Perdraudimas – 1) draudimo atmaina, kai už įmoką prisiimama draudiko draudimo išmokos išmokėjimo ar kitokių draudiko nuostolių rizika, sąlygota jo draudimo veiklos¹²; 2) draudimo organizacijų susitarimas, pagal kurį viena draudimo organizacija už dalį draudimo premijos įsipareigoja kitai draudimo organizacijai padengti atitinkamą dalį jos išmokėtos draudėjui kompensacijos¹³.

Perdraudimo įmonė – kita nei šio straipsnio 14, 40 ar 61 dalyse nurodyta įmonė, kurios pagrindinė veikla yra draudimo įmonių, kitų Europos Sąjungos valstybių narių draudimo įmonių, užsienio valstybių draudimo įmonių draudimo išmokos išmokėjimo ar kitokių, sąlygotų draudimo veiklos, nuostolių rizikos prisiėmimas arba perdraudimo įmonių perdraudimo išmokos išmokėjimo ar kitokių, sąlygotų perdraudimo veiklos, nuostolių rizikos prisiėmimas perdraudžiant šias rizikas¹⁴.

R

Rizika – 1) galimybė patirti nuostolių dėl turto technologinio senėjimo, prastovų, besikeičiančių ekonominių sąlygų, turto praradimo ar sugedimo¹⁵.

⁸Wikipedija Laisvoji enciklopedija. [Žiūrėta 2009 05 23]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Kru%C5%A1a>

⁹Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Mokslas: 1977, Vilnius.

¹⁰Terminų žodynas. [Žiūrėta 2009 05 23]. Prieiga per internetą: <http://terminu.zodynas.info/liutis>

¹¹Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Mokslas: 1977, Vilnius.

¹²Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. 2003 m. rugsėjo 18 d. Nr. IX-1737

¹³Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Mokslas: 1977, Vilnius.

¹⁴Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. 2003 m. rugsėjo 18 d. Nr. IX-1737

¹⁵Viešosios įstaigos Lietuvos Respublikos apskaitos instituto direktoriaus įsakymas dėl 36-ojo verslo apskaitos standarto „Neribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinė apskaita ir finansinė atskaitomybė“ tvirtinimo. 2005 m. gruodžio 22 d. Nr. VAS-9, Vilnius.

S

Sausra - padėtis, kai tam tikro regiono atmosferoje ir dirvožemyje pastebimas didesnis nei statistiškai tikėtinas tam regionui vandens trūkumas. Skiriami trys sausrų tipai: 1) Meteorologinė (atmosferos) sausra, kai ilgą laikotarpį kritulių kiekis mažesnis nei vidutinis; 2) Žemės ūkio, dirvožemio sausra, kai vandens yra per mažai, kad būtų galima pasiekti vidutinius pasėlių derlius¹⁶.

Subsidija – Valstybės ar savivaldybės institucijų bei kitų trečiųjų asmenų parama, skirta plataus vartojimo prekių (paslaugų) kainoms išlaikyti ar sumažinti arba šių prekių gamybos (paslaugų teikimo) mastui išlaikyti¹⁷.

Ž

Žemės ūkis – ūkio šaka, apimanti žemės ūkio veiklą¹⁸.

Žemės ūkio naudmenos (toliau – ŽŪN) - dirbamoji žemė, sodai, pievos, ganyklos, naudojamoms arba tinkamoms naudoti žemės ūkio augalams auginti¹⁹.

Žemės ūkio veiklos subjektas – žemės ūkio veikla arba žemės ūkio ir alternatyviaja veikla užsiimantis fizinis ar juridinis asmuo arba fizinių ar juridinių asmenų grupė, taip pat Lietuvoje registruotas užsienio juridinio asmens filialas, kurių žemės ūkio valda yra įregistruota Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo verslo registre²⁰.

¹⁶ **Wikipedija Laisvoji enciklopedija.** [Žiūrėta 2009 05 23]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Sausra>

¹⁷ **Žemės ūkio ekonomikos terminų aiškinamasis žodynas.** [Žiūrėta 2009 11 15]. Prieiga per internetą: http://mail.laei.lt/zodynas/zodz_a.php?lietuviu=s&id_ag=980&id_ag=1495

¹⁸ **Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas.** 2002 m. birželio 25 d. Nr. IX-987

¹⁹ **Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos. Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės.** 2007 m. rugsėjo 19 d. 5 p.

²⁰ **Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas.** (Žin., 2002, Nr. 72-3009; 2008, Nr. 81-3174. 2 straipsnio 22 dalis.

ĮVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Įvairios draudimo formos ir elementai jau žinomi nuo senų laikų, kurių pagrindinis tikslas – apsaugoti svarbiausias žmogaus vertybes: sveikatą, pajamas, turtą nuo galimos rizikos, nepageidaujamos žalos ir nuostolių naštos. Kiekvieną dieną pasaulyje įvyksta daug įvairių gamtos ir stichinių nelaimių, kurios verčia žmones susimąstyti ir imtis priemonių gamtos padarytai žalai išvengti arba bent sumažinti jų padaromus tiesioginius nuostolius. Tiek Lietuvoje, tiek ES šalyse, JAV bei besivystančiose šalyse labai svarbu užtikrinti didesnę žemės ūkio verslo saugumą ir pasiūlyti žemės ūkio subjektams finansinius instrumentus, sumažinančius investicinių projektų riziką, padėsiančius užtikrinti stabilesnes žemdirbių pajamas, ypač stichinių meteorologinių reiškinių atveju.

Problema. Draudimo rinka, ypač pasėlių draudime, yra jauna ir tebesivystančioje fazėje, todėl siekiant sukurti vientisą ir stabilią sistemą, reikia įdiegti žemės ūkio augalų rizikos draudimą. Šiuo metu Lietuvoje žemės ūkio subjektai gali apsidrausti nuo keturių pagrindinių rizikų – iššalimo (peržiemojimo rizikų), krušos, liūtis ir sausros. Tai puiki priemonė palengvinanti ūkininko gyvenimą ir neleidžianti patirti bereikalingos žalos. Žemės ūkio rūmų prezidiumo medžiagoje (2006) teigiama, kad pastaraisiais metais vis labiau ryškėja globalios klimato kaitos neigiamas poveikis ES šalims, taip pat ir Lietuvos bei viso pasaulio žemės ūkio sektoriui. Pasėlių draudimas Lietuvoje turi tapti pagrindiniu ir svarbiausiu žemės ūkio subjektų veiklos rizikos valdymo mechanizmu, užtikrinančiu jų ūkinės veiklos stabilumą ir pastovumą.

Pasėlių draudimo tema dar nėra nuosekliai iširta ir išnagrinėta, nes ji dar yra pakankamai nauja visame pasaulyje, nors Prancūzijoje tokia idėja kilo dar 1750 metais. Bet kiekvienos šalies patirtis skirtinga, nes skiriasi klimatinės sąlygos, draudžiami produktai, priklausomai nuo kiekvienos valstybės pagalbos lygio, auginamų kultūrų bei jų auginimo sąlygų.

Kaimyninėse ES valstybėse žemės ūkio draudimui skiriamas ypatingas dėmesys. Kiekvienos šalies valdžios institucijos skatina ūkininkus drausti savo žemės ūkio augalus, iš įvairių fondų stengdamiesi finansuoti dalį draudimo įmokų. ES besivystančios šalys, formuodamos savo draudimo sistemas stengiasi atsižvelgti į savo šalies žemės ūkio sektoriaus produkcijos struktūrą, taip pat ūkininkų požiūrį į verslo rizikos valdymą bei Europos Komisijos keliamus reikalavimus.

Tyrimo **objektas** – pasėlių draudimo sistemos veikimo mechanizmas Lietuvoje ir besivystančiose šalyse bei JAV .

Tyrimo **dalykas** - pasėlių draudimo sistemos veikimo mechanizmo analizė.

Šio tyrimo **tikslas** – remiantis teorinėmis žiniomis apie pasėlių draudimo sistemas, išanalizuoti pasėlių draudimo įtaką tolesnei žemės ūkio plėtrai, atskleisti pasėlių draudimo situaciją Lietuvoje, ES, besivystančiose šalyse ir JAV. Taip pat siekiama išsiaiškinti, kokias aktualiausias problemas sprendžia ūkininkai ir draudimo kompanijos.

Tiksliui įgyvendinti numatyti šie **uždaviniai**:

1. išanalizuoti mokslinę, metodinę, teisinę literatūrą pasėlių draudimo tema;
2. išanalizuoti pasėlių draudimo teikiamą naudą;
3. palyginti Lietuvos, ES, JAV ir besivystančių šalių patirtį pasėlių draudimo srityje;

Tyrimo **hipotezė** – atsižvelgiant į šiuolaikinėje visuomenėje susidariusią dabartinę situaciją, pasėlių draudimas dar nėra iki galo išvystyta ir sureguliuota draudimo rūšis. Dėl didelės rizikos ir menkų prognozavimo galimybių nedaugelis draudimo kompanijų ryžtasi imtis šios sunkiai prognozuojamos veiklos.

Tyrimo **metodai**. Iškeltam tikslui pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti naudoti tokie metodai: mokslinės literatūros, dokumentų, straipsnių, spaudos analizė, palyginimas bei apibendrinimas. Iškeltų uždavinių pobūdis suponavo kompleksinį teorinių ir empirinių mokslinio tyrimo **metodų** naudojimą. Pagrindinis empirinis mokslinio tyrimo metodas, kuriuo naudotasi atliekant tyrimą, – tai dokumentų analizė – analizės metodas. Šiuo metodu buvo tiriami teisės aktai, straipsniai, ataskaitos bei statistikos duomenys, atspindintys mokslininkų poziciją baigiamojo darbo tema.

Atkreiptinas dėmesys, kad šią temą yra nagrinėję tik keletas lietuvių mokslininkų, bet daugiausiai informacijos pateikiama informacinio pobūdžio forma. Taip pat buvo nagrinėjama ir užsienio literatūra, kuri leido susipažinti su kitų šalių patirtimi.

Loginis ir apibendrinimo metodas buvo taikomas siekiant prieiti prie tam tikrų išvadų, gautų išanalizavus literatūrą.

Aprašomuoju metodu yra pateikiamas pasėlių draudimo sistemos mechanizmas, Lietuvos pasėlių draudimo įmonių kaita ir raida.

Loginis metodas būtinas atskleidžiant bet kokio mokslinio tiriamojo darbo tikslus, aiškinantis pateikiant išvadas bei apibendrinimus.

Lyginamuoju metodu yra lyginamas Lietuvos, JAV ir ES šalių patirtis pasėlių draudimo sistemoje.

Rezultatų reikšmingumas: Išanalizuotos draudimo schemas skirtingose šalyse suteikia galimybę atskleisti šių schemų privalumus ir trūkumus, kurie leis tobulinti savo šalies draudimo schemą ir gerinti jos efektyvumą.

1. PASĖLIŲ DRAUDIMAS LIETUVOJE

1.1. Pasėlių draudimo užuomazgos

Su kiekviena nauja diena vyksta pokyčiai. Laikas nestovi vietoje, o žemė nenustoja sukusis. Visame pasaulyje nesuplanuotos ir retai nuspėjamos stichinės gamtos nelaimės, kurios pridaro daug žalos ir rūpesčių žmonėms, gamtai bei kurios lemia ir klimato kaitą. Labiausiai šie meteorologiniai veiksniai pakenkia žmonėms, auginantiems kultūrinius augalus ir pridaro tokių nuostolių, kad jie nepajėgūs įveikti gamtos padarytos žalos. Kaip jau seniai žinoma, kad labai daug kas priklauso nuo gamtos sąlygų ir turbūt didžiausią įtaką žemės ūkio šakos, augalininkystės, žemdirbystės, produkcijos kiekiui ir kokybei daro meteorologinės sąlygos. Vyksta paros temperatūros svyravimai, kritulių kiekio kaita, saulėtų dienų skaičius, drėgmės lygis – tai pagrindiniai veiksniai, lemiantys derliaus kokybę ir kiekybę. Suprantama, kad daug kas priklauso ir nuo auginamos kultūros rūšies, jų veislės, dirvožemio tipo, bet bene svarbiausias dalykas yra klimatinės sąlygos. Esant pačioms palankiausioms išvardintoms sąlygoms, auginamų kultūrų situaciją gali labai greitai pakeisti trumpas meteorologinis reiškinys, apverčiantis situaciją aukštyn kojomis.

Remiantis statistikos duomenimis, dėl sausros, krušos ir kitų gamtos sukeltų veisinių žemdirbiai praranda apie 30 proc. galimo gauti derliaus. Lietuvoje pastaraisiais metais tuo galima buvo įsitikinti: dalies derliaus žemės ūkio subjektai neteko dėl sausros, liūčių, krušos, viesulo, iššalimo, ligų, kenkėjų ir kitų žalingų veisinių. Vienintelė galimybė sumažinti nuostolius - specializuotas įvairių žemės ūkio sričių draudimas. Toks draudimas yra svarbus Lietuvos ūkininkams, išgyvenantiems nelengvą pereinamosios ekonomikos laikotarpį ir kasmet dėl stichinių nelaimių patiriantiems net iki 300 mln. Lt nuostolį.

Pasaulio mokslininkai seniai pastebėjo, kad stichinės nelaimės ir kiti reiškiniai gamtoje periodiškai kartojasi. Jų periodiškumas apytikriai atitinka 12 metų saulės aktyvumo ciklą. Tačiau XX amžiuje žmonijos įtaka planetos ekosistemos buvo tokia intensyvi, kad sujaukė gamtoje nusistovėjusią tvarką ir suaktyvino gamtos jėgų poveikį. Per paskutinius 50 metų stichinių nelaimių nuolat daugėjo. Lietuvoje vasarą jau įprastu reiškiniu tapo kruša, nusiaubianti žemdirbių pasėlius. Ne vienas ūkis dėl krušos patyrė nuostolių, skaičiuojamų šimtais tūkstančių litų. Pastaraisiais metais padažnėjo ir sausra, anksčiau gana retas reiškinys mūsų šalyje²¹.

²¹Slavickienė A. Draudimas žemės ūkyje. //Mano ūkis. 2004/5. [Žiūrėta 2009 05 29]. Prieiga per internetą: http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st_z.php?s=318&z=19

Lietuvos Respublikos Žemės ūkio rūmų prezidiumo posėdžio metu buvo išsakyta nuomonė, kad nuolat besikartojantys nepalankių gamtinių reiškinių padariniai žemės ūkio sektoriui verčia daryti išvadas, kad ir ateityje šis nuo gamtinių sąlygų labai priklausomas sektorius neišvengs negatyvių gamtos stichijos sukeltų padarinių²². Todėl buvo pradėta galvoti apie tokią draudimo sistemą, kuri galėtų padėti žemės ūkio subjektams išspręsti savo problemas ar bent kiek sumažinti problemos mastą.

Taip prieš daugelį metų buvo sugalvota, kaip padėti žemdirbiams ir sukurta žemės ūkio draudimo sistema. Lietuvos žemės ūkio draudimo rinką sudaro pastatų draudimas, technikos draudimas, gyvulių draudimas bei žemės ūkio pasėlių draudimas.

Remiantis Žemės ūkio ministerijos duomenimis teigiama, kad draudimo idėja žemės ūkyje kilo Prancūzijoje dar 1750 metais, kuomet nedidelė grupelė ūkininkų susibūrė į asociaciją, kuri teikė savitarpio pagalbą pasėlių draudimui. Taip Prancūzijoje, o vėliau ir po visą pasaulį išplito ši idėja ir pradėjo veikti žemės ūkio draudimo sistema. Pasaulyje pasėlių draudimo įmokos sudaro apie 70 proc. visų draudimo įmokų ir tai yra svarbiausias draudimo žemės ūkio sektoriuje produktas²³.

Kaip ir švietimas, ekonomika, taip ir žemės ūkis nestovi vietoje, auga konkurencija ir modernios informacinės sistemos. Europos Sąjungos Bendroji žemės ūkio politika tampa vis labiau specializuota ir pamažu atsisako ilgai taikytų paramos žemės ūkiui formų. Dėl šių priežasčių sparčiai auga finansinė, gamybos ir rinkos rizika žemės ūkio sektoriuje, todėl šiuo metu daugelyje pasaulio šalių vyksta diskusijos ir ryškėja naujos žemės ūkio draudimo tendencijos. Neapsisprendžiama, kuris draudimo modelis geresnis ir patogesnis ūkininkams. Bet, kadangi, čia didelį vaidmenį turi klimatinės sąlygos, pats žemės ūkio sektorius, politika, todėl pasirenkant draudimo modelį atsižvelgiama į tos šalies bendrą situaciją.

Savaime suprantama, kad draudimo programos ir draudžiami produktai įvairiose šalyse skiriasi. Tai priklauso nuo pačios valstybės pagalbos lygio, auginamų pasėlių bei jų auginimo sąlygų. Vienose šalyse valdžios subsidijuojama draudimo politika apima įvairius galimus pavojus daugeliui pasėlių, o kitose – tik kai kurias rizikas (dažniausiai krušą) ir tik kai kurių pasėlių. Valstybė, įvertinusi šalies žemės ūkio struktūrą, kultūras, gamtos rizikas bei galimą valstybės

²²Lietuvos Respublikos Žemės ūkio rūmų prezidiumo posėdžio medžiaga. Parengta Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerijos. 2006 m. rugsėjo 14 d., Kaunas.

²³Žemės ūkio ministerijos informacija. [Žiūrėta 2009 04 12]. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/documents/BZUP/17%20Paseliu%20draudimo.pdf>

intervencijos lygį, turi pasirinkti tinkamiausias draudimo schemas ir skatinti jų vystymąsi bei aktyvų dalyvavimą²⁴.

1.2. Pasėlių draudimo sistemos

Pasak ŽŪM sekretoriaus G. Radzevičiaus, pasėlių draudimo modelio Lietuvoje sėkmė priklauso tik nuo to, ar sėkmingai bendradarbiauja trys joje dalyvaujančios pusės: žemdirbiai, valstybė ir privati draudimo bendrovė²⁵. Akivaizdu, kad valstybė, priėmusi išipareigojimą kompensuoti dalį draudimo įmokos, taip pat turėtų užtikrinti ir paslaugos ūkininkui prieinamumą. Apžvelgsiu kiekvieną iš šių dalyvių, kad būtų suprantamas ir aiškus kiekvienos pusės vaidmuo viena kitos atžvilgiu.

Straipsnyje „Pasėlių draudimas – efektyvus rizikos valdymo žemės ūkyje būdas“ autorės apibūdina vieną iš pasėlių draudimo būdų – *privatų draudimą*. Privataus žemės ūkio draudimo sistema paprastai teikia apsaugą tik nuo kelių rizikų (dažniausiai nuo krušos ir šalno). Šiuo draudimu draudžia privačios draudimo kompanijos, valstybė nesubsidijuoja draudimo įmokų. Kaip bebūtų, bet daugelį rizikų apimančio privataus draudimo vystymąsi stabdo du veiksniai:

1. Produkcijos ir kainos rizika gali būti sisteminė, t. y. daugelis ūkininkų nuo rizikos gali nukentėti vienu metu;
2. Informacijos stoka, kuri riboja draudimo kompanijų galimybes apskaičiuoti galimus nuostolius, o tai veda prie neigiamo pasirinkimo bei moralinės rizikos²⁶.

Tokia privati draudimo sistema paplitusi Vokietijoje, Švedijoje, Airijoje, Belgijoje, Danijoje, Jungtinėje Karalystėje, Olandijoje, Suomijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Maltoje ir yra siūloma tik draudimo nuo krušos paslaugos. Kai kur su tam tikromis išimtimis siūlomas draudimas nuo šalnos ir audros, o kai kurie žemės ūkio sektoriai apskritai yra nedraudžiami, pavyzdžiui, vaisių auginimas. O kalbant apie Lietuvą, tai tokio verslo rizika gali būti dar didesnė, nes klimato sąlygos yra dar labiau nenuspėjamos.

²⁴Uosytė R., Šmitaitė L. Pasėlių draudimas – efektyvus rizikos valdymo žemės ūkyje būdas.//MANO ŪKIS. 2006/2.

²⁵Žemės ūkio ministerijos informacija. Rengiamasi vasarinių augalų pasėlių draudimui. [Žiūrėta 2009 11 06]. Prieiga per internetą:
[http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews\[pointer\]=5&tx_ttnews\[tt_news\]=340&tx_ttnews\[backPid\]=11](http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews[pointer]=5&tx_ttnews[tt_news]=340&tx_ttnews[backPid]=11)

²⁶Uosytė R., Šmitaitė L. Pasėlių draudimas – efektyvus rizikos valdymo žemės ūkyje būdas.//MANO ŪKIS. 2006/2.

R. Uosytė ir L. Šmitaitė (2006), apibūdina ir **viešą (valstybinį)** draudimą. Autorės teigia, kad šios sistemos ypatybė yra ta, kad valstybinės draudimo įstaigos surenka draudimo įmokas, administruoja draudimo programas ir garantuoja išmokas, o privataus sektoriaus vaidmuo šioje draudimo sistemoje ribotas. Jis apima tik produktus, kurių nedraudžia valstybinis draudimas. Tokia valstybinė draudimo sistema ir privalomas draudimas yra Graikijoje ir Kipre. Graikijoje pasėlius privaloma drausti nuo krušos, šalnos, vėjo audrų, potvynių, sausros, smarkaus lietaus, sniego, stichinių nelaimių, kai kurių gyvulių ligų. Draudimo įmoka skaičiuojama kiekvienam ūkiui ir nėra susijusi su rizika. Ją sudaro 3 proc. auginamų pasėlių vertės ir 0,5 proc. gyvulių vertės. Privačiu draudimu galima apsidrausti tik nuo rizikų, kurių nedraudžia valstybinis draudimas. Taip pat privačiu draudimu galima dar papildomai apsidrausti nuo tų pačių rizikų, nuo kurių buvo draustasi valstybiniu draudimu.

Trečioji draudimo sistema – **viešas (valstybinis) – privatus** draudimas. Vyraujant viešo-privataus draudimo sistemai, siūloma daugiau draudimo programų, todėl galima drausti nuo daug daugiau pavojų. Dalį draudimo įmokų subsidijuoja valstybė, todėl draudimas žemės ūkio subjektams yra labiau prieinamas, patrauklesnis. Tokia draudimo sistema yra palankesnė patiems ūkininkams. Be to, vykdomas ir perdraudimas. Tokia viešo-privataus draudimo sistema yra Ispanijoje, Portugalijoje, Liuksemburge, Italijoje, Prancūzijoje, Austrijoje, Čekijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Slovakijoje.

Pasak G. Radzevičiaus, draudimo rinka dar tik formuojasi, ypač kalbant apie pasėlių draudimą. Norint sukurti ir pagerinti draudiminę žemės ūkio produkcijos gamintojų apsaugą, siūloma įdiegti žemės ūkio augalų daugelio rizikų draudimą, kuriame didelį vaidmenį vaidina valstybė. Jai tektų užtikrinti dalį draudimo įmokų subsidijavimą, o taip pat perimti dalį draudimo proceso organizavimo (draudimo paraiškų surinkimo informacinės sistemos sukūrimas, žalos vertintojų apmokymas, draudimo produktų viešinimas, meteorologinių stočių tinklo tankio užtikrinimas) išlaidų.

Straipsnyje „Pasėlių draudimas – efektyvus rizikos valdymo žemės ūkyje būdas“ apžvelgiamos ir kitų Europos Sąjungos valstybių draudimo sistemos. Pavyzdžiui, Italijoje draudimas yra savanoriškas ir gali būti individualus arba kolektyvinis. Valstybė kompensuoja iki 50 proc. ūkininko mokamų draudimo įmokų, priklausomai nuo draudimo tipo. Kai kuriais atvejais 10 proc. draudimo įmokų dar dengia vietos valdžia. Rizikos valdymą koordinuoja Nacionalinis solidarumo fondas, kuris padeda ištikus stichinėms nelaimėms. Italijoje žemės ūkio subjektai patys pasirenka

draudimo tipą. Jie gali draustis nuo vienos ar kelių rizikų arba rinktis visas rizikas apimančią draudimą.

Austrijoje taip pat vyrauja viešas (valstybinis)-privatus draudimas. Galima draustis bendru draudimu nuo sausros, šalnos, potvynių, vėtrų, sraigių, varnų ir lietaus padarytos žalos arba specialiuoju draudimu nuo krušos padarytų nuostolių. Drausdamiesi specialiuoju draudimu ūkininkai moka 50 proc. metinės draudimo įmokos, o kitą dalį sumoka federalinė valdžia (25 proc.) ir regiono valdžia (25 proc.). Valstybė draudimo įmokas subsidijuoja tik su ta sąlyga, kad regiono valdžia taip pat padengs 25 proc. draudimo įmokos.

Viena iš efektyviausių Europoje žemės ūkio draudimo sistemų yra Ispanijoje. Tai rodo didelis žemės ūkio gamintojų dalyvavimas draudimo sistemoje. Šalyje apdraudžiama apie 70 proc. užauginamo derliaus. Platus draudimų pasirinkimas yra viena iš draudimo sistemos veiksmingumo ir gausaus dalyvavimo joje priežasčių. Daugiausia Ispanijoje apdraudžiama vaisių, daržovių, kviečių. Šalyje galima apdrausti beveik visus auginamus pasėlius ir gyvulius nuo beveik visų rizikų. Ispanijoje nuo visų žemės ūkio rizikų draudžia privačios draudimo kompanijos, ir visi draudimo tipai yra subsidijuojami valstybės. Draudimo sutartys sudaromos, atsižvelgiant į žemės ūkio veiklos tipą bei draudžiamo pasėlio ploto charakteristikas. Ūkininkai patys pasirenka, nuo kokių rizikų ir kokius produktus drausti. Dauguma žemės ūkio subjektų renkasi daug rizikų apimančius draudimus. Valstybės vaidmuo Ispanijos draudimo sistemoje didelis – ji dalyvauja sudarinėdama draudimo planus, subsidijuodama draudimo įmokas, perdrausdama. Valstybė skiria iki 45 proc. subsidijų draudimo įmokai.

O jei pažiūrėtumėme į kitas Pabaltijo šalis – Latviją ir Estiją – tai nei Latvijoje, nei Estijoje pasėliai nedraudžiami. Latvijoje yra kalbama apie draudimo fondo kūrimą, kurio pagrindinis principas būtų surinkti draudimines įmokas ir išmokėti draudimines išmokas stichijos padarinių atvejais. Tačiau draudimo klausimas dar trūki būti plačiai diskutuojamas, ir yra daugybė klausimų, kuriuos dar reikia aptarti. Rakickas (Lietuvos ūkininkų sąjungos vicepirmininkas), paminėjo, jog visoms Pabaltijo valstybėms būtų patogiu ir naudinga, jei ši kompanija veiktų visame regione. Tuomet ir įmokos galėtų būti mažesnės, ir nuostoliai kompanijai neatrodytų tokie dideli, nei veikiant tik vienoje šalyje²⁷.

Laikraštyje „Atgimimas“ (Nr. 40), teigiama, kad dabartinė žemės ūkio „draudimo sistema“ nepatenkinti visi, tačiau svarstant naujus modelius, valdo naudos interesai ir nėra nemanoma mokytis

²⁷ **Railienė L.** Atstovė ES žemės ūkio organizacijose. 2008 vasario 5-6 d. Vyko Baltijos šalių žemdirbiškų organizacijų tarybos pasitarimas. [Žiūrėta 2008 02 12]. Prieiga per internetą: http://www.lus.lt/index.php?mode=news_new&news_id=145

iš senosios Europos klaidų, Pasaulio banko specialistų atskleistų jau prieš septynetą metų. Dar vyksta diskusijos ir svarstymai, koks geriausias ir tinkamiausias draudimo modelis būtų pritaikytas Lietuvos ūkininkų pasėliams ir auginamoms kultūroms. Lietuvos klimatas sudėtingas kai kurių kultūrų auginimui. Gausūs lietūs, šalnos, krūša ir kitos gamtos išdaigos dažnai sujaukia ūkininkų planus ir pridaro daug žalos, dėl kurios nukenčia žemdirbiai.

D. Donauskaitė (2006) teigia, kad svarstant alternatyvius pasėlių draudimo būdus, renkamasi iš trijų Europos Komisijos alternatyvų įvertintų ir Europos Parlamento rezoliucijoje dėl rizikos ir krizių valdymo žemės ūkyje išskirtų variantų. Parlamentarai palankiausiai vertina bendrą privačių draudimų nuo stichinių nelaimių finansavimo modelį, nes jis rinkoje išbandytas daugiausiai. Pasaulio prekybos organizacijai būtent tokios draudimo įmokų subsidijos yra priimtina paramos forma. Taip pat palankiai yra vertinama ir savitarpio investicinių fondų idėja, kuriuos sudarytų pačių ūkininkų įnašai ir valstybės biudžeto įnašas. O kalbant apie bendrą valstybinę paramą, ypač sunkmečiu vertinama nepalankiai.

Straipsnyje „Svarstomi pasėlių draudimo modeliai – trumparegiški“ teigiama, kad suvokiant draudimo sistemą taip, kaip ji dabar Lietuvoje yra suvokiama, yra ydinga. Dabar aptarinėjami draudimo modeliai yra neobjektyvūs ir rizikingi. Milžiniškos administracinės sąnaudos, iškreipta iniciatyvų sistema, didelė sukčiavimo rizika ir kiti veiksniai. Egzistuoja nauji finansiniai produktai, kuriuos siūlo Pasaulio bankas, o tai įgyvendinti gali globalūs – „CITIBank“, „Deutsche“, „ABNAMRO“ – ir kiti bankai. N. Udrėnas siūlo modelį, susietą su derliaus ar temperatūros (kritulių) indeksais. Taip būtų išspręsta problema dėl draudiko ir draudėjo aiškinimosi santykių dėl žalos dydžio. Pritaikant tokį modelį, būtų sumažinamos administracinės sąnaudos, o pats draudimas galėtų būti pasiūlytas daug patrauklesnėmis sąlygomis. Taigi, tokiu atveju pagrindiniai duomenys būtų gaunami iš hidrometeorologinių stočių, ir bankas bei draudėjas bet kada galėtų stebėti ir patikrinti per palydovą duomenų tikrumą. Tokiu būdu galima būtų išsiaiškinti kada yra viršijamas rodiklis, ir nuo kokios sumos reikia išmokėti pinigus ir pinigai nedelsiant pasiektų apsidraudusiuosius.

Pastaraisiais metais, dažnėjant ekstremaliems gamtinės kilmės reiškiniams, darosi akivaizdu, kad Lietuvai, kaip žemės ūkio kraštui, agrometeorologiniai stebėjimai reikalingi, nes žemės ūkio gamyba, net ir esant naujoms technologijoms, labiausiai priklauso nuo orų ir Lietuvos agroklimatinių sąlygų. Ypač šie stebėjimai aktualūs, susidarius ekstremalioms sąlygoms - sausras, stichinėms šalnoms, smarkioms liūtims, krušai, įmirkus dirvoms.

Pranešime spaudai rašoma, kad (2007), viena iš kliūčių, iki šiol neleidusi Lietuvoje sukurti veiksmingos žemės ūkio pasėlių draudimo sistemos, yra specializuotų meteorologijos stočių stebėjimo stoka. Atsiradus žemės ūkio pasėlių draudimo diegimo Lietuvoje perspektyvai, Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba (LHMT) Žemės ūkio ministerijos ir kitų žemės ūkio institucijų siūlymu vykdydama Vyriausybės 2006-2008 m. veiklos programos įgyvendinimo priemones, yra įpareigota sukurti Lietuvoje agrometeorologinių stebėjimų sistemą²⁸. Agrometeorologinius stebėjimus ketinama vykdyti beveik visose savivaldybėse. Remiantis stebėjimų duomenimis, draudėjai galės įvertinti žalą, pasėliams sukeltą nepalankių klimato sąlygų. Tokie duomenys bus naudingi draudimo bendrovės darbuotojams ir tuo pačiu patiems žemės ūkio subjektams.

2009 m. pavasarį Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos (LHT) prie Aplinkos ministerijos direktorė Vida Augulienė informavo Tarybą, kad šalyje atkurta agrometeorologinių stebėjimų sistema. Kiekvienoje savivaldybėje įrengtos ir sukomplektuotos agrometeorologinės stotelės sujungtos į vieningą tinklą, kuris leidžia tiksliai fiksuoti stichinių gamtos reiškinių reiškimosi ribas, prognozuoti augalų ligų plitimo teritorijas, informuoti žemdirbius apie galimus nepalankius klimatinius reiškinius. V. Augulienė pažymėjo, kad LHT planuoja įdiegti Laukuvoje meteorologinį radarą (apreptis 120 km spindulys), kuris leis fiksuoti itin tikslius duomenis, ištikus liūtimis, krušai ir pan. Kitas radaras veiks Vilniaus regione, taigi bus stebima visa Lietuva, informacija teikiama ne tik apie jau įvykusias stichines nelaimes, bet ir perspėjama apie jų artėjimą. LHT vadovė skatino žemdirbius pasinaudoti daugelyje šalių paplitusia praktika, kai agrometeorologinę stotelę turi įsirengęs kiekvienas ūkininkas. Šiomis stotelėmis naudojasi ne tik patys žemdirbiai, jos įjungiamos į bendrą šalies gamtos reiškinių stebėjimo sistemą, tad ji tampa labai tiksli ir veiksminga²⁹. Norint gauti papildomos informacijos apie agrometeorologinių stebėjimų sistemą galima apsilankyti interneto svetainėje www.meteo.lt ir sužinoti daugiau informacijos rūpimu klausimu. Čia pateikiamos ir nuolat atnaujinamos dviejų ateinančių parų prognozės apie temperatūrą, laukiamus kritulius, vėjo kryptį, stiprumą - kiekvienoje šalies savivaldybėje.

2008 metais Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba, vykdydama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-2008 m. programos priemonę „Sukurti agrometeorologinių stebėjimų sistemą“, įgyvendino investicijų projektą, kurio vertė 1 mln. litų. 43 savivaldybėse Tarnybos įrengtų ir 8 savivaldybėse jau anksčiau veikiančių Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės instituto automatinį

²⁸**Pranešimas spaudai.** Informacinis portalas vakarai.lt, 2007-10-31. AB „Agrovaldymo grupė“: pasėlius drausti apsimoka net ir gana palankiomis klimato sąlygomis. [Žiūrėta 2009 01 15]. Prieiga per internetą: <http://www.vakarai.lt/news.php?id=559>

²⁹**Žemės ūkio ministerijos informacija.** Pasėlių draudimas skatinamas, bet neprivalomas. [Žiūrėta 2009 06 15]. Prieiga per internetą: <http://ukiozinios.lt/paseliu-draudimas-skatinamas-bet-neprivalomas>

agrometeorologijos stočių teikiama informacija kartu su Tarnybos ir žemės ūkio specialistų žiniomis jau nuo artimiausios augalų vegetacijos pradžios ženkliai prisidės prie šalies žemės ūkio plėtros.

Šaltinis: Lietuvos hidrometeorologinės tarnybos prie Aplinkos ministerijos informacija. Agrometeorologinių stebėjimų sistemos atkūrimas. Prieiga per internetą: <http://www.meteo.lt/naujiena.php?id=239>

2. pav. Agrometeorologinių stebėjimų aikštelė su matavimo įranga.

Šaltinis: Lietuvos hidrometeorologinės tarnybos prie Aplinkos ministerijos informacija. Agrometeorologinių stebėjimų sistemos atkūrimas. Prieiga per internetą: <http://www.meteo.lt/naujiena.php?id=239>

Agrometeorologinių stebėjimų sistemą sudaro agrometeorologinių stebėjimų stočių tinklas ir kompiuterizuota agrometeorologinės informacijos valdymo ir informavimo sistema. Automatinės agrometeorologijos stotys (43), priklausančios Tarnybai, įsteigtos savivaldybėse pagal tokią schemą:

- ✓ hidrometeorologijos (HMS) ir paprastosiose klimatologijos stotyse (PKS) - 18
- ✓ vandens matavimo stočių aikštelėse - 3
- ✓ vandenvietėse - 6
- ✓ augalų veislių tyrimo stotyje - 1
- ✓ žemės ūkio bendrovėje - 1
- ✓ laisvoje valstybinėje žemėje, skirtoje Tarnybai pagal panaudos sutartį - 14.

Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės instituto (LSDI) kuruojamų 10 agrometeorologijos stočių veikia 8 savivaldybėse. Agrometeorologijos stotyse matuojami elementai:

- ✓ *oro temperatūra;*
- ✓ *oro drėgnumo charakteristikos;*
- ✓ *vėjo kryptis ir greitis;*
- ✓ *kritulių kiekis;*
- ✓ *bendroji saulės spinduliuotė (5 stotyse;*
- ✓ *dirvos temperatūra - 5 cm, 20 cm, 50 cm gylyje;*
- ✓ *oro temperatūra 2 cm aukštyje;*
- ✓ *dirvos drėgmė - 20 cm, 50 cm ir 100 cm gylyje³⁰.*

Agrometeorologijos stočių matavimų duomenys mobiliojo ryšio pagalba patenka į Tarnyboje esantį serverį ir kaupiami duomenų bazėje. Stotčių sujungimas į vieningą tinklą leidžia tiksliai fiksuoti nepalankių žemės ūkiui gamtos reiškinių išplitimo ribas, prognozuoti augalų ligų ir kenkėjų plitimo teritorijas, teikti motyvuotą informaciją draudimo kompanijoms, žemdirbiams bei kitiems vartotojams.

Taip pat labai svarbu paminėti, kad egzistuoja dideli tiesioginių išmokų dydžių skirtumai tarp senųjų ES valstybių ir naujai įstojusių. Šalims naujokėms taikomos teisinės lengvatos, bet tuo pačiu ribojamos jų ekonominio augimo ambicijos. Teigiama, kad senosiose ES šalyse narėse, kurios yra Pietų Europoje, dirvožemis yra derlingesnis, vegetacinis periodas ilgesnis. Šalys, užfiksuotas istoriškai didžiausias referencinis derlingumas, daug metų ir gausiai naudoja įvairių trąšų ir papildų.

³⁰Lietuvos hidrometeorologinės tarnybos prie Aplinkos ministerijos informacija. Agrometeorologinių stebėjimų sistemos atkūrimas. 2009 04 10. [Žiūrėta: 2009 11 21]. Prieiga per internetą: <http://www.meteo.lt/naujiena.php?id=239>

Tuo tarpu naujosios ES šalys dėl ribotų finansinių žemės ūkio subjektų išteklių jau keliolika metų natūraliai valė gamtą ir jose pasiektas žemės ūkio augalų derlingumas artimas ekologiškai gamybai³¹.

Labai didelę įtaką ES žemės ūkio sektoriui daro klimato kaita, kurios poveikis darosi vis stipresnis atskirų šalių žemės ūkio sektoriams. Europos Komisijos duomenimis, dėl kylančios vidutinės metinės temperatūros pasaulyje, ES šalyse gali kisti derlingumo santykis. Vienose šalyse jis gali padidėti, kitose – labiau į pietus – sumažėti. Todėl bandoma priėti išvados, kad reikia suvienodinti tiesiogines išmokas šalims arba nustatyti vieningą išmoką visoje ES.

Pasak Europos regioninės politikos instituto darbuotojos E. Stonkutės (2009), nepamirštant fakto, kad ES žengė svarbų žingsnį pasėlių draudimo sistemos plėtros skatinimo srityje, tai ateityje, žinant dažnėjančias ir aštrėjančias gamtos išdaigas, ši iniciatyva galėtų tapti visaapimančia ir vieningai veikiančia visoje ES. Tokia sistema galėtų tapti priimtina ir rinkos sąlygomis efektyviausia pajamų užtikrinimo žemės ūkio subjektams visoje ES priemone.

Siekdamas efektyvesnės Pasėlių draudimo koordinavimo tarybos (Taryba) veiklos, žemės ūkio ministro įsakymu (3D-267) buvo patvirtinta darbo grupė, kuri analizuos, teiks siūlymus ir galimus sprendimus pasėlių draudimo klausimais. Sudaryta darbo grupė, kaip ir pati taryba išlaikanti trišalį žemdirbių, valstybės ir draudikų atstovavimą, leis operatyviau Tarybai reaguoti sprendžiant pasėlių draudimo klausimus³². Nors pasėlių draudimo Lietuvoje pradėjo savo veiklą dar labai neseniai, bet jau nuveikta nemažai ir kuo toliau, tuo labiau stengiamasi gerinti pačią pasėlių draudimo sistemą bei sudaryti kuo palankesnes sąlygas žemės ūkio subjektams naudoti teikiamomis paslaugomis.

Vereinigte Hagel draudimo kompanijos direktorius A.Navickas teigia, kad Lietuvoje daugelį metų gyvavo netikusi tradicija, kai kaimo žmonės dirbo neskaičiuodami ne tik savo laiko, bet ir išlaidų bei pajamų santykio. Dabar stambūs ūkininkai dažniausiai yra įgyję atitinkamą išsilavinimą, nuolat tariasi su specialistais³³. Modernėjantis pasaulis verčia mokytis ir domėtis naujomis technologijomis. Taip pat keičiasi ir žmonių požiūris į tam tikrus dalykus bei prieinama išvados, kad reikia stengtis įgyti naujų žinių, mokytis naujų įgūdžių, kurie sutaupo tiek laiką, tiek pinigus.

³¹ **Stonkutė E.** Europos regioninės politikos institutas. ES tiesioginių išmokų sistemai tobulinti reikia naujų idėjų. //Mano ūkis. 2009.2. [Žiūrėta 2009 11 04]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/index.php?k=82&m=1>

³² **Pasėlių koordinavimo tarybai talkins darbo grupė.** [Žiūrėta 2009 05 04]. Prieiga per internetą: [http://www.agro-risk.com/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews\[pointer\]=1&tx_ttnews\[tt_news\]=567&tx_ttnews\[backPid\]=11](http://www.agro-risk.com/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews[pointer]=1&tx_ttnews[tt_news]=567&tx_ttnews[backPid]=11)

³³ **Prascevičienė R.** Nepasitikėjimo ledai tarp ūkininkų ir pasėlių draudikų pamažu tirpsta. //Ūkininko patarėjas. [Žiūrėta 2009 01 15]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12257263371223436155-nepasitik%C4%97jimo-ledai-tarp-%C5%ABkinink%C5%B3-ir-pas%C4%97li%C5%B3-draudik%C5%B3-pama%C5%BEu-tirpsta.htm>

1.3. Draudimo įmonių kaita ir įvairovė

Pasėlių draudimo veiklą Lietuvoje iki 1999 metų vykdė tik viena bendrovė - AB „Lietuvos draudimas“. Pasėlių draudimo rūšis šiai bendrovei buvo nuostolinga veikla, todėl 1999 metais „Lietuvos draudimas“ nutraukė šią veiklą. Lietuvoje neliko įmonės, kuri draustų pasėlius, todėl 2000 metais iš „Lietuvos draudimo“ pasėlių draudimo estafetę perėmė tuo metu dar valstybinio Lietuvos Žemės ūkio banko dukterinė bendrovė - „Lietuvos žemės ūkio banko draudimas“. Bendrovė pakeitė pavadinimą į „NORD/LB draudimas“, ir toliau tęsė šią veiklą, stengdamasi užtikrinti kompleksinės draudimo paslaugos teikimą žemdirbiams, nors pati draudimo sritis buvo nuostolinga. Ūkininkai drausdavo tik pačias rizikingiausias augalų rūšis ir pasirinkdavo tik tuos laukus, kuriuose draudžiamų rizikos pasireiškimo tikimybė būdavo didžiausia. Dažnai kildavo ginčai nustatant augalų pažeidimų įtaką galutiniam derliui, todėl derybos ūkininkų laukuose baigdavosi abiejų šalių nepasitenkinimu, kuris dažnai pasibaigdavo pozicijų derinimą teismuose. Tokie veiksmai ne tik kad nepadėjo, bet ir pablogino pasėlių draudimo populiarumą, suformuodama neigiamą žemdirbių nuomonę apie tokią draudimo paslaugą.

Šiek tiek vėliau „NORD/LB draudimas“ į savo struktūrą įjungė „PZU Lietuva“, kuriai pasėlių draudimas taip pat buvo nuostolingas, nes žemės ūkio subjektai drausdavo ne visus, o tik kai kuriuos ir pačius rizikingiausius plotus. Todėl 2007 metų rudenį „PZU Lietuva“ paskelbė nutraukianti pasėlių draudimo veiklą Lietuvoje. Tokią situaciją apsprendė dvi pagrindinės priežastys:

1. Duali valstybės pozicija žalos atlyginimo atžvilgiu. Iš vienos pusės, atsiradus žalai dėl nepalankių hidrometeorologinių reiškinių, valstybė dalinai kompensuoja patirtą žalą, nepriklausomai nuo to, ar patyręs žalą yra apsidraudęs. Iš kitos pusės, valstybė subsidijuoja dalį pasėlių draudimo įmokos, skatindama dalyvauti draudimo sistemoje. Tačiau žemės ūkio produkcijos gamintojams nemokamai išmokama valstybės pagalba yra labiau patraukli, nei dalyvavimo pasėlių draudime mechanizmas net ir esant pakankamai dideliame draudimo įmokų kompensavimo lygiui.

2. Nepakankamas draudžiamų pasėlių plotų mastas ir aukštas draudimo įmokų tarifas. Draudimo masto trūkumas ir tik išimtinai rizikingos augalų rūšies (rapso) draudimas dažniausiai sėklos ar trąšų tiekėjų reikalavimu, silpna rizikų diversifikacija, didelių sumų nuostoliams dengti poreikis suformavo įtampą ir nepasitikėjimą tarp žemdirbių ir draudimo bendrovių. Be to, esant

nepakankamam draudimo mastui, draudimo įkainio struktūroje didelę dalį (apie 35–40 proc.) sudaro administravimo kaštai³⁴.

Tuo tarpu žemdirbiams neliko jokios galimybės apdrausti savo pasėlius nuo stichinių nelaimių padarytos žalos. Susidariusią nepalankią situaciją žemdirbiams reikėjo spręsti. Buvo svarstoma galimybė įsteigti savitarpio pagalbos fondą, bet netikėtai Lietuvos draudimo rinkoje be viešojo konkurso atsirado patyrusi ir turinti ilgametę net 200 metų patirtį vokiečių žemdirbių draudimo bendrovė Vereinigte Hagel. Spaudos konferencijoje buvusi Žemės ūkio ministrė prof. K. Prunskienė (2007) teigė, kad, kvietus vietines draudimo kompanijas imtis ilgalaikio pasėlių draudimo koncepcijos kūrimo, jokio atsako nebuvo sulaukta. Patikimų draudimo partnerių teko ieškoti visoje Europoje. Tačiau baigtas kurti pasėlių draudimo modelis, kurį ruošiasi taikyti Vereinigte Hagel draudimo kompanija. Šiai kompanijai nebuvo suteikiama jokių išskirtinių darbo sąlygų ir taip pat buvo laukiama ir kviečiama vietines draudimo kompanijas įsijungti į šią veiklą su žemdirbiams patraukliais pasiūlymais³⁵.

Remiantis ŽŪM pateiktais duomenimis, Vereinigte Hagel draudimo bendrovė yra pelnusi gerą reputaciją ir savo atstovybes taip pat turi Italijoje, Lenkijoje, Liuksemburge ir Nyderlanduose.

Taip pat svarbu apžvelgti ir perdraudimo procedūrą, kuri vaidina svarbų vaidmenį draudimo sferoje. „Vereinigte Hagel“ tarybos pirmininkas dr. Rainer Langner teigė, kad buvo tariamasi dėl perdraudimo su viena didžiausių pasaulyje Miuncheno perdraudimo kompanija „Muenchener Rueckversicherung“. Pasak šios įmonės atstovo Karl Murr, tai didžiausia pasaulyje žemės ūkio veiklos rizikas draudimo kompanijoms perdraudžianti kompanija, kuri, dirbdama „užnugaryje“, užtikrina finansinę paramą „Vereinigte Hagel“, jei ši patirtų labai didelius nuostolius. Miuncheno perdraudimo kompanijos metinė apyvarta praėjusiais metais siekė 37,4 mlrd. eurų. Ji dirba 150 šalių, kur turi net 35 filialus³⁶. „Perdraudimas – tai pirminio draudimo apdraudimas, kad būtų sumažinta draudimo rizika. Tik tokiu būdu bendrovė yra pajėgi apmokėti žalą, nuostolius patyrusiems ir dirbti ekonomiškai. Taip pat pirmininkas teigė, kad šalyse, kuriose pasėlių draudimas yra populiarus, sistema remiasi trejopa partneryste, tai yra, atsakomybe dalijasi draudimo

³⁴Radzevičius G. Žemės ūkio ministerijos informacija. Pasėlių draudimo sistemos tobulinimo kryptys. [Žiūrėta 2009 07 20]. Prieiga per internetą: <http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/10/87.pdf>

³⁵ŽŪM: žemdirbiai tiki pasėlių draudimo ateitimi. 2007 m. lapkričio 14 d. [Žiūrėta 2009 01 20]. Prieiga per internetą: http://www.vtv.lt/print.php?option=com_content&task=view&id=63565&pop=1&page=0

³⁶Žemės ūkio ministerijos informacija. Žemdirbiai tiki pasėlių draudimo ateitimi. [Žiūrėta 2009 04 20]. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/lt/naujienos/pranesimai-spaudai/6013/>

kompanija, valstybė ir patys žemdirbiai³⁷. Akivaizdu, kad bendradarbiaujant visoms trimis pusėms, didėja tarpusavio pasitikėjimas ir mažėja tuo pačiu draudimo rizika. Laikraščiu „Ūkininko patarėjas“ „VH Lietuva“ direktorius A. Navickas sako, kad negalima pamiršti, jog bendrovė nemažai investavo ateidama į Lietuvą – ir į patį produktą, ir į struktūros sukūrimą, normatyvinės bazės paruošimą, ir ypač daug – į perdraudimo sistemą. Pirmaisiais metais draudimo bendrovės atsargiai žiūri į naujus klientus, todėl perdraudimas kainuoja brangiau. Nė viena draudimo bendrovė visų rizikų sau nepasilieka. Vien Lietuvoje praėjusiais metais buvo prisiimta rizikų už 130 mln. Lt. Todėl bendrovė dalį klientų įmokų perduoda perdraudimo bendrovei, kartu perduodama ir dalį rizikų. Perdraudikai kartu prisiima ir išmokėjimo išpareigojimus. Remiantis tokiu principu dirbama visame pasaulyje. Perdraudimo bendrovių apyvartos siekia milijardines sumas. Ir tik jos sugeba atlyginti didžiules žalias, kaip, pavyzdžiui, nutiko po didžiulės katastrofos Niujorke. Tad kai kurios išvados skamba gana diletantiškai, nes negalima draudimo bendrovės vertinti pagal vienerių metų finansinės veiklos rezultatus ir juolab – pagal pirmųjų metų. Analogiškai nutiko su visos Lietuvos ekonominės situacijos vertinimu – trumpuoju laikotarpiu buvo skaičiuojami pelnai, tačiau ilguoju prieita prie krizės³⁸.

Kadangi žemės ūkio rizika dažniausiai apima didelį ūkių skaičių (sisteminė rizika), draudimo bendrovės turi palyginti daug mokėti už perdraudimą. Tai yra viena iš priežasčių, kodėl privati žemės ūkio draudimo rinka nėra gerai išvystyta. Todėl politinės priemonės, padidinančios perdraudimo galimybę, taip pat padėtų plėsti privataus žemės ūkio draudimo schemas. Kaip alternatyvą draudimo įmokų rėmimui, galima būtų išnagrinėti nacionalinių perdraudimo schemų skatinimo būdus. Prie bendro draudimo susitarimų tarp privačių draudimo bendrovių vyriausybės galėtų prisidėti nacionaliniu mastu:

- 1) pasiūlydamos visą perdraudimą žemesnėmis kainomis,
- 2) pasiūlydamos dalį būtino perdraudimo dykai ir taip sumažindamos bendrą draudimo bendrovės perdraudimo poreikį,
- 3) tapdamos perdraudimo partneriu sudarant „stop nuostoliams“ susitarimus³⁹.

³⁷ **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Į žemės ūkio pasėlių draudimo rinką ruošiasi ateiti patyrusi Vokietijos draudimo bendrovė. [Žiūrėta 2009 05 15]. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/documents/BZUP/18%20ruosiasi%20ateiti%20patyrusi%20Vokietijos.pdf>

³⁸ **Prascevičienė R.** Nepsitikėjimo ledai tarp ūkininkų ir pasėlių draudikų pamažu tirpsta. // Ūkininko patarėjas. [Žiūrėta 2009 01 15]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12257263371223436155-nepsitik%C4%97jimo-ledai-tarp-%C5%ABkinink%C5%B3-ir-pas%C4%97li%C5%B3-draudik%C5%B3-pama%C5%BEu-tirpsta.htm>

³⁹ **Europos Bendrijų Komisijos komunikatas Tarybai** dėl rizikos ir krizių valdymo žemės ūkyje. KOM (2005) 74, Briuselis. [Žiūrėta 2009 11 03]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0074:LT:NOT>

Pasėlių draudimas Lietuvoje turi tapti vienu svarbiausių žemdirbių veiklos rizikos valdymo mechanizmu, užtikrinsiančiu jų ūkinės veiklos stabilumą.

Kaip teigia J. Adomaitis (2007), Vokietijos įmonės sukaupta ilgametė patirtis leidžia apskaičiuoti įmokų dydžius pagal netiesioginius parametrus – meteorologinius, reljefo ir dirvožemio duomenis, įvedant juos į geografinę informacinę sistemą. Įvertinus atskiros žalos pasireiškimo dažnį, apskaičiuojamos draudimo įmokos. Objektyvus draudimo įmokos apskaičiavimo metodas ir valstybės parama, dengianti 50 proc. Draudimo įmokos, labai paskatina ūkininkus draustis⁴⁰. Taigi 2007 metų lapkričio 9 dieną Lietuvos žemės ūkio universiteto Žemės ūkio mokslų ir technologijos parke duris atvėrė pasėlių draudimo bendrovės Vereingte Hagel informacinis biuras. Kaip rašoma Žemės ūkio ministerijos tinklalapyje, jau kelių kartų ūkininkų pasėlius Europoje draudžianti Vokietijos draudimo kompanija Vereingte Hagel lapkričio viduryje pagaliau startavo ir Lietuvoje. Vos po dešimties mėnesių intensyvaus darbo kartu su ŽŪM specialistais ir socialiniais partneriais, Vokietijos draudikai buvo pasiruošę draudiminę veiklą pradėti nuo žiemkenčių pasėlių⁴¹.

Vereingte Hagel yra pasėlių draudimo lyderis Vokietijoje – specializuota draudimo bendrovė, siūlanti pasėlių draudimo apsaugą geriausiomis sąlygomis bei sąžiningą ir patikimą žalų sureguliuojimą. Pasėlių draudimo bendrovė Vereingte Hagel įsteigta 1993 m., susijungus dviems didelėms specializuotoms draudimo nuo krušos bendrovėms - NORDDEUTSCHE HAGEL ir LEIPZIGER HAGEL. Dėka ilgametės krušos žalų sureguliuojimo patirties (LEIPZIGER HAGEL buvo įsteigtas 1824 m.) ir nuoseklaus savitarpio bendradarbiavimo įgyvendinimo draudimo srityje (NORDDEUTSCHE HAGEL visada buvo rinkos lyderis), abiejų bendrovių susijungimas sąlygojo sėkmingą veiklą ir puikius darbo rezultatus. Kooperacija, kitų bendrovių portfelių perėmimas bei aktyvi veikla užsienio rinkose - tai veiklos, sustiprinančios Vereingte Hagel kaip lyderio poziciją pasėlių rinkoje⁴².

Straipsnyje „ŽŪM: žemdirbiai tiki pasėlių draudimo ateitimi“ rašoma, kad draudimo bendrovės Vereingte Hagel stebėtojų tarybos pirmininkas Klaus Mugele, pristatydamas pasėlių draudiminę veiklą Europoje ir už jos ribų, džiaugėsi Lietuvos Vyriausybės ir ŽŪM priimtais įsipareigojimais dengti dalį draudiminės įmokos už pasėlius. Vertindami darbų eigą ir pasiruošimą vykdyti draudiminę pasėlių stebėseną, draudikai akcentavo Lietuvoje įgyvendinamo pasėlių

⁴⁰ **Adomaitis J.** Lietuvos ūkininkų pasėliams – europietiška sauga. // Ūkininko patarėjas. - 2007-11-10, Nr. 131(2180).

⁴¹ **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Žemdirbiai tiki pasėlių draudimo ateitimi. [Žiūrėta 2009 05 15]. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3490&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=5&list=50

⁴² **Oficialus Vereingte Hagel draudimo bendrovės internetinis puslapis.** Apie draudimo bendrovę. [Žiūrėta 2009 11 02]. Prieiga per internetą: <http://vereingte-hagel.net/unternehmen.html?&L=4>

draudimo pažangų techninį sprendimą. Pasak ŽŪM sekretoriaus G.Radzevičiaus, Lietuvoje diegiama draudiminė pasėlių apskaitos ir stebėsenos sistema yra viena pažangiausių visoje Europoje, todėl galės būti pavyzdžiu daugeliui kitų ES šalių.

Straipsnyje „Valstybė plūša privačiai kompanijai“ V. Tavorienė teigia, kad rajonų savivaldybės taip pat pajuto, kad vokiečių draudikams lengvai atveriamos durys į mūsų pasėlių draudimo rinką. Vyriausybės nutarimu „Dėl pasėlių draudimo įmokų žemės ūkio veiklos ir draudimo įmokų išlaidų dalinio kompensavimo“ savivaldybės buvo įpareigosios pildyti pasėlių draudimo paraiškas, atlikti elektroninį pasėlių laukų įbraižymą, surinkti paraiškas ir jas perduoti vokiečių draudikams. Kitaip sakant, rajonų savivaldybių žemės ūkio skyriaus specialistai priversti tapti draudimo agentais ir darbuotis privačios kompanijos labui. Maža to, spaudžiama, kad žemės ūkio specialistai aktyviai agituotų žemdirbius drausti pasėlius, aiškintų vokiečių draudikų siūlomų paslaugų privalumus⁴³.

1.4. Draudimo procedūra

Vokietijos įmonės Vereinigte Hagel sukurtame internetiniame puslapyje apibrėžiami pagrindiniai draudimo aspektai. 2010 derliaus metų pasėlius Lietuvos žemdirbiai gali apsidrausti nuo keturių rizikų – iššalimo (peržiemojimo rizikų), krušos, liūtis ir sausros.

Nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. Pasėlių draudimo bendrovė pakeitė draudimo sąlygas, atsižvelgdama į žemdirbių pageidavimus, pasėlių draudimo koordinavimo Taryboje priimtus sprendimus bei įvertinus šalies žemdirbių ekonominę situaciją.

Dabar žemdirbys gali pasirinkti vieną iš trijų draudimo variantų (paketų):

- Secufarm® LT 2 (liūtis ir kruša),
- Secufarm® LT 3 (liūtis, kruša ir iššalimas),
- Secufarm® LT 4 (liūtis, kruša, iššalimas ir stichinė sausra).

Draudžiamos augalų grupės yra:

- Javai – žieminiai ir vasariniai kviečiai, žieminiai ir vasariniai kvietrugiai, žieminiai ir vasariniai rugiai, žieminiai ir vasariniai miežiai, avižos;
- Aliejiniai augalai – žieminiai ir vasariniai rapsai;

⁴³Tavorienė V. Valstybė plūša privačiai kompanijai. [Žiūrėta 2009 05 26]. Prieiga per internetą: <http://www.valstietis.lt/Archyvas/Pirmas-puslapis/2008-metai-Balandis/Valstybe-plusa-privaciai-kompanijai>

- Kukurūzai – silosui ir grūdams;
- Bulvės;
- Cukriniai runkeliai⁴⁴.

Iki 2009 m. rugsėjo 1 d. nebuvo galima pasirinkti rizikų – jos buvo draudžiamos drauge, šiuo metu – ūkininkas gali rinktis pats nuo kurių rizikų draustis (žr. 1 lentelę.).

1 lentelė. Pasėlių draudimo produktai iki 2009-09-01.

Augalų rūšis	Kruša	Liūtis	Iššalimas	Stichinė sausra
Javai				
Rugiai	x	x	x	x
Žieminiai kviečiai	x	x	x	x
Žieminiai miežiai	x	x	x	x
Žieminiai kvietrugiai	x	x	x	x
Vasariniai kviečiai	x	x		x
Vasariniai miežiai	x	x		x
Vasariniai kvietrugiai	x	x		x
Avižos	x	x		x
Kukurūzai				
Kukurūzai (grūdams)	x	x		x
Kukurūzai (pašarams, silosui)	x	x		x
Runkeliai				
Cukriniai runkeliai	x	x		x
Bulvės				
Bulvės	x	x		x
Bulvės krakmolo gamybai	x	x		x
Aliejiniai augalai				
Žieminiai rapsai	x	x	x	x
Vasariniai rapsai	x	x		x

Šaltinis: Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija. Draudimo procedūra. Prieiga per internetą: <http://vereinigte-hagel.net/service.html?&L=4>

Nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. galima drausti pasirinktinai vieną ar kelias draustinių augalų grupes. Ūkininkas gali rinktis kokius augalus nori apsaugoti nuo nenuspėjamų gamtos stichijų, kurios vis dažnėja ir pridaro papildomų rūpesčių. Tik labai svarbu atkreipti dėmesį, kad būtina apdrausti visas draudžiamos augalų grupės augalų rūšis. Pavyzdžiui: jei draudžiama javų grupė, tai būtina apdrausti visus žiemiųjų ir vasarinių kviečių, žiemiųjų ir vasarinių kvietrugių, žiemiųjų ir vasarinių rugių, žiemiųjų ir vasarinių miežių ir avižų pasėlių plotus.

Taip pat vienai žemės ūkio augalų grupei galima pasirinkti bet kurią iš trijų draudimo rizikų paketų, optimaliai panaudojant draudimui skirtas lėšas.

⁴⁴Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija. [Žiūrėta 2009-10-15]. Prieiga per internetą: [http://www.vereingtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews\[tt_news\]=639&tx_ttnews\[backPid\]=11](http://www.vereingtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews[tt_news]=639&tx_ttnews[backPid]=11)

Keičiantis situacijai šalyje ir visame pasaulyje, keičiasi ir pasėlių draudimo kainos. 2 lentelėje pateiktos draudimo kainos kelioms kultūroms, pasirinkus „Secufarm LT 2” draudimo paketą, kai draudžiama tik nuo liūtis ir krušos.

2 lentelė. Pasėlių draudimo kainos.

Augalų rūšys	Įmokos tarifas (LT)*	Hektaro vertė	Draudimo suma (LT)	Draudimo įmoka (LT/ha)
Žieminiai kviečiai	6,8	1500	1500	10,2
Žieminiai miežiai	7,8	1000	1000	7,8
Žieminiai kvietrugiai	6,9	800	800	5,5
Rugiai	7,4	700	700	5,2
Žieminiai rapsai	18	2000	2000	36

*Įmokos tarifas 1000 lt/ha vertei, apskaičiuotas su 50 procentų valstybės kompensacija.

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba. Pasėlių matavimas GPS imtuvais. Prieiga per internetą: <http://www.lzukt.lt/veikla/paslaugos.asp?act=8>

Žemės ūkio pasėlių draudimo trukmė priklauso nuo to, kokie pasėliai draudžiami. Žieminių pasėlių draudimas prasideda rugsėjo 1 dieną, baigiasi lapkričio 30 dieną. Tuo tarpu vasarinių pasėlių draudimas prasideda kovo 1 dieną ir baigiasi gegužės 31 d. Tad labai svarbu ūkininkams laiku apdrausti savo auginamus pasėlius, kad vėliau netektų patirti nuostolių.

Pasėlių draudimo sistemos organizavimo Lietuvoje principai pateikiami oficialiame „Vereinigte Hagel“ internetiniame tinklapyje:

1. Suinteresuotumas ir savanoriškumas
2. Bendradarbiavimas (koordinuota subjektų sąveika)
3. Teisingumas ir objektyvumas
4. Efektyvumas (pačios draudimo sistemos ir draudžiamų subjektų)
5. Skaidrumas
6. Lankstumas, adaptyvumas
7. Sistemos stabilumas
8. Sistemos tęstinumas (vystymo galimybė)⁴⁵.

Taip pat dar pateikiami kiti, itin svarbūs draudimo principai, į kuriuos svarbu atkreipti dėmesį ir tinkamai jų laikytis:

⁴⁵ Oficialus Vereinigte Hagel draudimo bendrovės internetinis puslapis. [Žiūrėta 2009 01 15]. Prieiga per internetą: <http://www.vereinigte-hagel.net/unternehmen.html?&L=4>

- ✓ Galima drausti pasirinktinai vieną ar kelias draustinių augalų grupes. Būtina apdrausti visas draudžiamos augalų grupės augalų rūšis.
- ✓ Vienai žemės ūkio augalų grupei galima pasirinkti bet kurį iš trijų draudimo rizikų paketų.
- ✓ Draudžiant pasėlius, hektaro vertes (1 ha draudimo sumos) galima pasirinkti iš paketo intervalo. Hektaro vertės gali būti skirtingos kiekvienam žemės ūkio augalų pasėlių sklypui.
- ✓ Daugelio rizikų draudimas apima tik kiekybinius derliaus praradimus, išskyrus bulves, kurios draudžiamos ne tik nuo kiekybinių, bet ir nuo kokybinių derliaus praradimų.
- ✓ Draudimo įmokos priklauso nuo draudžiamų augalų bei sklypo buvimo vietos rizikos.
- ✓ Ekologiniai pasėliai nedraudžiami⁴⁶.

Bendradarbiaujant Lietuvos Žemės ūkio ministerijos, Lietuvos Agrarinės ekonomikos instituto, Lietuvos Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro bei Vokietijos specializuotos draudimo bendrovės Vereinigte Hagel vadovams ir specialistams, aktyviai dalyvaujant socialiniams partneriams, buvo paruošta „Daugelio rizikų draudimo“ (DRD) koncepcija Lietuvoje, kurioje numatyta, jog:

- ✓ Daugelio rizikų draudimas apima tik kiekybinius derliaus praradimus.
- ✓ Rizikos (pavojai - iššalimas, kruša, liūtis ir sausra) yra draudžiamos tik pakete.
- ✓ Draudžiami visi ūkininko draustinių augalų pasėliai (javai, rapsai, kukurūzai, bulvės, cukriniai runkeliai).
- ✓ Draudimo įmokos priklauso nuo draudžiamų augalų bei sklypo buvimo vietos rizikos.
- ✓ Valstybė sumoka 50 % draudimo įmokos (ši parama sumažina ūkininko įmokos dalį).
- ✓ Daugelio rizikų draudimas remiasi laisvanoriškumo principu.

Draudimo sistema ir procedūra nuo pat pradžių buvo nelabai įprasta ūkininkams ir nesulaukė didelio susidomėjimo. Žemdirbiai skeptiškai vertino šią naujovę, bet laikui bėgant įsijungė ir pradėjo naudotis pasėlių draudimo paslaugomis.

Lietuva, įstojusi į ES, iš struktūrinių fondų sulaukė milijardinės paramos žemės ūkio plėtrai. Lietuvos žemdirbiai bei žemės ūkio bendrovės jau pajuto ir šios paramos rezultatus. ES paramą kaimo plėtrai ir žemės ūkiui, įgyvendinamą pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programą, administruoja Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos. Ji yra vienintelė institucija Lietuvoje, akredituota administruoti ES bendrosios žemės ūkio politikos priemones. Pasak Gudausko (2008) per paskutinius metus pagal įvairias KPP priemones ūkininkai

⁴⁶ **Alytaus rajono savivaldybės informacija.** Pasėlių draudimas. [Žiūrėta 2009 02 14]. Prieiga per internetą: <http://www.arsa.lt/?action=content.167&id=143>

pateikė daugiau nei 218 tūkst. paraiškų, kurios administruojamos ir tikrinamos pagal įdiegtas naujoves. Ūkininkams jau yra išmokėta apie 234 mln. litų. Ir tai tik pradžia, procesas vyksta, o paramos kiekis vis didėja. Tuo tarpu valstybė taip pat prisideda teikdama paramą žemės ūkiui (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Valstybės parama Lietuvos žemės ūkiui, mln. Lt

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Draudimo įmokų kompensavimas	1,00	0,56	0,8	1,68	2,03	3,58	3,81
Parama nelaimės atveju	0,00	0,00	0,00	0,00	0,33	2,01	0,60
Spec. parama nelaimės atveju, iš kurių pasėliams:	0,00	0,00	40,00	0,00	1,71	10,2	200,00*
Sausros nuostoliai			27,65				200,00*
Šalnos					1,71		
Krušos, liūtys						10,2	
Iš viso:	1,00	0,56	40,80	1,68	4,07	15,79	204,41*

Poreikis*

Šaltinis: Žemės ūkio ministerijos informacija. Prieiga per internetą: archyvas.vz.lt/show_file.php?file=vez20070130_10.pdf

ŽŪM duomenimis, drausti pasėlius privalėjo ne visi ūkininkai. Tai buvo siejama tik su investicinės paramos rizikos valdymu. ŽŪM, administruodama ES ir nacionalinę investicinę paramą, siekė maksimaliai sumažinti investicinių lėšų panaudojimo riziką ir padidinti investicijų saugumą. Todėl, norint užtikrinti stabilesnes žemdirbių gaunamas pajamas už augalininkystės produkciją, kurios neretai tiesiogiai turi įtakos ir vykdant bankams prisiimtus įsipareigojimus, į Kaimo plėtros 2007–2013 m. priemones (KPP), be kitų reikalavimų pareiškėjams, buvo įtraukta nuostata apdrausti pasėlius. ŽŪM įsitikinimu, šis reikalavimas saugojo investicinio projekto vykdytoją nuo stichinių meteorologinių reiškinių galimos žalos ūkiui ir bankroto grėsmės⁴⁷.

Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos specialistų teigimu, žemdirbiai, teikdami paraiškas pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos (KPP) priemonę „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“, įsipareigojo apdrausti už paramos lėšas įsigytą turtą. Įsigyto ar sukurto turto draudimas buvo vienas iš kriterijų paramai gauti. Įsigaliojus pasėlių draudimo sistemai, ūkininkams ne trumpesniam kaip dviejų metų laikotarpiui nuo paramos sutarties

⁴⁷Žurnalo „Mano ūkis“ informacija. Socialinio dialogo metu gimsta konstruktyvūs sprendimai. [Žiūrėta 2009 04 12]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/euroukis/index.php?s=163&m=1&t=9>

pasirašymo dienos būtina buvo apdrausti ir savo pasėlius, o dokumentus kartu su mokėjimo prašymais arba metinėmis ataskaitomis būtina pateikti NMA teritoriniams skyriams⁴⁸.

Žemės ūkio ministerija tiek iš ūkininkų, tiek iš žemdirbių savivaldos organizacijų vis dar sulaukia nemažai klausimų dėl būtinybės privalomai drausti pasėlius pagal Lietuvos Kaimo plėtros 2007-2013 m. programos priemones „Žemės valdų modernizavimas“ ir „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“. Ministerijos vadovybė, atsižvelgdama į žemdirbių savivaldos organizacijų siūlymus bei siekdama supaprastinti reikalavimus ES investicinei paramai gauti, priėmė sprendimą panaikinti privalomąjį pasėlių draudimą. Nuo 2009 m. rugpjūčio 7 d. nebetaikomas privalomo pasėlių draudimo reikalavimas pareiškėjams, dalyvaujantiems Lietuvos Kaimo plėtros 2007-2013 m. programos investicinėje priemonėje „Žemės ūkio valdų modernizavimas“. Taip pat pažymima, kad pagal investicinę priemonę „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas privalomai drausti pasėlių pareiškėjams nebereikia jau nuo 2009 m. balandžio 1 d. Tokiu būdu žemės ūkio veiklos subjektams paliekama teisė savanoriškuoju draudimu apdrausti jiems nuosavybės teise priklausančius augalų pasėlius. Taipogi nauja nuostata taikoma ir tiems pareiškėjams, kurie yra pasirašę paramos sutartis bei apsidraudę pasėlius – jiems privalomas sutartyje numatytas pasėlių draudimas nebetaikomas⁴⁹. Taip pat privalomas pasėlių draudimas nebegalioja ir paramos gavėjams pagal Bendrojo programavimo dokumento priemonę „Investicijos į žemės ūkio valdas“, kurių įgyvendinami projektai buvo finansuojami iš Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programai skirtų lėšų⁵⁰.

E. Raškevičienė mano, kad pats draudimas neapsaugo nuo praradimų, tačiau gali žymiai sumažinti patiriamą žalą tais atvejais, kai nuostolis būna nelauktas ir netikėtas. Pats draudimas yra tik priemonė ūkininkams, nukentėjusiems nuo meteorologinių gamtos sąlygų. ŽŪM duomenimis, apdraudus pasėlių plotus, sumažėja žemės ūkio veiklos subjekto finansinė rizika, apsisaugoma nuo didelių pinigų srautų svyravimų, garantuojamas įsipareigojimų kredito įstaigoms vykdymas, sumažinama investicinių projektų įgyvendinimo ir ES nacionalinės paramos įsisavinimo rizika⁵¹.

Straipsnyje „Draudimas mažins investicinių lėšų panaudojimo riziką“ rašoma, kad ŽŪM atsižvelgdama į tai, kad apdraudus pasėlius sumažėja ūkinė rizika, kartu su UAB Žemės ūkio

⁴⁸**Nacionalinės mokėjimo agentūros informacija.** Paramos išmokėjimui koją kiša pamirštas draudimas. [Žiūrėta 2009 01 12]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12248358671223718788-paramos-i-C5%A1mok-C4%97jimui-koj-C4%85-ki-C5%A1a-pamir-C5%A1tas-draudimas.htm>

⁴⁹**Žemės ūkio ministerijos informacija.** Panaikintas privalomas pasėlių draudimas. [Žiūrėta 2009 10 14]. Prieiga per internetą: <http://www.aina.lt/naujienos/zemes-ukis/7574-panaikintas-privalomas-paseliu-draudimas.html>

⁵⁰**Milašius A.** ES paramai gauti nebereikia drausti pasėlių. [Žiūrėta 2009 09 14]. Prieiga per internetą: http://vz.lt/rss/straipsnis/2009/09/03/ES_paramai_gauti_nebereikia_drausti_paseliu2

⁵¹**Žemės ūkio ministerijos informacija.** Draudimas mažins investicinių lėšų panaudojimo riziką. [Žiūrėta 2009 01 15]. Prieiga per internetą: <http://www.uzsidirbkpats.lt/article/articleview/868/1/207/>

paskolų garantijų fondu, kurio 60 proc. klientų sudaro ūkininkai, numatė palankesnes skolinimosi sąlygas. Žemės ūkio veiklos subjektams, apdraudusiems augalų pasėlius, ir imantiems kreditus su Fondo garantija, garantuojamas iki 80 procentų (neapsidraudusiems - 70 proc.) negrąžinto kredito sumos grąžinimas. Apdraudusiems augalų pasėlius ir imantiems kreditus su garantija taip pat bus 0,5 procentinio punkto arba penktadaliu mažinamas garantinis užmokestis, o imant kreditą trumpalaikiam turtui įsigyti ar paslaugoms apmokėti - 0,2 procentinio punkto⁵². ŽŪM vadovybės nuomone, svarstyti ir didesnis garantinio užmokesčio sumažinimas. Be to, kaip alternatyva turtui įkeisti, norint gauti kreditą su garantija, numatoma siūlyti kredito įstaigai kaip garantą priimti įkeičiamų pasėlių draudimo sumas. Susitikime buvo atkreiptas dėmesys į faktą, kad neapdraudusiems pasėlių, nebus ribojamos garantijų suteikimo galimybės ar keičiama dalies palūkanų bei dalies garantinio užmokesčio kompensavimo tvarka⁵³.

Straipsnyje „Ūkininkai ir kredito įstaigos suinteresuotos valdyti meteorologinių reiškinių keliamą riziką“ buvusi žemės ūkio ministrė Kazimiera Prunskienė išsako tvirtą savo nuomonę ir teigia, kad UAB „Žemės ūkio paskolų garantijų fondo“ siūlomos lengvatos, veikianti pasėlių draudimo sistema, užtikrinanti žemės ūkio veiklos subjektams stabilesnes pajamas, pinigų srautus ir pelną, žemdirbiams teikiama ES investicinė parama leidžia teigti, kad žemės ūkio ir maisto sektorius turi geras perspektyvas, žemdirbiai – patikimus rizikos valdymo instrumentus, o kredito įstaigos - gerą pagrindą su didesniu pasitikėjimu, su mažesne rizikos marža teikti paskolas žemės ūkio subjektams.

Pasak Slavickienės (2004), daugelis pasaulio valstybių remia žemės ūkio subjektų turto draudimą. Lietuvos žemės ūkio ministerija taip pat jau pasirašė įsakymą Dėl draudimo įmokų dalinio kompensavimo taisyklių patvirtinimo (2003 m. sausio 30 d. Nr. 3D-27). Remiantis šiuo įsakymu Kaimo rėmimo programos lėšomis dalis draudimo įmokų kompensuojama žemės ūkio veiklos subjektams, apdraudusiems jiems priklausančius pasėlius nuo nepalankių gamtinių sąlygų savanoriškuoju draudimu. Žemės ūkio veiklos subjektams yra kompensuojama 35 proc., jauniems ūkininkams iki 40 metų – 40 proc. draudimo įmokų sumos, nepriklausomai nuo to, ar atsitiko nelaimė.

V. Tavorienė (2009) Valstiečių laikraštyje rašo, kad Lietuvoje įdiegtas vienas pačių pažangiausių pasėlių draudimo sistemos modelių. Panaikinus privalomumą, valstybė paliktų

⁵² **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Draudimas mažins investicinių lėšų panaudojimo riziką. [Žiūrėta 2009 02 15]. Prieiga per internetą: <http://www.uzsidirbkpats.lt/article/articleview/868/1/207/>

⁵³ **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Ūkininkai ir kredito įstaigos suinteresuotos valdyti meteorologinių reiškinių keliamą riziką. [Žiūrėta 2009 05 29]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/73825>

žemdirbius bankų įkaitais, nes, jeigu kažkas atsitiktų, jie neturėtų kitokių finansavimo šaltinių. Privalomas dalykas nėra populiarus, tačiau Vyriausybės pareiga galvoti globaliau, nes valstybė atsakinga už žemės ūkio stabilumą. Meteorologinės sąlygos žemdirbystei sukelia vis daugiau problemų, o draudimas – vienintelis ir geriausias instrumentas, apsaugantis nuo padarytų žalų.

Taip pat ūkininkams neaiškumą ir susidomėjimą kelia sistema, pagal kurią yra apskaičiuojama kiekvieno Lietuvos rajono įmoka. „Ūkininko patarėjo“ (Nr. 14) laikraštyje buvo atsakyta į žemdirbiams rūpimus klausimus. Remiantis ŽŪM teikiama informacija, teigiama, kad pasėlių draudimo įmoka skaičiuojama viso ūkio mastu. Ji priklauso nuo draudimo sumos, meteorologinių sąlygų per pastaruosius 30 metų (temperatūros, kritulių kiekio, vėjo stiprumo, sniego dangos storio ir kt.), ūkyje auginamų ir draudžiamų kultūrų jautrumo meteorologinių reiškinių poveikiui, dirvos struktūros, jos gebėjimo išlaikyti drėgmę, reljefo ir t.t.

Pasėlio draudimo suma - hektaro vidutinė derlingumo vertė, apskaičiuojama atskirų augalų trijų metų derlingumo vidurkį apskrityje ir dauginant iš preliminarios atskirų augalų didmeninės rinkos kainos. Pateikdamas prašymą drausti pasėlius, žemdirbys kiekvienam sklypui gali pasirinkti vidutinę, 25 proc. didesnę arba mažesnę draudimo sumą. Pagal pasėlio draudimo sumą, naudojant matematinius modelius ir įvertinant daugelio parametų poveikį (draudžiamo pasėlio vietos meteorologines sąlygas, topografines sąlygas, dirvožemio savybes ir atskirų augalų rūšių jautrumą draudžiamoms rizikoms), apskaičiuojama draudimo įmoka⁵⁴. Žemiau pateikta 4 lentelė vaizduoja koks plotas kokiais žemės ūkio augalais apsėtas nuo 2004 - 2008 metų.

⁵⁴ **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Viešas atsakymas į ūkininkų klausimus. [Žiūrėta 2009 11 08]. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3661&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=4&list=10

4 lentelė. Pagrindinių žemės ūkio augalų pasėlių struktūra (tūkst.ha).

Visuose ūkiuose	2004	2005	2006	2007	2008	2008/2004 (proc.)
Visi pasėliai	1430,5	1479,8	1752,8	1727,0	1747,9	122,2
iš jų:						
grūdiniai augalai	909,0	991,9	1005,9	1044,0	1115,4	122,7
grūdinių augalų dalis visų pasėlių struktūroje (proc.)	63,5	67,0	57,4	60,5	63,8	
linai	5,8	4,3	2,2	0,7	0,4	6,9
cukriniai runkeliai	23,3	21,0	18,5	16,9	8,7	37,3
rapsai	100,6	109,4	150,8	174,4	161,6	160,6
bulvės	79,3	74,0	57,8	52,8	48,4	61,0
daržovės	20,4	20,7	15,5	14,9	14,2	69,6
sodai ir uogynai	32,2	38,6	35,2	29,5	30,0	93,2

Šaltinis: Žemės ūkio ministerijos informacija. Prieiga per internetą:

<http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/zemes-ir-maisto-ukis--zuvininkyste/zemes-ukis/augalininkyste/>

1.5. Reikalavimai, norintiems drausti pasėlius

Paramos žemės ūkiui administravimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas. Valstybės paramos priemonės administruoja ir įgyvendina ŽŪM, Vyriausybės įgaliotos institucijos ir įstaigos, savivaldybių institucijos pagal įstatymų ir teisės aktų nustatytą kompetenciją⁵⁵. Nacionalinių valstybės pagalbos priemonių įgyvendinimą reglamentuoja žemės ūkio ministro įsakymais patvirtintos paramos teikimo taisyklės. Valstybės pagalbos žemės ūkio subjektams priemonių teikimas reglamentuotas suderinus nacionalinius teisės aktus su ES reglamentais.

Žemės ūkio subjektai norėdami apdrausti savo pasėlius draudimo kompanijai turi pateikti tam tikrus dokumentus bei duomenis. Draudžiamų pasėlių sklypus žemdirbiai turi įbraižyti WEB aplikacijoje:

1. Rajonų žemės ūkio skyriuose;
2. Pas „VH Lietuva“ regioninius draudimo vadovus, tarpininkus;

⁵⁵ Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas, 2002-06-25 Nr. IX-987 (2008 07 01 įstatymo Nr. X-1663 redakcija), 8 str.

3. Centrinėje buveinėje Kaune⁵⁶;
4. DnB NORD ir ERGO atstovybėse.

Straipsnyje „Pasėlių draudimas ir jo aktualijos“ aptariami ūkininkams keliami reikalavimai.

Taigi, žemdirbys arba jo atstovas turi pateikti:

- ✓ sklypų duomenis – brėžinius (su blokų numeriais), arba GPS matavimų duomenis (skaitmeninėje laikmenoje);
- ✓ žinoti tuose sklypuose pasėtus ar numatomus auginti augalus (pasėlius);
- ✓ draudėjo duomenis bei banko sąskaitos rekvizitus;
- ✓ pasirenka ūkininkavimo intensyvumo lygį;
- ✓ pageidautina, kad ūkininkas turėtų pasėlių deklaraciją.

Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba nuo 2004 metų atlieka GPS matavimus. Todėl šios įstaigos darbuotojams labai svarbu, kad kiekvienas ūkininkaujantis tiksliai žinotų žemės ūkio naudmenų ir pasėlių plotus (ha) dviejų skaičių po kableliu tikslumu. Esant netikslumų, vėluoja išmokos, o nurodžius neteisingą plotą – jos sumažinamos⁵⁷. Kaip parodė ankstesnių metų pasėlių deklaravimo praktika, deklaruojami plotai ne visada atitiko paraiškose nurodytą plotą. Taip ūkininkas pasinaudodamas šia paslauga, bus ne tik garantuotas dėl pasėlių plotų tikslumo, bet ir sutaupys nemažai laiko deklaravimo procedūroms atlikti. Konsultantas, išmatavęs pasėlius GPS aparatu, gautus duomenis apdoroja kompiuteriu ir visa tai pateikia elektroninėje laikmenoje, kurią žemės ūkio subjektas pateikia draudimo kompanijai, drausdamas savo pasėlius.

Šiek tiek kitokie reikalavimai keliami naujai besidraudžiantiems žemdirbiams. Jie turi pateikti draudimui tiek vasarinių, tiek žieminių augalų pasėlių plotus. Draudžiant žieminius pasėlius, draudimo įmoka už iššalimo riziką neskaičiuojama, draudimo apsauga nuo šios rizikos taip pat negalioja. O tiems, kurie jau apsidraudė žieminių augalų pasėlius, pavasarį jiems tereikia pateikti draudimui tik vasarinių augalų plotus, įbraižant sklypus ir priskiriant augalus ir draudimo sumas kiekvienam sklypui⁵⁸. Šiuo atveju ūkininkui nebus teikiamas draudimo pasiūlymas ir draudimo paraiška. Draudimo bendrovė gavusi duomenis išsiunčia draudimo sutarties priedą, kuriame yra nurodomi apdrausti vasarinių augalų pasėlių sklypai, draudimo sumos ir įmokos dydžiai, sąskaita sumokėti draudimo įmoką ir pranešimo apie žalą blankai.

⁵⁶**Vereinigte Hagel bendrovės informacija.** Draudimo procedūra. [Žiūrėta 2009 11 02]. Prieiga per internetą: <http://vereinigte-hagel.net/service.html?&L=4>

⁵⁷**Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba.** Pasėlių matavimas GPS imtuvais. [Žiūrėta 2009 11 14]. Prieiga per internetą: <http://www.lzukt.lt/veikla/paslaugos.asp?act=8>

⁵⁸**Alytaus rajono savivaldybės informacija.** Pasėlių draudimas. [Žiūrėta 2009 02 14]. Prieiga per internetą: <http://www.arsa.lt/?action=content.167&id=143>

Taip pat būtina paminėti, kad žemdirbiai, kuriems iškilo būtinybė pakeisti draudžiamus plotus, sėjamas kultūras ar numatomo derliaus dydį, gali tai padaryti informavę Žemės ūkio skyrių darbuotojus. Visi pasikeitimai įsigalioja jau kitą dieną po to, kai informacija pasiekia draudimo bendrovės Centrinę būstinę.

Žemės ūkio subjektas norėdamas gauti daugiau informacijos apie draudimą, gali kreiptis į VH Lietuva biurą. Taip pat norėdamas sužinoti pasėlių draudimo įmokos dydį, žemdirbys pateikia minėtiems subjektams augalų grupių draudžiamų plotų dydį pagal seniūnijas bei pasirinktą 1 ha draudimo sumą (hektaro vertę) kiekvienai augalų rūšiai. Pagal pateiktus duomenis darbuotojai apskaičiuoja pradinę įmoką ir pateikia draudimo pasiūlymą raštu.

Jei žemdirbys sutinka su draudimo sąlygomis ir pareiškia norą draustis, regioniniai draudimo vadovai ar konsultantai pateikia draudimo paraišką su įrašyta pradine draudimo įmoka, kurią žemdirbys užpildo ir pasirašo tris paraiškos egzempliorius. Vienas jų įteikiamas žemdirbiui, kitas lieka regioniniam draudimo vadovui ar konsultantui, trečią (vidurinis – originalas) draudikas išsiunčia į Kauną. Gauta paraiška skenuojama ir siunčiama į bendrovės „Vereinigte Hagelversicherung“ centrinę būstinę Gysene.

Pildydamas paraišką, žemdirbys turi pateikti paraiškoje nurodytus dokumentus ar būti supažindinamas, jog duomenų tikrinimo metu šiuos dokumentus turės pateikti. Pasirašęs draudimo paraišką, žemdirbys įsipareigoja per penkias dienas sumokėti paraiškoje nurodytą pradinę draudimo įmoką, pervesdamas pinigus į paraiškoje nurodytą bendrovės banko sąskaitą. Mokėjimas laikomas įvykdytu, kai pinigai patenka į sąskaitą. Laiku negavusi pinigų, bendrovė gali atmesti paraišką. Taip pat žemės ūkio subjektai turėtų būti labai atsargūs ir atidūs, pildydami paraiškas, nes visa atsakomybė už paraiškose pateiktus duomenis atitenka pačiam ūkininkui.

Gavusi pinigus, bendrovė nedelsiant išsiunčia paraišką pasirašiusiam asmeniui draudimo liudijimą (polisą), patvirtinantį, jog įsigalioja draudimo apsauga paraiškoje nurodytų žemės ūkio augalų rūšių pasėlių plotams. Bendrovė turi teisę patikrinti draudžiamų augalų pasėlių būklę, ir esant būtinybei, atsisakyti drausti nekokybiškų ir draudimo sąlygų neatitinkančių pasėlių sklypus.

Žemdirbiai, kurie jau rudeniį apdraudė savo žieminių augalų pasėlius, turi įbraižyti savo vasarinių augalų pasėlius WEB aplikacijoje ir tokiu būdu pranešti apie draudžiamus vasarinius

augalus. Draudimo įmoką už vasarinių augalų draudimą žemdirbys turės sumokėti tik gavęs sąskaitą iš draudimo bendrovės „VH Lietuva“⁵⁹.

Pasėlių draudimo sistema taip pat turi atitikti ir Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) keliamus reikalavimus. Žemės ūkio ministerijos duomenimis teigiama, kad kadangi Europos Sąjunga yra PPO narė, jos žemės ūkio augalų pasėlių draudimo sistema turi atitikti šios organizacijos keliamus reikalavimus:

1. Parama neturi būti susieta su pagaminta produkcija;
2. Draudimo sistema turi atsižvelgti į vietovių specifines problemas dėl nepalankių klimatinėjų sąlygų ūkininkavimui ir tam tikrų pasėlių kultūrų didesnę negu įprastai rizikingumą.

Pasak Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro generalinio direktoriaus pavaduotojos Birutės Martuzevičiūtės, kad pagal sutartį su draudimo kompanija yra sukurta speciali programa visų besidraudžiančiųjų pasėlius įbraižyti elektroniniu būdu. Tai leidžia draudimo įmonei vykdyti nuotolinę patikrą per palydovinę sistemą, naudoti modernias technologijas, leidžiančias ne tik atpažinti, kas pasėta laukuose, bet ir sekti augalų vystymosi eigą, pastebėti, kuriose vietovėse jiems trūksta drėgmės, o svarbiausia – fiksuoti patirtus nuostolius. Todėl dar šiandien problema yra ta, kad ūkininkas, deklaruodamas pasėlius, ne pats juos įbraižo, o tai daugiausia daro seniūnijų žemės ūkio skyrių darbuotojai. Šiais metais Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras įdiegė elektroninę pasėlių laukų įbraižymo sistemą, kuria naudojosi nedidelė dalis žemės ūkio subjektų. Centrai yra keliamas tikslas jau kitais metais įdiegti technologijas, leidžiančias elektroniniu būdu įbraižytų deklaruotų pasėlių laukų duomenis išsaugoti elektroninėje laikmenoje. Kiekvienas žemdirbys, turėdamas šią laikmeną, galėtų ja lengvai naudotis tiek deklaruodamas, tiek ir drausdamasis savo pasėlius⁶⁰. Šiuolaikinių technologijų naujovių dėka darosi vis lengviau gyventi dabartinėje visuomenėje. Žemės ūkio subjektams taip pat tampa lengviau rinkti informaciją, ją apdoroti bei pasinaudoti teikiamomis galimybėmis ir naujovėmis draudžiant savo auginamas kultūras.

3 paveiksle pateiktas Lietuvos žemėlapis, oranžine spalva žymi Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro įskaitmenintus žemės ūkio naudmenų ir pasėlių laukus.

⁵⁹**Vereinigte Hagel bendrovės informacija.** Draudimo procedūra. [Žiūrėta 2009 11 02]. Prieiga per internetą: <http://vereinigte-hagel.net/service.html?&L=4>

⁶⁰**Žemės ūkio ministerijos informacija.** Ūkininkai turės galimybę pasėlius drausti palankesnėmis sąlygomis. [Žiūrėta 2009 10 22]. Prieiga per internetą: [http://www.vereingtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cacha=1&L=4&tx_ttnews\[tt_news\]=614&tx_ttnews\[backPid\]=11](http://www.vereingtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cacha=1&L=4&tx_ttnews[tt_news]=614&tx_ttnews[backPid]=11)

3 pav. Lietuvos žemėlapis, žymintis žemės ūkio naudmenų ir pasėlių laukus

Šaltinis: Žemės ūkio ministerijos informacija. Prieiga per internetą:

http://www.vereinigte-hagel.net/index.php?id=33&type=98&L=4&tx_ttnews%5Btt_news%5D=340

1.6. Žalų sureguliuavimas ir žalos požymiai

2009 m. pasėlių draudimo sezonas atnešė nemažai permainų draudimo sistemoje. Bendrovės „Vereinigte Hagelversicherung VVaG“ filialas „VH Lietuva“ ir Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba (LŽŪKT) pasirašė bendradarbiavimo sutartį, pagal kurią LŽŪKT išsipareigojo teikti tarpininkavimo paslaugas rengiant dokumentus draudimo sutarčiai sudaryti ir vertinant pasėliuose padarytą žalą. Tokiu būdu ūkininkams atsirado daugiau galimybių savanoriškai draustis pasėlius. Anksčiau jie tai galėjo padaryti tik Vereinigte Hagel bendrovėje.

Pasak LŽŪKT direktoriaus Vilmanto Tovensko, bus teikiamos pagrindinės dvi paslaugos:

1. Konsultantai padės ūkininkams užpildyti visus reikiamus dokumentus sudarant pasėlių draudimo sutartis. Gauti šią pagalbą bus galima kiekviename LŽŪKT biure, kurių Lietuvoje yra beveik pusšimtis;
2. Žalų vertinimas. Tam reikalingos gilios profesinės žinios, todėl dirbti žalų vertinimo ekspertais bus apmokyti profesionalūs agronomai – augalininkystės konsultantai⁶¹.

⁶¹**Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija.** Konsultantai siūlo paslaugas pasėlių draudimo srityje. [Žiūrėta 2009 10 15]. Prieiga per internetą:

[http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews\[tt_news\]=621&tx_ttnews\[backPid\]=11](http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews[tt_news]=621&tx_ttnews[backPid]=11)

Draudimas yra įstatymo ar sutarties pagrindu kilęs teisinis santykis, kurio turinį sudaro tam tikrų įvykių sukeltos materialinės žalos finansinis likvidavimas arba dėl tų įvykių atsiradusios pinigų reikšmės tenkinimas bendromis tą žalą ar paramos reikšmę patirti galinčių savarankiškų ūkiniu vienetų jėgomis⁶². Ši procedūra skirta žemės ūkio subjektams, norintiems apsaugoti savo pasėlių laukus nuo tam tikrų gamtos sukeliamų reiškinių, kurie sunaikina ar iš dalies nuniokoja derlių. Kad taip neatsitiktų, žemdirbiai bijantys prarasti derlių draudžia savo pasėlių laukus, nes žino, jog atsitikus kuriai nors iš rizikų, jie gaus kompensaciją padengti savo nuostolius. Todėl labai svarbu įvertinti gamtos stichijų padarytą žalą. Taigi, žemdirbiams yra pateikiami nurodymai, kaip reikia elgtis, įvykus iššalimo, liūtis ar krušos atvejui:

- ✓ Žemdirbys nedelsiant praneša paštu, telefonu, faksu ar elektroniniu paštu filialo VH Lietuva darbuotojams apie atsitikusią žalą;
- ✓ VH Lietuva darbuotojai paruošia ir atspausdina žalos suregulavimo protokolus bei paskiria du žalų ekspertus įvertinti žemdirbio patirtus nuostolius;
- ✓ Žalos ekspertai kreipiasi į ūkininką ir suderintu laiku kartu su juo apžiūri augalus. Jie nustato žalos dydį procentais pirminės apžiūros arba galutinio vertinimo metu. Jei žemdirbys sutinka su ekspertų nustatytu žalos dydžiu, jis tai patvirtina pasirašydamas žalos suregulavimo protokolą;
- ✓ Draudimo išmoka pervedama dviejų savaitių laikotarpiu, bet ne anksčiau nei žemės ūkio produktai galėjo būti panaudojami⁶³.

Pastebima, kad procedūra nėra sudėtinga, tik svarbu operatyviai reaguoti į padarytą žalą, kad būtų paprasčiau ekspertams įvertinti nuostolius ir nekiltų jokių nesusipratimų. Taip pat labai svarbu paminėti ir draudžiamas rizikas bei apibrėžti tiksliai ir aiškiai jų sąvoką:

1. Kruša - tai kieti krituliai, turintys ledo gabalėlių formą, minimaliai 5 mm skersmens.
2. Liūtis - tai trumpas stiprus lietus, kai per 15 minučių iškrinta vidutiniškai daugiau kaip 15 litrų kritulių į vieną kvadratinį metrą (15 mm) arba lietus, kai per dieną vienam kvadratiniam metrui tenka daugiau kaip 50 litrų kritulių (50 mm).
3. Iššalimas - tai šalčio padaryta žala, ypač besikaitaliojančio šalčio, plikšalos ir stipraus šalčio, o taip pat sniego ir ledo dangos žala žieminių augalų pasėliams. Šalčiu laikomas oro temperatūros atvėsimas žemiau 0°C.

⁶²Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Mokslas: 1977, Vilnius.

⁶³Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija. [Žiūrėta 2009 11 03]. Prieiga per internetą: <http://vereinigte-hagle.net/schdenscaetzung.html?&L=4>

Stichinė sausra - tam tikroje vietoje pasėlių teritorijoje meteorologinių sąlygų iššauktas kritulių trūkumas. Stichinė sausra laikoma įvykusi, jeigu tam tikrai savivaldybei stichinė sausra yra nustatoma remiantis LR Vyriausybės nutarime Nr. 1313 (2008.12.08) nurodytais kriterijais⁶⁴.

Stichinė sausra gali būti skelbiama ir atskirose savivaldybėse, remiantis ŽŪM duomenimis:

- ✓ Kai hidroterminis koeficientas (kritulių suma per tiriamąjį laikotarpį) yra mažesnis 0,5 arba aktyvi vidutinė paros temperatūra aukštesnė nei 10° C;
- ✓ Kai ekstremalių meteorologinių sąlygų pasireiškimo laikotarpis yra ilgesnis nei 30 dienų;
- ✓ Kai drėgmės atsargos 0-20 cm dirvos sluoksnyje yra mažiau nei 10 mm, 0-100 cm sluoksnyje – 60 mm.

Kiekvienos iš draudžiamų rizikų žalos požymiai nustatomi atskiru atveju atitinkamų ekspertų kiekvienai rizikai atskirai. Nuo žalos požymių priklauso ar ūkininkas gaus išmoką už padarytą gamtos žalą derliui ar tai tik paprastas lietus, kuris nepadarė didelės žalos ūkui.

Išskiriami tokie žalos požymiai:

- ✓ Iššalimo atveju draudžiama tokia žala, kuri atsiranda, kai peržiemojimo metu žiemkenčiai augalai ar jų dalys nušąla, išdžiūsta ar iššunta.
- ✓ Krušos žala tokia, kuri atsiranda, kai augalus ar augalų dalį krušos gabaliukai (ledai) sudaužo, nukapoja, sulenkia, nulaužia ar sunaikina.
- ✓ Liūtis atveju augalai ar jų dalys pratrūksta, yra suguldomi, sulaužomi, įplėšiami, suplėšomi ar nuplėšiami. Taip pat draudžiama žala, atsirandanti dėl to, kad augalai ar jų dalys dėl liūtis sukeltos erozijos išraunami ir nuplaunami, paplaunami ar išplaunami arba užpilami žemėmis arba rieduliais, arba kai augalai negali išdygti dėl po liūtis susidariusios sukietėjusios dirvos plutos.
- ✓ Stichinės sausros atveju augalai ar jų dalys turi būti prieš laiką žuvę ar sudžiūvę, arba visas derlius turi būti per anksti subrendęs (priverstinė branda)⁶⁵.

Straipsnyje „Pasėlių draudimas sudomino, bet kol kas nesužavėjo“ rašoma, kad Kaune atidariusi savo atstovybę Vereinigte Hagel draudimo kompanija nerado ūkiuose ir net savivaldybėse gamtos stichijos padarytų žalų statistikos. Vokiečiai užpildė šią duomenų spragą, surinkę visose Lietuvos institucijose išlikusius meteorologinius rodiklius iki 30 metų senumo, dirvų žemėlapius ir visoms 50 savivaldybių nustatę vieno ha draudimo sumas kiekvienai kultūrai. Pastaroji suma

⁶⁴Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija. [Žiūrėta 2009 11 03]. Prieiga per internetą: <http://vereinigte-hagle.net/schdenscaetzung.html?&L=4>

⁶⁵Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija. [Žiūrėta 2009 11 03]. Prieiga per internetą: <http://vereinigte-hagle.net/schdenscaetzung.html?&L=4>

apskaičiuojama dauginant vidutinį kultūros derlingumą atitinkamoje savivaldybėje iš vidutinės rinkos kainos per paskutiniuosius 3 metus⁶⁶. Tiksliau kalbant, draudimo įmoka už hektarą apskaičiuojama įvertinus gaunamą toje teritorijoje atitinkamos kultūros derlingumą ir produkcijos supirkimo kainą. Draudimo suma (hektaro vertė) kiekvienai auginamai kultūrai fiksuota kiekvienai iš dešimties apskričių ir diferencijuota pagal ūkininkavimo intensyvumą. ŽŪM duomenimis žemės ūkio subjektai priklausomai nuo ūkininkavimo intensyvumo gali pasirinkti vieną iš trijų galimų draudimo sumos variantų:

1. Vidutinį savivaldybėje ;
2. Intensyvų, t. y. yra 25 proc. aukštesnį už vidutinį draudimo sumos lygį;
3. Ekstensyvų – 25 proc. žemesnį.

Pateikiamas draudimo sumos ir įmokos skaičiavimo pavyzdys: Kėdainių savivaldybėje žieminių kviečių vidutinė kaina – 700 Lt/t, vidutinis derlingumas – 4,0 t/ha, žieminių kviečių draudimo suma – 2 800 Lt/ha. Analogiškai Utenos savivaldybėje vidutinis derlingumas 2,6 t/ha, vidutinė draudimo suma – 1 820 Lt/ha⁶⁷. Tokiu principu kiekviena savivaldybė paskaičiuos ūkininkams draudimo sumą ir įmoką. Taip pat ūkininkai savo savivaldybės ribose galės pasirinkti vieną iš trijų draudimo sumos variantų:

1. Vidutinę draudimo sumą (VDS);
2. Intensyvaus ūkininkavimo draudimo sumą (VDSx1,25);
3. Ekstensyvaus ūkininkavimo draudimo sumą (VDSx0,75).

Priklausomai nuo seniūnijos, prognozuojamas draudimo įmokos dydis sudarys 4,5–5,5 proc. nuo draudimo sumos ūkiui. Per Žemės ūkio ministerijos administruojamą Specialiąją kaimo rėmimo programą valstybė ūkininkams dengs 50 proc. pasėlių draudimo įmokų⁶⁸. O kitą dalį įmokos žemdirbiai sumokės draudimo kompanijai. Reikia suprasti viena, kad žemės ūkio subjektai drausdami savo pasėlius įgyja galimybę valdyti savo riziką ir gali ūkininkauti ekonomiškai. Suteikiamas laisvas pasirinkimas, įvertinant skirtingų rūšių pasėlių riziką ir pasirinkti skirtingas draudimo sumas.

⁶⁶**Rinkūnienė G.** Pasėlių draudimas sudomino, bet kol kas nesužavėjo. Ūkininko patarėjas. [Žiūrėta 2009 08 03]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/?id=12000797061197782517&view=4>

⁶⁷**Žemės ūkio ministerijos informacija.** Lapkritį Lietuvoje pradedami drausti pasėliai. [Žiūrėta 2009 09 03]. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3480&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=3&list=10&spausdinti=1

⁶⁸**Žemės ūkio ministerijos informacija.** Lapkritį Lietuvoje pradedami drausti pasėliai. [Žiūrėta 2009 09 03]. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3480&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=3&list=10&spausdinti=1

Europos reglamentai numato, kad valstybės parama meteorologinių reiškinių padarytos žalos reguliavimo procese gali būti vykdoma dviem kryptimis:

- ✓ vienkartinės valstybės pagalbos forma dengiant stichinio reiškinių sąlygotus nuostolius jiems įvykus (ad-hock), kada jų padaryta žala siekia ne mažiau kaip 30 proc. nuo vidutinio įprasto produkcijos kiekio. Leidžiama kompensuoti iki 100 proc. nuostolio sumos.
- ✓ dalies draudimo įmokos kompensavimas (ex-ante):
 - iki 80 proc. – kai draudžiamasi nuo stichiniu pripažįstamo gamtinio reiškinių sąlygotos rizikos;
 - iki 50 proc. kai draudžiamasi nuo nepalankių meteorologinių reiškinių, gyvūnų ir augalų ligų, kenkėjų antplūdžio sąlygotos rizikos⁶⁹.

Remiantis valstybės dalyvavimu žalos sureguliuavimo procese, ES galima išskirti šalis, kuriose valstybės skirtingai atlieka savo vaidmenis:

- ✓ žalos sureguliuavimo mechanizmuose nedalyvauja (Danija, Vokietija, Jungtinė Karalystė, Suomija, Švedija, Vokietija). Atskirų rizikų pasėlių draudimą vykdo privačios draudimo kompanijos⁷⁰;
- ✓ iš dalies kompensuoja pasėlių draudimo įmokas (Prancūzija, Airija, Austrija, Graikija, Italija, Lenkija, Portugalija, Ispanija, Lietuva, Latvija, Liuksemburgas)⁷¹;
- ✓ iš dalies kompensuoja žemės ūkio subjektų nuo stichinių meteorologinių reiškinių (sausros, potvynio) patirtą žalą (Prancūzija, Airija, Lietuva)⁷²;
- ✓ dalyvauja pasėlių draudimo sisteminių rizikų perdraudime (Ispanija ir Portugalija – nuo stichinės sausros, Olandija – nuo liūčių).

Nors kiekvienoje šalyje skirtingas žalų sureguliuavimo mechanizmas, bet svarbiausia yra tai, kad žemės ūkio subjektams apskritai yra skiriama parama, kuri leidžia žemdirbiams sumažinti riziką savo ūkyje.

⁶⁹**Working document.** Risk Management tools for EU Agriculture with a special Focus on Insurance. (2001). – Brussels: European Commission.

⁷⁰**Stonkutė E.** Pasėlių draudimo sistemos projektavimas. 2005. – Vilnius: LAEI.

⁷¹**Stangl M.** The Austrian Agricultural Multi-Peril Insurance System. – Wien, 2006.

⁷²**Boyer F.** La Situation de L'assurance Recolte en France: Crops insurances in France. – Madrid, 2006.

2. PASĖLIŲ DRAUDIMO SITUACIJA BESIVYSTANČIOSE ŠALYSE

2.1. Trečiųjų šalių patirtis pasėlių draudime

Žemės ūkio draudimo rizika yra ganėtinai didelė, tačiau apdrausta yra tik apie 20 proc. viso pasaulio žemės ūkio produkcijos. Žemės ūkio draudimas turi didžiulį potencialą augti tose rinkose, kur jis dar nėra išplėtotas. Tačiau ir išvystytose rinkose egzistuoja poreikis moderniems, sudėtingiems draudimo produktams, kurie apimtų maisto saugos, kokybės, aplinkos apsaugos rizikas.

Paskutiniu metu ES pastebima tendencija – šalys reformuoja pasėlių draudimo sistemas, atsisakydamos paramos nelaimės atveju ir yra linkusios vis daugiau draudimo sistemos funkcijų perduoti privačiam sektoriui, sau pasilikdamos įsipareigojimą kompensuoti dalį draudimo įmokos sumos ar teikti pasėlių draudimo garantijas (arba perdraudimą).

Šešiais ES reglamentais nustatytos griežtos valstybinės (nacionalinės) paramos skirstymo taisyklės yra palankesnės neturtingoms šalims, nes didesnę biudžetą surenkančios šalys priverstos riboti galimą gausesnę paramą žemės ūkiui. Kitaip tariant, jei ES negaliojūt valstybinės paramos skirstymo taisyklės, ES senbuvės, kuriose veikia gausus žemės ūkio lobistų būrys, galėtų gerokai labiau remti savus žemdirbius, iškreipdamos konkurenciją kitų šalių atžvilgiu⁷³.

Moldova pirmoji iš buvusių sovietinių respublikų pripažino Lietuvos nepriklausomybę ir užmezgė diplomatinius santykius. Dabartinis Moldovos strateginis tikslas - tapti pilnateise ES nare. Kadangi bendras žemės ir maisto ūkio indėlis į BVP yra net 40 proc., todėl šalį labai domina Lietuvos patirtis integruojant šį sektorių į ES bendrąją rinką.

Svarbiausios Moldovos ūkio šakos – žemės ūkis ir perdirbamoji pramonė. Auginamos įvairios kultūros – kukurūzai, saulėgrąžos, tabakas, vaisiai, vynuogės. Lietuvoje veikianti pasėlių draudimo sistema labai sudomino Moldovą, nes ši šalis yra rizikingoje žemės ūkiui zonoje ir gamtos sąlygos žemdirbių taip pat nelepina. Pernai šalį nusiaubusi sausra pridarė didžiulių nuostolių, kurių

⁷³ **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Valstybės parama ir jos skirstymo kriterijai. [Žiūrėta 2009 08 03]. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3634&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=2&list=50

pasekmes dar tebejučiamos. Todėl bendradarbiaudama su Lietuva, Moldova bandys sukurti panašią pasėlių draudimo sistemą savo žemdirbiams⁷⁴.

2005 metais Malavis (valstybė, esanti Pietų Afrikoje) pradėjo bendradarbiauti su Pasaulio banku, siekdamas tobulinti oro direvatyva paremtą draudimą smulkiems ūkininkams, auginantems pasėlius. 2008 m. rugsėjo mėn. Malavis tapo viena iš pirmųjų šalių, kuri panaudojo Pasaulio banko siūlomą nauju finansiniu produktu - oro stebėjimu paremtu draudimu. Indeksu pagrįsta oro sąlygų priemonė padeda perkelti riziką finansų rinkose. Išmokos yra susijusios su nepalankiomis klimato sąlygomis, kurios yra iš anksto nustatytos tam tikruose reikalavimuose⁷⁵. Mechanizmas yra labai paprastas, lengvai administruojamas ir remiasi automatinio išmokėjimo sistema, kuri sumažina padarytą žalą žemdirbiams. Kreditas suteikia galimybę įsigyti papildomų sąnaudų ūkyje, ypač tokių, kurios yra atsparios sausrai, pavyzdžiui, sertifikuotos sėklos ir trąšos, kurios gali padidinti derlingumą iki 200 procentų ir taip sumažinti skurdo lygį. Kreditoriai draudimo pagalba suteikia paskolas žemdirbiams, kurie skatina žemės ūkio vystymąsi ir plėtimąsi.

Pasaulio bankas taip pat remia oro indekso draudimo iniciatyvą Tailande, Bangladeše, Senegale, Burkina Faso, Kenijoje, Jamaikoje ir Fidžije

Oro deryvatyva paremtas pasėlių draudimas buvo sukurtas, siekiant suteikti kompensacijas neturintiems ūkininkams, kuomet kritulių kiekis yra per mažas, kad derlius galėtų užaugti. Šiame modelyje sausra nėra vertinama pagal realią situaciją lauke, bet yra matuojamas kritulių kiekis per paskutinius tris ar keturis augimo etapus. Kadangi neįmanoma išmatuoti kiekvienam ūkiui tenkančio kritulių kiekio, todėl bendras kritulių kiekis gaunamas iš meteorologinių stočių⁷⁶.

Besivystančiose pasaulio šalyse oro indekso draudimas nėra populiarus, nors tai galėtų būti galinga priemonė, padėsianti išspręsti tose šalyse kylančias problemas. Draudimo įmonių dėka pamažu didėja susidomėjimas pasėlių draudimu neturtingose kaimo vietovėse ir tokios sėkmės pagrindas yra bendrų jėgų suvienijimas su smulkiais žemės savininkais ir draudikais bei produktas, kuris būtų prieinamas, tinkamas ir patvarus.

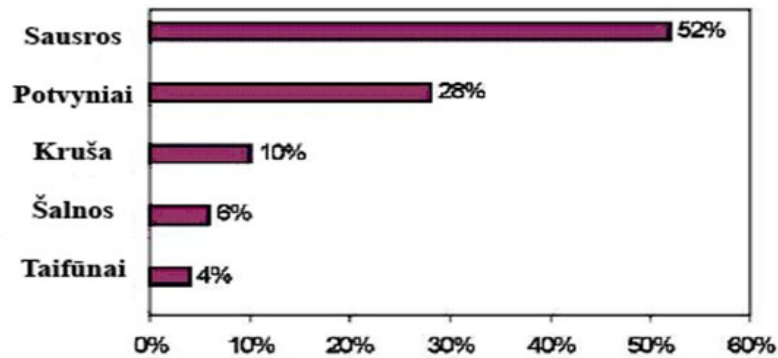
Kinija yra dar viena žemės ūkio šalis, kuri kenčia nuo didelių stichinių nelaimių. Apskritai šios šalies gamtinės sąlygos nėra labai palankios žemės ūkio veiklai. Didelės įtakos Kinijos ūkio

⁷⁴**Žemės ūkio ministerijos informacija.** Moldovą domina Lietuvos patirtis. [Žiūrėta 2009 05 29]. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3710&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=1&list=50

⁷⁵**World Bank information.** What the World bank is doing. Food crisis. Bank initiatives. 2009 10 21. [Žiūrėta 2009 11 21]. Prieiga per internetą: <http://www.worldbank.org/foodcrisis/bankinitiatives.htm>

⁷⁶**Microensure Helping the poor weather life's storm.** Weather index crop. [Žiūrėta 2009 11 21]. Prieiga per internetą: <http://www.microensure.com/innovation/weather-index-crop.aspx>

vystymuisi ir išsidėstymui turi skirtumas tarp šalies rytinių, pajūrio rajonų ir vakarinių, esančių Azijos žemyno gilumoje. Kinijos rytuose vyrauja žemumos, kalvotos lygumos ir neaukšti kalnai bei platus upių tinklas, tinkamas žemdirbystei. Vakarų Kinija yra aukštų kalnų ir plokščiakalnių šalis su sausu klimatu, su didžiuliais sausų stepių ir dykumų plotais. Remiantis Kinijos Nacionalinio statistikos biuro ataskaita 2005 m. 38,8 mln. ha nukentėjo nuo stichinių nelaimių ir tas skaičius padidėjo 3,91 mln. ha. lyginant su praėjusiais metais. Net 52 proc. žemės ūkio pasėlių nukentėjo nuo sausros, 28 proc. patyrė žalą dėl potvynių, 10 proc pasėlių sugadino kruša, 6 proc. suniokojo šalnos ir 4 proc. pasėlių buvo sunaikinti taifūnų. (žr. 4 pav.)

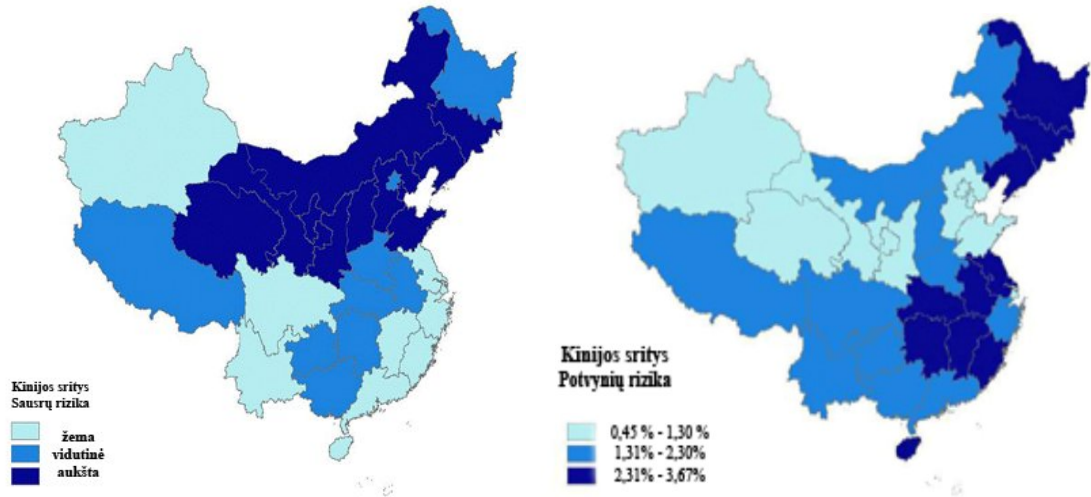
4 pav. Stichinių nelaimių daroma žala Kinijos žemės ūkiui.

Šaltinis: Pasaulio banko grupės pranešumas. 2008-01-16. Prieiga per internetą:

[http://www.ifc.org/ifcext/economics.nsf/AttachmentsByTitle/CON_ChinaAccessInsurJan2008_LesterPresentati on1/\\$FILE/Sess2_Lester_Crop&LivestockforSmallFarmers.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/economics.nsf/AttachmentsByTitle/CON_ChinaAccessInsurJan2008_LesterPresentati on1/$FILE/Sess2_Lester_Crop&LivestockforSmallFarmers.pdf)

Tokios stichinės nelaimės ūkininkams atneša didelių ekonominių nuostolių, todėl buvo pradėta galvoti apie pasėlių draudimo sukūrimą Kinijos žemdirbiams. Nuo 1982 m. iki 2004 m. iš 24 proc. visų pasėtų pasėlių nukentėjo nuo nuostolių net 10 proc. ir daugiau pasėlių.

Kinija kasmet kenčia nuo sausrų ir potvynių, bet pastaruoju metu ekstremalios orų sąlygos padažnėjo. Šalies žemės ūkis itin priklauso nuo kritulių kiekio, nes daugelyje šalies vietovių tebėra prasta melioracijos sistema. 2009 m. Kinijoje sausra apėmė 10,2 mln. ha pasėlių, tarp jų pagrindinius kviečių auginimo rajonus. Tai didžiausia sausra per pastaruosius 50 metų. Žemiau pateiktame paveiksle, labai gerai matomi Kinijos regionai, kurie labiausiai nukentėjo nuo sausros ir potvynių (žr. 5 pav.).

5 pav. Kinijos žemelapiai, žymintys sausrų ir protvynių riziką.

Šaltinis: Pasaulio banko grupės pranešumas. 2008-01-16. Prieiga per internetą:

[http://www.ifc.org/ifcext/economics.nsf/AttachmentsByTitle/CON_ChinaAccessInsurJan2008_LesterPresentation1/\\$FILE/Sess2_Lester_Crop&LivestockforSmallFarmers.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/economics.nsf/AttachmentsByTitle/CON_ChinaAccessInsurJan2008_LesterPresentation1/$FILE/Sess2_Lester_Crop&LivestockforSmallFarmers.pdf)

Kai buvo pradėtas Kinijos žemės ūkio draudimas, jis susidūrė su daugeliu problemų, stabdančių šio draudimo plėtrą:

1. Žemės ūkio draudimas yra trumpalaikė teisinė ir politinė parama. Nėra jokių sukurtų specialių žemės ūkio draudimo įstatymų Kinijoje;
2. Ūkininkams trūksta sąmoningumo draudimo srityje ir jie vis dar negali priprasti prie to, kad dalyvauja žemės ūkio draudime. Siekiama, kad vyriausybė intensyviai dalyvautų žemės ūkio draudime ir pateiktų daugiau lengvatų žemės ūkio draudimui;
3. Dažniausiai draudimo bendrovės administruoja žemės ūkio draudimą kartu su siekiančiu pelno draudimu, kuris lemia žemės ūkio draudimo fondo lėšų panaudojamą, o turto draudimo pelnas naudojamas padengti žemės ūkio draudimo nuostoliams;
4. Konfliktai tarp pasiūlos ir paklausos žemės ūkio draudime. Konflikto valdymo tikslas yra tarp žemės ūkio draudimo ir siekiančio pelno draudimo. Jeigu operacija yra prekybinė, draudimo įmonės turi prisiimti tiek gamtos, tiek rinkos riziką. Siekiant padengti šias rizikas, draudimo bendrovės reikalauja apsidraudusiems sumokėti didelės išmokas. Daugiausiai žemės ūkio draudimu apsidraudusių ūkininkų Kinijoje yra neturtingi ir jeigu draudimo įmokos yra didelės, ūkininkai negali sau to leisti; jei draudimo įmokos yra mažos, tai draudimo įmonės negali vykdyti savo operacijų. Atsiranda konfliktas tarp bendros naudos tarp apsidraudusių ir

draudimo bendrovės. Įprastai žemės ūkio draudimo fondas daugiausiai priklauso nuo įmokų, kurias sumoka besidraudžiantys ūkininkai.

5. Neracionali žemės ūkio draudimo struktūra lemia neracionalią žemės ūkio draudimo fondo struktūrą. Pagrindinis ir pats didžiausias draudimo bendrovės tikslas - gauti didžiausią pelną. Paprastai draudimo bendrovės teikia pirmenybę žemės ūkio draudimui, kuris turi mažą riziką ir trumpus terminus. Retai išduodamas ilgalaikis draudimas dėl didelio neapibrėžtumo ir rizikos, nes žemės ūkio draudimo fondas yra nestabilus⁷⁷.

Nors Kinija didžiulė šalis, pagaminanti daug prekių ir eksportuojanti tiek į kaimynines, tiek į kitas pasaulio šalis, bet ji kaip ir kitos šalys kenčia nuo stichinių gamtos nelaimių, tad pasėlių draudimo sistemos modernizavimas ir plėtra padėtų išvengti bent dalies gamtos padarytų nuostolių.

Etiopija yra šiaurės rytų Afrikoje esanti valstybė paskutiniaisiais metais labai kenčianti nuo gamtos sukeltų reiškinių. Po didžiulių sausrų 1984, 1987 ir 2002 metais pradėta kalbėti apie šios šalies žlugimą. Susidariusi situacija Etiopijoje yra beviltiška, nes nors šalis ir gauna didžiulę paramą, nesugeba jau 20 metų išmaitinti savo šalies gyventojų. Žmonės skursta ir miršta iš bado. Todėl manoma, kad ši šalis nemoka tikslingai išnaudoti paramos⁷⁸. Todėl pradėta galvoti, kad reikia pasiūlyti žemės ūkio augalų draudimą, kuris Etiopijos ūkininkams besiverčiantiems žemdirbyste galėtų apsaugoti savo derlių nuo sausrų ar potvynių.

Pasaulio Bankas inicijavo projektą, kurio tikslas – sukurti oro indeksu paremtą draudimą Etiopijoje ir siūlė dalyvauti 10 tūkstančių žemdirbių 7 Indijos valstybėse. Nes apskritai Afrikoje ūkininkai neišgali įsigyti draudimo savo pasėliams apsaugoti. Todėl 2006 metais Pasaulio Bankui padedant buvo pradėtas vykdyti pasėlių draudimo projektas, paremtas oro indekso direvatyva.

Projektas buvo sėkmingas, nes ūkininkai jautėsi saugesni ir galėjo investuoti į savo derlių, pirkti geresnes sėklas, tręšti ir taip vystyti savo šalies ekonomiką. Tai teikia naudą ir šalims donorėms, kurios skiria pagalbą/paramą Etiopijai. Šalys donorės yra apsaugomos nuo staigaus pajamų suradimo, kai Etiopiją nusiaubia potvynis ar užplūsta sausra. Nes 1984 metų sausra pareikalavo iš šalių donorių net 1,6 milijardo JAV dolerių paramos. Kadangi rizika yra perkeliama draudimo įmonėms ir pagrindiniams fondams, kurie bus prieinami ir siūlys efektyvią draudimo paslaugą nuo turto ir pajamų netekimo. Projektas buvo vykdomas gana sėkmingai ir stengiamasi suteikti išsamią informaciją bei daryti šią draudimo paslaugą efektyvią ir prieinamą žemės ūkio

⁷⁷**Zheng Y., Zhang J., Wang W.** Suggestion on promoting agricultural insurance in China. //International journal of business and management. 2008 gruodis. Vol.3, Nr.12. [Žiūrėta 2009 11 24]. Prieiga per internetą: <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijbm/article/viewFile/698/671>

⁷⁸**Morris J.** Can insurance break Ethiopia's vicious cycle of hunger? 2005 06 11. Dagens industry, Sweden.

subjektams. Buvo įrengta apie 30 kritulių kiekio matavimo stotelių visoje Etiopijoje, kurios leido nustatyti patikimus ir tikslius duomenis apie orų permainas⁷⁹. Panaudojant donorių šalių pinigus, skiriamus paramai, Etiopijos žemės ūkio plėtojimui bei bado ir alkio sustabdymui, galima daryti prielaidą, kad projektas pasiteisino ir vienu metu buvo išspręsta keletas problemų.

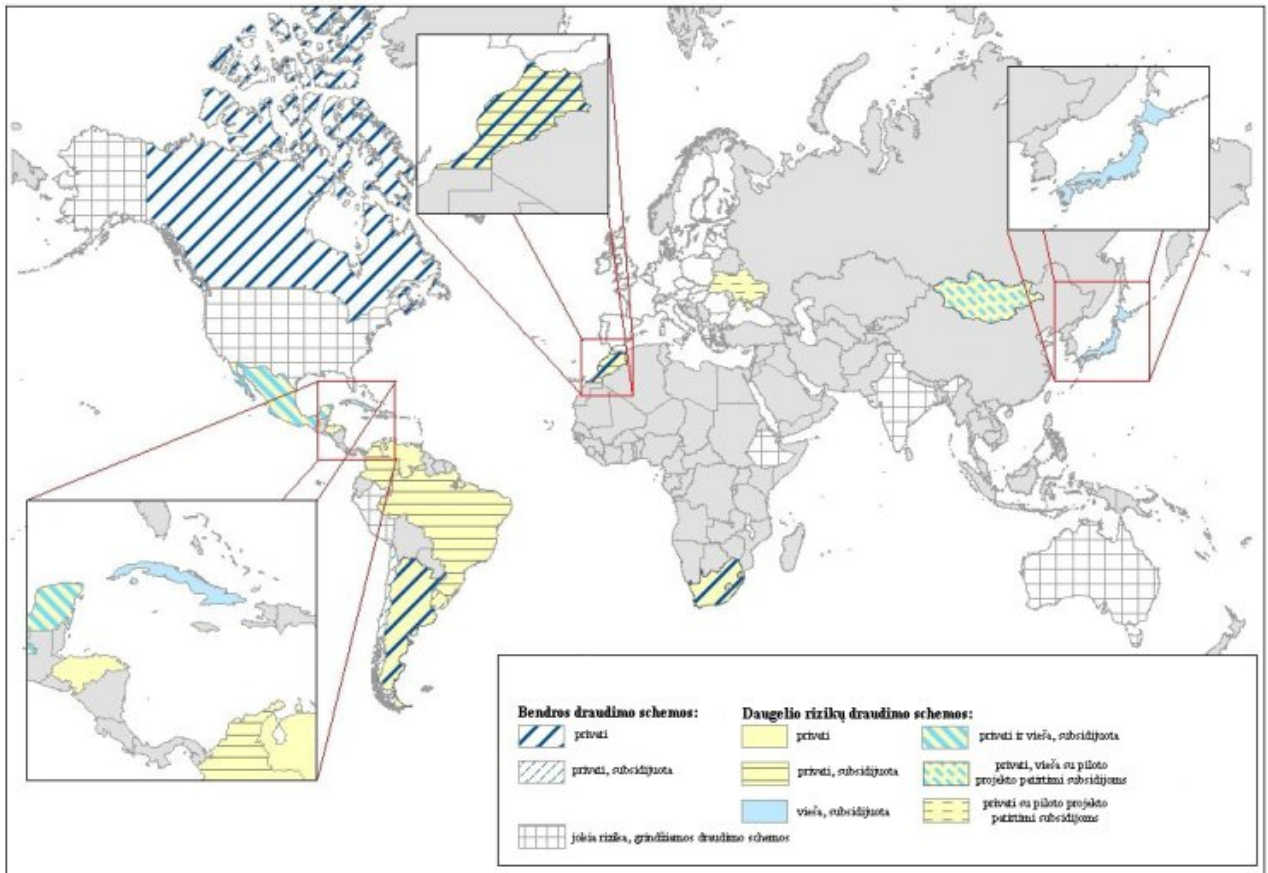
2.2. JAV, Kanados ir ne ES šalių patirtis

Jungtinėse Valstijose, Kanadoje ir kitose ne ES šalyse yra sukurti keli draudimo instrumentai, tokie kaip: indekso draudimas, ploto draudimas, viso ūkio draudimas ar mokesčių draudimas, kuris dar nėra išvystytas ES⁸⁰. ES daugiau naudoja klasikinę draudimo sistemą nei privatų draudimą, išskyrus Graikiją ir Kiprą, kur draudimas yra valstybinis ir privalomas.

Remiantis Europos komiteto draudimo organizacijos (CEA) pateiktais duomenis, 2004 m. vidutiniškai apdrausta 23 proc. pasėlių. Vidutinė įmokų suma siekė 1,583 eurus ir vidutinis nuostolių santykis sudaro 60-70 proc. Žemiau pateiktame paveiksle matote bendros ir jungtinės rizikos draudimo schemų išsidėstymą pasaulyje (žr. 6 pav).

⁷⁹ **Morris J.** Can insurance break Ethiopia's vicious cycle of hunger? 2005 06 11. Dagens industry, Sweden.

⁸⁰ **Final Report.** Agricultural insurance schemes. Chapter 1. Executive summary. [Žiūrėta 2009 10 24]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/chapter1.pdf>

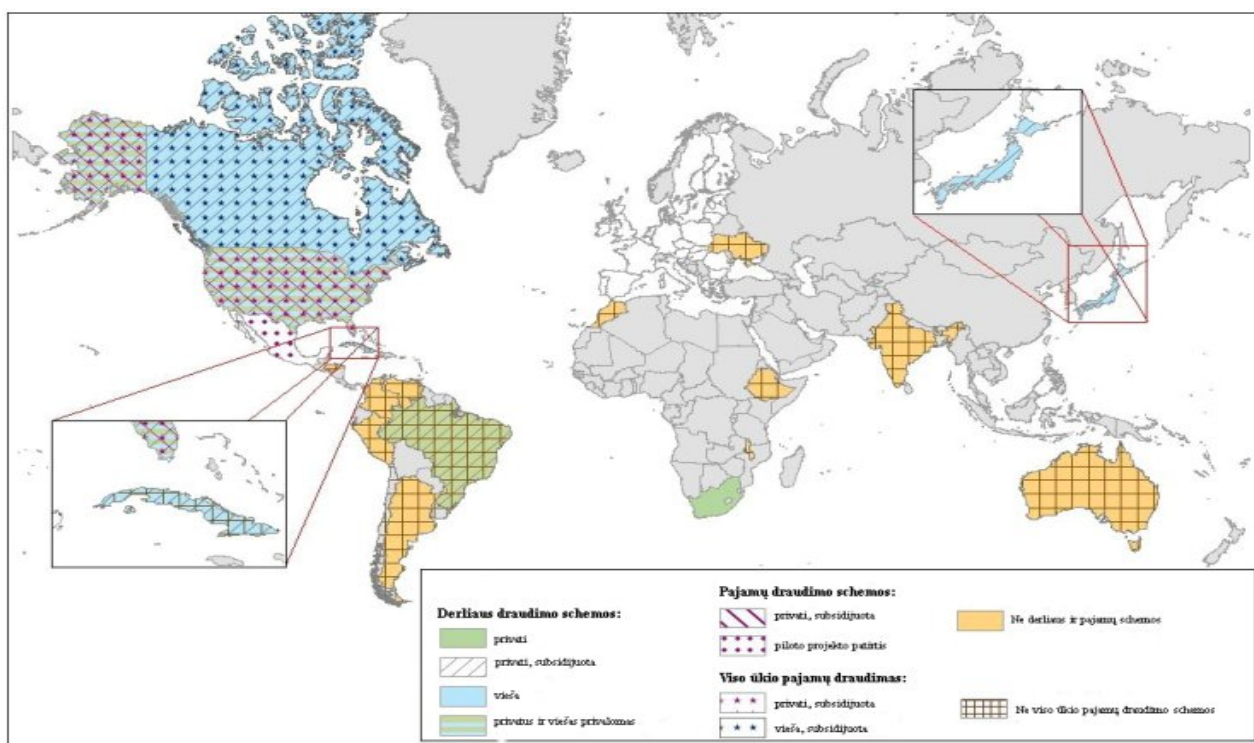
6 pav. Bendros ir jungtinės rizikos draudimo schemas pasaulyje.

Šaltinis: Alasa (1992), ENESA (2004), Ibarra and Mahul (2004), Skees et al. (2005), Skees and Enkh Amgalan (2002), Skees et al. (2001), Stoppa and Hess (2003), The World Bank (2005).

http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/index_en.htm

Bendrosios ir jungtinės rizikos draudimas prieinamas daugelyje šalių, daugiausiai jis naudojamas kartu su draudimu nuo krušos. Ypatingas JAV ir Kanados atvejis, kuris rodo, kad šiuose regionuose yra sukurtas derliaus draudimas ir bendrosios rizikos draudimo sistemos, jos nėra populiarios. Abiejose šalyse remiamasi draudimu, kuris apima tik tuos įvykius, kai nuostoliai viršija 50 proc. vidutinių pajamų. Toks modelis yra subsidijuojamas iš vyriausybės. Tokiu būdu kai draudimo lygis išauga, subsidijos sumažėja.

7 paveiksle pateiktas žemėlapis, žymintis derliaus ir pajamų draudimo sistemas pasaulyje. JAV yra vienintelė šalis, kur egzistuoja pajamų draudimas. Jungtinėje Karalystėje buvo siūlomas privataus pajamų draudimo produktas, tačiau netrukus buvo pašalintas iš rinkos. Kanadoje buvo pajamų draudimas pavadintas Bendroju Pajamų draudimo planu (*GRIP - Gross Revenue Insurance Plan*), kuris taip pat nebuvo sėkmingas.

7 pav. Derliaus ir pajamų draudimo sistemos pasaulyje.

Šaltinis: Alasa (1992), ENESA (2004), Ibarra and Mahul (2004), Skees et al. (2005), Skees and Enkh Amgalan (2002), Skees et al. (2001), Stoppa and Hess (2003), The World Bank (2005).

http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/index_en.htm

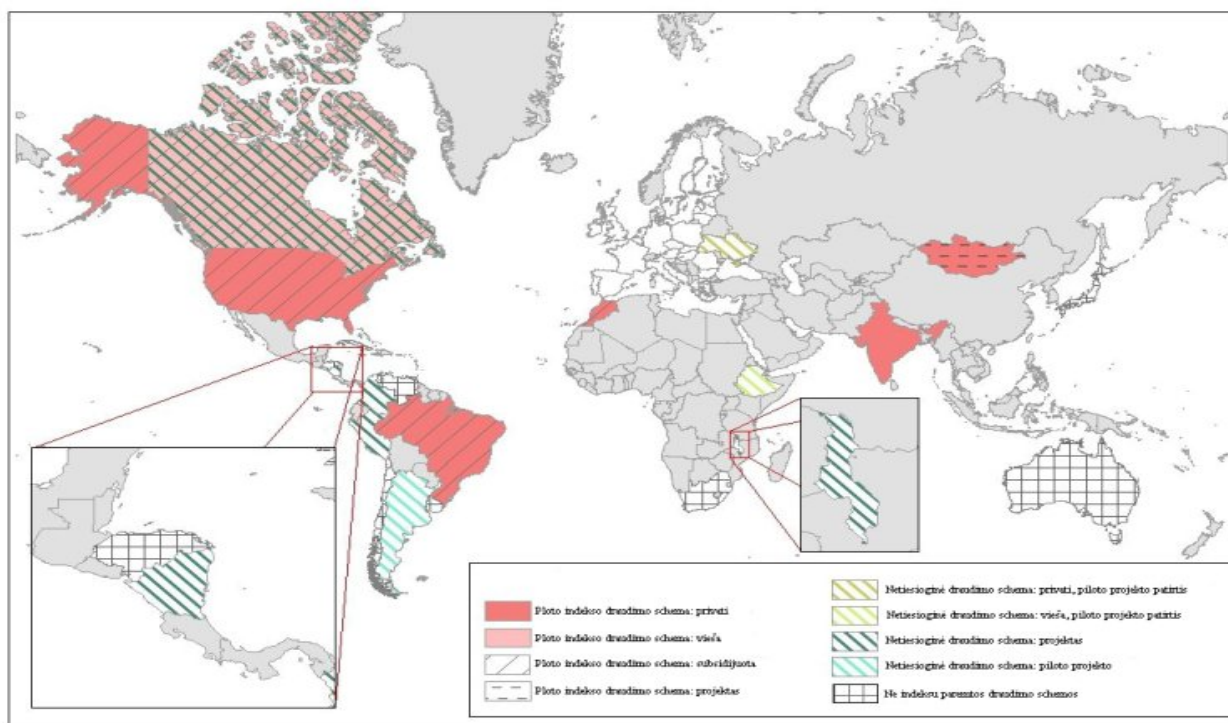
JAV buvo sukurti įvairūs pajamų draudimo produktai: 3 standartiniai pajamų draudimo produktai; gyvulių kainos draudimas; gyvulių bendrasis pelno draudimas, ploto pajamų indeksu paremtas draudimas ir visą ūkį apimantis pajamų draudimas. Trys standartiniai pajamų draudimo produktai yra: Pasėlių pajamų draudimas (CRC), Pajamų draudimas (RA) ir Pajamų apsauga (IP). Tarp jų populiariausios yra CRC draudimas. Šio draudimo produktams priskiriamos pagrindinės lauko kultūros, pavyzdžiui, kukurūzai, soja, kviečiai, ryžiai ir medvilnė.

Pagrindinių bruožų būdingų daugeliui JAV draudimo produktų, tai kainos rizikos apsauga, kai referencinė kaina yra ateities rinkų kaina, o garantuota kaina yra ta, kuri numatyta ateities rinkos, todėl siūlomas draudimas nuo kainų svyravimo⁸¹. Pajamų draudimas yra labai svarbus JAV, nes net 73 proc. surinktų draudimo įmokų yra surinkta būtent iš šių tipų draudimo rūšių.

8 paveiksle pateikta indeksu paremtos draudimo schemas visame pasaulyje. Indeksu paremtas draudimas skiriasi nuo kitų draudimo rūšių tuo, kad kompensacija nėra skaičiuojama nuo kiekvieno atskiro ūkininko patirtų nuostolių, o nuo tam tikrų parametru arba išorės indeksų ūkyje.

⁸¹ **Final Report.** Agricultural insurance schemes. Chapter 4. Existing agricultural insurance systems in the world. [Žiūrėta 2009 10 24]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/existing_en.pdf

Jie yra suskirstyti į dvi kategorijas: ploto indekso draudimą (indeksas, rodantis tiesioginį vidutinį zonos derlingumą ar pajamas) ir netiesioginio indekso draudimą (kitos rūšies indeksai, kurie apskaičiuoja augimo indeksą iš palydovinių nuotraukų). Ploto indekso draudimas atsirado dar neseniai kai kuriose šalyse (JAV, Kanada, Brazilija ir Indija), o netiesioginiai rodikliai yra visiškai nauji ir tik dar tyrinėjami daugelyje šalių (žr. 8 pav.).

8 pav. Indeksu paremtos draudimo schemas pasaulyje.

Šaltinis: Alasa (1992), ENESA (2004), Ibarra and Mahul (2004), Skees et al. (2005), Skees and Enkh Amgalan (2002), Skees et al. (2001), Stoppa and Hess (2003), The World Bank (2005).

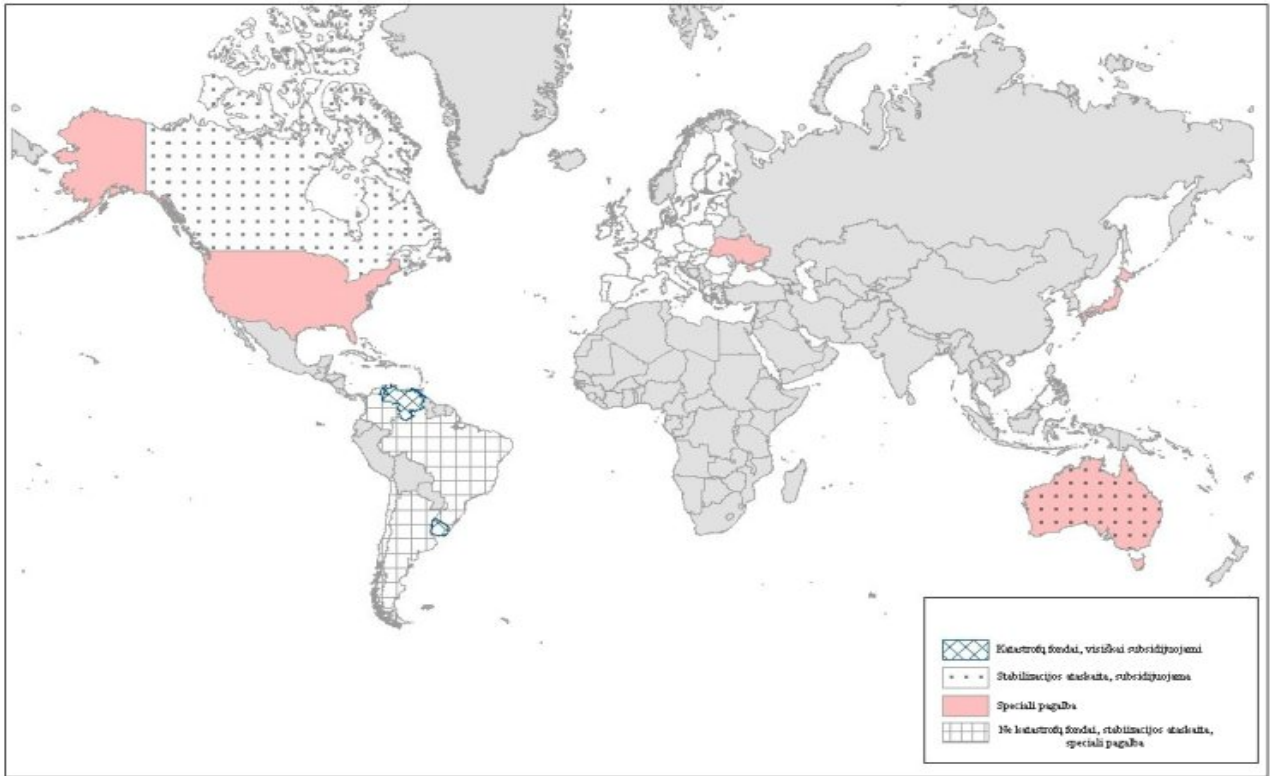
http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/index_en.htm

Ploto indekso draudimas dažniausiai remiasi vienodos srities pajamomis, todėl jei tos srities pajamingumas sumažėja žemiau tam tikros ribos, visi apdraudę ūkininkai šioje srityje gauna kompensaciją, nepriklausomai nuo to, ar jų ūkis patyrė nuostolių ar ne. Tokio draudimo pavyzdys yra GRP arba JAV Rizikos planų grupė. Amerikoje taip pat yra dar viena ploto draudimo rūšis, vadinama GRIP arba Rizikos pajamų apsaugos grupė, kurios indeksas yra „ploto pajamos“ ir jis yra apskaičiuojamas ploto derlingumą dauginant iš tam tikro produkto kainos. 2004 m. ploto derlingumo ir ploto pajamų draudimo polisai sudarė 7,4 proc. viso apdrausto ploto.

Kalbant apie netiesioginius indeksus, Pasaulio bankas skatina šios rūšies produktų draudimą, kaip priemonę besivystančioms šalims, kartais net individualiems ūkininkams, kitais

atvejais vyriausybėms, kad jos galėtų gauti tam tikras lėšas suteikdamos pagalbą kaimo gyventojams, kai atsitinka katastrofos.

9 paveikslas iliustruoja katastrofų fondais, stabilizacijos ataskaita paremtas draudimo schemas ir skiriamą specialią pagalbą.

9 pav. Katastrofų fondais, stabilizacijos ataskaita paremtos draudimo schemas ir speciali pagalba visame pasaulyje.

Šaltinis: Alasa (1992), ENESA (2004), Ibarra and Mahul (2004), Skees et al. (2005), Skees and Enkh Amgalan (2002), Skees et al. (2001), Stoppa and Hess (2003), The World Bank (2005).

http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/index_en.htm

Kaip jau minėta anksčiau, šios stabilizavimo sąskaitos yra labai individualios sąskaitos, skirtos ūkininkams, kurie gali įnešti tam tikrą sumą pinigų kiekvienais metais, kuriuos gali pasiimti, kai yra nesėkmingi, pilni nuostolių metai. Tokios sąskaitos yra labai vertinamos, nes jos nėra savarankiškos draudimo sąskaitos, sukurtos pačių ūkininkų iniciatyva, tačiau jos yra reguliuojamos vyriausybės. Parama gali būti teikiama pagal tiesiogines subsidijas, papildant ūkininkų sąskaitas arba taikant mokesčių lengvatas.

Kanados sistema yra reguliuojama valstybinio draudimo įstaigų iš periferinių vyriausybių. Taip pat šie derliaus draudimo produktai yra panašūs į veikiančius JAV, nes jie turi svarbią pajamų programą – CAIS (Kanados žemės ūkio pajamų stabilizavimas), kurią sudaro stabilizacijos

sąskaitos. 2003 m. buvo pakeistos dvi ankstesnės programos: pajamų stabilizacijos sąskaitos (NISA arba Grynasis pelno stabilizacijos sąskaita) ir pajamų nelaimių pagalbos programą (CFIP arba Kanados ūkių pajamų programa). CAIS programa pagrįsta ūkio produkcijos atsargomis arba ūkio pajamos minus sąnaudos tiesiogiai susiję su produktų gamyba (pavyzdžiui, kuras, trąšos, pesticidų ir pašarų sąnaudos). CAIS programa visą ūkį apimanti programa pritaikyta ūkininkams, nepaisant to kokius produktus gamina. Programos apmokėjimo sistema sukurta taip, kad kai gamintojo einamųjų metų produkcijos pelnas nukrito žemiau gamintojo referencinio skirtumo, kuris remiasi ankstesnių penkerių metų vidurkiu. Remiantis šia programa, Vyriausybės moka didėjančias įmokos dalis, kadangi didėja pajamų nuosmukis. Tačiau vyriausybės siūlo finansuoti iš savo lėšų tik tuomet, kai gamintojai nutraukia finansavimą iš savo sąskaitų.

Žemiau esančioje 5 lentelėje pateikta suvestinė lentelė, kurioje galima pamatyti kokios draudimo schemos egzistuoja ne ES valstybėse. Pastebima, kad šalyje dažniausiai naudojamos kelios draudimo sistemos, todėl žemės ūkio subjektams yra iš ko pasirinkti.

5 Lentelė. Žemės ūkio draudimo sistemos ne ES šalyse.

Šalis	Bendras draudimas (1)	Jungtinis draudimas (2)	Derliaus draudimas (3)	Pajamų draudimas (4)	Viso ūkio derliaus draudimas (5)	Viso ūkio pajamų draudimas (6)	Ploto indekso draudimas (7)	Netiesioginio indekso draudimas (8)	Stabilizacijos sąskaita (9)	Katastrofų fondai (10)	Speciali pagalba (11)	Informacija atnaujinta
Argentina	P	P	—	—	—	—	—	#	—	—	—	2002-04
Australija	—	—	—	—	—	—	—	—	S	—	GF	2000
Brazilija	—	PS	PS	—	—	—	PS	—	—	—	—	2002-04
Kanada	(P)	—	GS	—	—	—	GS	##	S	—	—	2005
Čilė	PS	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2002-04
Kuba	—	G (GS)	GS	—	—	—	—	—	—	—	—	2002-05
Kolumbija	—	PS	—	—	—	—	—	##	—	—	—	2002-06
Etiopija	—	—	—	—	—	—	—	G#	—	—	—	2005
Hondūras	—	P	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2006
Indija	—	—	—	—	—	—	P	P#	—	—	—	2005
Japonija	—	GC+GS	GS	—	GS	—	—	—	—	—	GF	2000
Malavis	—	—	—	—	—	—	—	##	—	—	—	2005
Meksika	—	P+PS+GS	—	#?	—	—	—	—	—	—	—	2002-04
Mongolija	—	P(+GC#)	—	—	—	—	##	—	—	—	—	2005
Marokas	P	PS	—	—	—	—	PS	—	—	—	—	2005
Nikaragva	—	—	—	—	—	—	—	##	—	—	—	2005
Peru	—	—	—	—	—	—	—	##	—	—	—	2005
P. Afrika	P	P	P	—	—	—	—	—	—	—	—	2002-04
Ukraina	—	P(S#)	—	—	—	—	—	P#	—	—	GF	2005
Urugvajus	PS	P	Piloto projekto patirtis 2002	—	—	—	—	—	—	GF	—	2002-04
USA	—	—	PS	PS	—	PS	PS	—	—	—	GF	2005
Venesuela	—	P	—	—	—	—	—	—	—	GF	—	2002-04

Šaltinis: Alasa (1992), ENESA (2004), Ibarra and Mahul (2004), Skees et al. (2005), Skees and Enkh Amgalan (2002), Skees et al. (2001), Stoppa and Hess (2003), The World Bank (2005). http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/index_en.htm

Lentelės paaiškinimai:

- : Neegzistuoja (arba trūksta informacijos)

S : Subsidijuojama

P : Privati nesubsidijuota

PS : Privati, iš dalies subsidijuojama

G : Vieša, nesubsidijuojama

GS : Vieša, iš dalies subsidijuojama

GC : Vieša, privaloma ir iš dalies subsidijuojama

GF : Vieša nemokama

: Bandomojo projekto patirtis

: Projektas

§: Bloga patirtis

Lentelės paaiškinimai:

- (1) Bendras draudimas reiškia draudimą nuo krušos + draudimas nuo gaisro, ar gyvulių draudimas nuo vienos rizikas.
- (2) Jungtinis draudimas yra toks draudimas kuris apima keletos rizikų draudimo derinį.
- (3) Derliaus draudimas apima priemonės nuo daugiopio draudimo, kur pagrindinė rizika sudėtinė (taip pat ir sausra), todėl kai kuriose šalyse tokia draudimo rūšis vadinama jungtinė.
- (4) Pajamų draudimas apima draudimo apsaugą nuo pajamų ir kainų rizikos.
- (5) Viso ūkio derliaus draudimas susideda iš derliaus garantijų junginio, skirto skirtingiems žemės ūkio produktams.
- (6) Viso ūkio pajamų draudimas apima dviejų rūšių draudimo produktus: draudimas skirtas pasėliams ar gyvulių fermoms, o taip pat kita draudimo rūšis, kuri tiesiog dengia bendras ūkio pajamas.
- (7) Ploto indekso draudimas remiasi derliaus draudimu ar pajamų draudimu. (Išmokos suma apskaičiuojama pagal mažiausio vidutinį derlingumą ar pajamų plotas sumažėjimas).
- (8) Netiesioginio indekso draudimas paremtas derliaus indeksais ar augmenijos stebėjimu, kuris apskaičiuojamas palydovinių nuotraukų, oro stebėjimu paremtu indeksu
- (9) Stabilizacijos sąskaitos yra atskiros banko sąskaitos, skirtos savarankiškam draudimui, kuris viešai reguliuojamas ar skatinamas.
- (10) Katastrofų fondai apima bendro produkto fondus (pasėlius arba gyvulius) ir fondus, kurie apima ne tik žemės ūkio produkciją.
- (11) Ad hoc (speciali pagalba) vyriausybės suteikiama pagalba po nelaimių ir katastrofų

2.3. Draudimo schemas Europoje

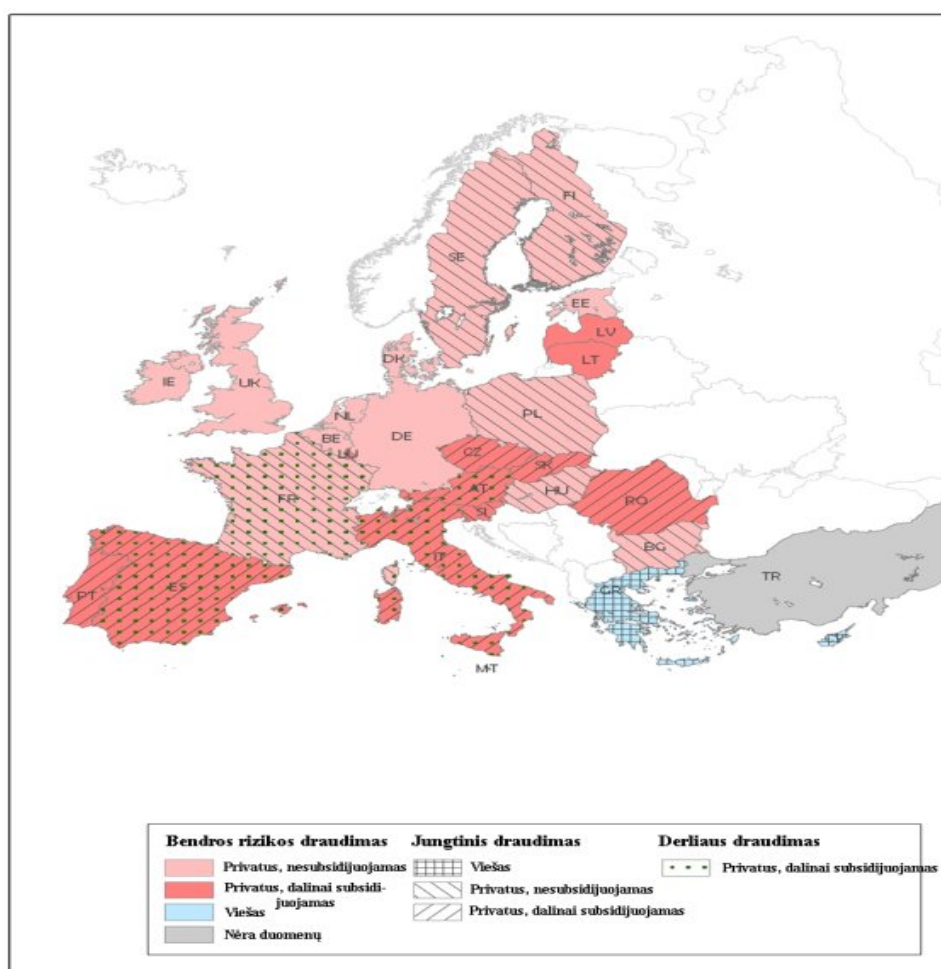
Europoje nėra išvystytos vieningos pasėlių draudimo sistemos. Skirtingos klimatinės sąlygos, temperatūros svyravimai ir daugelis kitų faktorių lemia skirtingą pasėlių draudimo sistemų pasirinkimą.

Pradedant kalbėti apie bendros rizikos draudimą nuo krušos, reikia paminėti, kad ši draudimo rūšis yra labiausiai išsivysčiusi ir egzistuoja daugelyje šalių. Tokiose šalyse kaip Belgija, Vokietija, Olandija, Jungtinė Karalystė ir Airija draudimas nuo krušos arba bendras produktų draudimas yra svarbiausias. Šiose šalyse trūksta vyriausybės paramos draudimui. Kai kuriose Šiaurės šalyse, taip pat ir Baltijos šalyse yra mažesnė pasėlių draudimo paklausa arba šios šalys bando kurti savo sistemą, kaip tai daroma Lenkijoje, Latvijoje.

Jungtinis rizikos draudimas galimas šiose šalyse: Bulgarija, Čekija, Vengrija, Lenkija, Portugalija, Slovakija, Slovėnija ir Švedija. Šiuose regionuose rizika yra didesnė. Pavyzdžiui, Švedijoje yra labai populiaru šalnų riziką; Lenkija pasižymi lietaus, šalnų ir sausrų rizikomis, Portugalijoje sausrų rizika. Tačiau jungtiniame draudime pasėliai yra apsaugoti tik nuo krušos ir keleto papildomų rizikų, kaip ugnies, šalčio, lietaus ir vėjo. Draudimas nuo sausros, kaip vienas iš sunkiausių draudžiamųjų rizikų nėra įtrauktas į jungtinį rizikos draudimą. Suomijoje didelės rizikos susijusios su žemomis temperatūromis, privataus pasėlių draudimo rizikos yra mažiau išsivysčiusios, tačiau yra sukurta vieša „Pasėlių kompensavimo schema“ siekianti kompensuoti pajamų nuostolius po stichinių nelaimių⁸².

⁸² **Final Report.** Agricultural insurance schemes. Chapter 6. Existing agricultural insurance systems. [Žiūrėta 2009 12 10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/chapter6.pdf>

Derliaus draudimas garantuoja pagrindines rizikas, turinčias poveikio produkcijai. Ispanija ir Italija yra tos šalys, kuriose labai sumažėjęs ganyklų plotas. Didelį pavojų kelia lietus derliaus nuėmimo laikotarpiu Austrijoje ir Lenkijoje. Ispanijos draudimo sistema yra labiausiai pažengusi Europoje: draudimas dengia didžiąją dalį rizikų, darančių įtaką žemės ūkio derliui. Vyriausybė, žemės ūkio profesinių sąjungos ir draudimo bendrovės sutiko, kad žemės ūkio draudimo sistemos būtų kaip priemonė, padedanti valdyti katastrofų sukeltus nuostolius žemės ūkio sektoriuje. Italijoje, Prancūzijoje ir Liuksemburge žemės ūkio draudimas yra gerai išplėtotas ir draudžiama nuo daugumos rizikų⁸³. Pajamų draudimas ir viso ūkio derliaus draudimas Europoje kol kas neegzistuoja (žr. 10 pav.).

10 pav. Bendro, jungtinio ir derliaus draudimo schemas Europoje.

Šaltinis: Final Report. Agricultural insurance schemes. Chapter 6.Existing agricultural insurance systems http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/index_en.htm

⁸³Final Report. Agricultural insurance schemes. Chapter 6.Existing agricultural insurance systems. [Žiūrėta 2009 11 24]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/chapter1.pdf>

6 lentelė parodo kokios žemės ūkio draudimo sistemos egzistuoja Europoje. Remiantis šios lentelės duomenimis lengva palyginti, kuriose šalyse žemės ūkio augalų rinką išsivysčiusi ir suteikia ūkininkams didelį pasirinkimą, o kurios šalys atsilieka šioje srityje ir reikia pagalbos bei patirties tobulinant savo pasėlių draudimo sistemas.

6 lentelė. Žemės ūkio draudimo sistemos Europoje.

Šalis	Bendras draudimas	Jungtinis draudimas	Derliaus draudimas	Pajamų draudimas	Viso ūkio derliaus draudimas	Netiesioginio indekso draudimas
Austrija	PS	PS	PS	–	–	–
Belgija	P	–	–	–	–	–
Bulgarija	P	P	–	–	–	–
Kipras	GC	GC	–	–	–	–
Čekija	PS	PS	–	–	–	–
Danija	P	–	–	–	–	–
Estija	P*	–	–	–	–	–
Suomija	P*	P*	–	–	–	–
Prancūzija	P	P	PS	#	PS	##
Vokietija	P	–	–	–	–	–
Graikija	P	GC+GS+G	–	–	–	–
Vengrija	P	P	–	–	–	–
Airija	P	–	–	–	–	–
Italija	PS	PS	PS	–	–	–
Latvija	PS	–	–	–	–	–
Lietuva	PS	–	–	–	–	–
Liuksemburgas	PS	PS	PS	##*	–	–
Olandija	P	–	–	–	–	–
Lenkija	P(S#)	P(S#)***	–	–	–	–
Portugalija	PS	PS	–	–	–	–
Rumunija	PS	PS	–	–	–	–
Slovakija	PS	PS	–	–	–	–
Slovėnija	PS**	P	–	–	–	–
Ispanija	PS	PS	PS	#§****	–	PS
Švedija	P	P	–	–	–	–
UK	P	–	–	–	–	§

Šaltinis: Final Report. Agricultural insurance schemes. Chapter 6.Existing agricultural insurance systems
http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/index_en.htm

Lentelės paaiškinimai:

- Neegzistuoja
 S Subsidijuojama
 P privati nesubsidijuojama
 PS privati iš dalies subsidijuojama
 G vieša nesubsidijuojama
 § bloga patirtis

GC vieša, privaloma, iš dalies subsidijuojama
 GS vieša iš dalies subsidijuojama
 GF vieša nemokama
 # Bandomojo projekto patirtis
 ## Projektas

Paiškinimai:

*) Tik gyvulininkystė

***) Nacionalinė subsidijų draudimo programa Slovėnijoje pirmą kartą 2006 metais (30-50proc.)

****) Siūloma, bet retai naudojama, kol dar nėra subsidijų

*****) Šio bandomojo pajamų draudimo nesėkmės priežastis Ispanijoje buvo mažas ūkininkų susidomėjimas. Šio draudimo produktas buvo siūlomas tik vienam žemės ūkio produktui (bulvėms) ir tik 5 provincijose. Tai truko 2 metus.

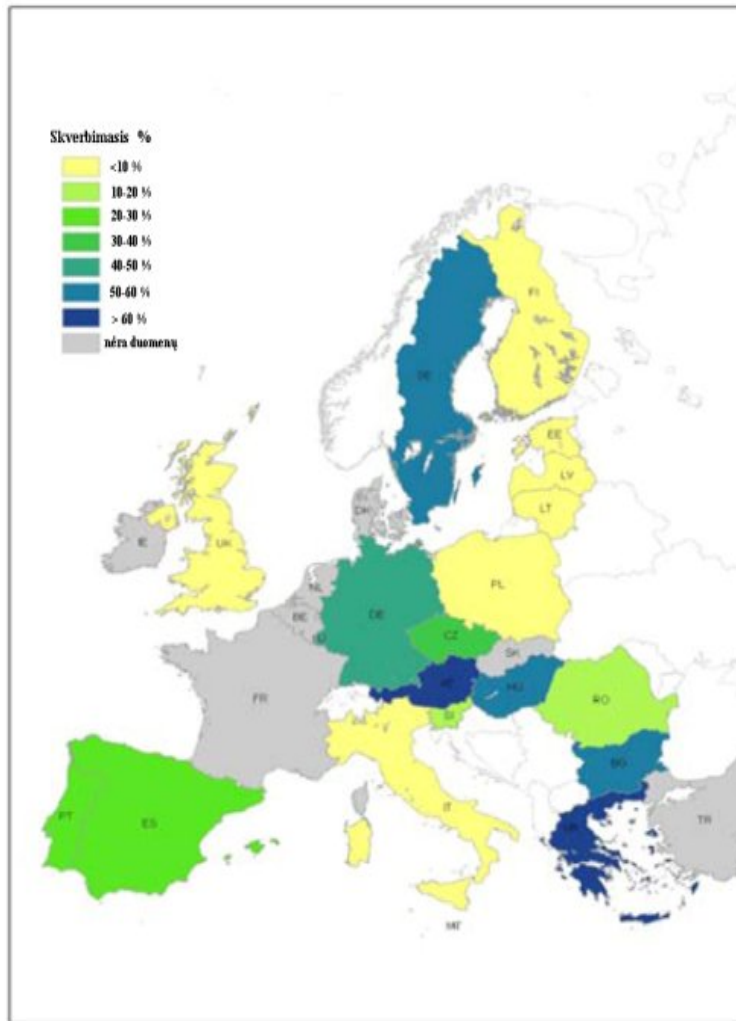
Austrijoje apdraustųjų ūkių ir ploto procentas yra didžiausias ir tai gali paaiškinti subsidijų atsiradimas 1995 m. ir daugelio rizikų draudimas. Nuo to laiko kiekvienais metais nuolat didėja apsidraudusių skaičius. Šiuo metu yra beveik 80 proc. viso apdrausto ploto nuo krušos, kaip pagrindinio draudimo, bet taip pat apie 46 proc. yra apdrausta derliaus draudimu. Palyginti didelė draudimo paklausa yra ir Bulgarijoje, net 52 proc. apsidraudusių ir apie 1,2 mln ha pasėlių plotas ir nėra jokių subsidijų. Tai galima paaiškinti tuo, kad vyriausybė nusprendžia pirkti draudimą norėdama gauti tam tikras viešosios pagalbos sąlygas, tokiu atveju kasmet gaunama valstybės parama. 2005 m. Buvo skirta: kviečių, kukurūzų ir saulėgražų, rapsų, ryžių, bulvių, raudonųjų pipirų ir pomidorų augintojams. Ispanijoje (6 mln ha), Austrijoje (1 mln ha) ir Italijoje (beveik 1 mln ha) pasėlių draudimas yra subsidijuojamas. Pastebima, kad Italijoje apdraustas plotas sudaro tik 8 proc., bet subsidijos draudimui siekia 67 proc.

Čekijoje rinkos skverbimasis į pasėlių draudimą yra apie 35 proc. - daugiau negu 1 mln ha. Kipre pasėlių draudimas yra privalomas viešojoje sistemoje, todėl manoma, kad turėtų būti 100 proc., bet Kipre nėra nei gyvulių draudimo, nei papildomo pasėlių draudimo privačiame sektoriuje. Suomijoje nėra pasėlių draudimo siekiančio pelno, tačiau beveik visas plotas apsaugotas viešosios pasėlių kompensavimo sistemos. Švedijos (60 proc.) ir Vengrijos (52 proc.) yra gana aukštas skverbimosi lygis nors nėra derliaus draudimo.

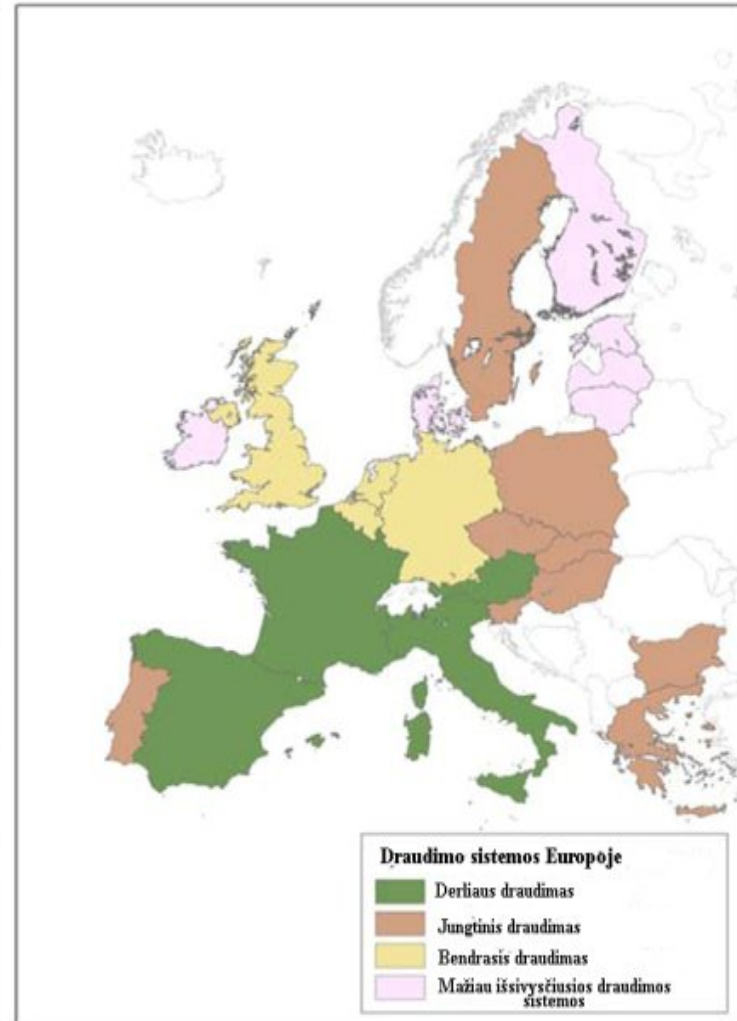
Jungtinė Karalystė, Suomija, Estija, Latvija ir Lietuva pasižymi mažu skverbimusi į draudimo rinką ir tik bendro rizikos draudimo išvystymu. Tačiau labiau išsivystytos draudimo sistemos nėra pagrindinis rodiklis, suteikiantis platesnes draudimo sistemas bei didesnę skverbimąsi į rinką. Teigiama, kad aukštas skverbimasis į rinką yra ne visada susijęs su labiau išsivysčiusiomis draudimo sistemomis. Pavyzdžiui, Austrijoje ir aukštas skverbimasis į rinką, ir didelis draudimo sistemų išsivystymo lygis, tačiau Italijoje draudimas yra labai išsivystytas, o skverbtis yra gana nedidelė. Dar vienas akivaizdus pavyzdys, kad Vokietijoje rinkos skvarba yra kur kas didesnė nei daugelyje kitų šalių (Ispanija, Italija, Slovėnija, Čekija ir t.t.) kur draudimas yra labiau išsivystytas. Aukšta rinkos skvarba atitinka tik pagrindinį draudimą (daugiausiai draudimą nuo krušos), tuo tarpu

žemą skverbimąsi į rinką kitose šalyse atitinka labiau išsivystyta draudimo sistema ir didesnė skverbimosi rinkos vertė.

Apibendrinant teigiama, kad apdraustų plotų procentinė išraiška nesuteikia tikslios priemonės, leidžiančios suprasti jos svarbą arba draudimo sistemų išsivystymą šalyje, tačiau tampa aišku, kad turi būti derinama su draudimo sistemomis ir skverbimosi į rinką draudimo verte (žr. 11 ir 12 pav.).

11 pav. Draudimo skverbimasis Europoje (%).

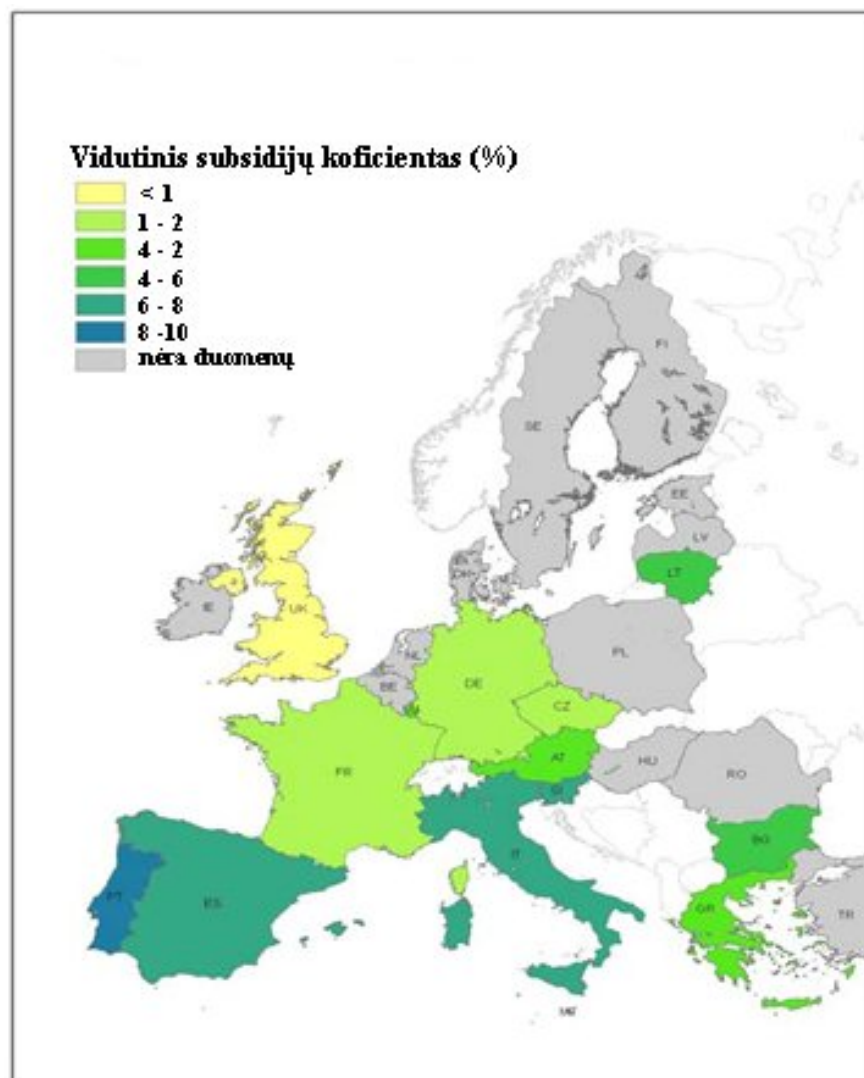

12 pav. Skverbimasis į draudimo rinką Europoje.

Šaltinis: Final Report. Agricultural insurance schemes. Chapter 6. Existing agricultural insurance systems. [Žiūrėta 2009 12 10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/chapter6.pdf>

Analizuojant subsidijų koeficientus galima pastebėti labai skirtingus lygius, nuo žemo lygio maždaug 1,5 proc. atitinkantį privatų draudimą Čekijoje, Graikijoje ir Prancūzijoje iki aukščiausio lygio apie 6-7 proc. Kipre, Italijoje, Portugalijoje ir Ispanijoje.

Kai kuriose šalyse ilgą laiką vieša parama buvo teikiama žemės ūkio draudimui. Vykdoma tokia politika turėjo nemažai privalumų. Pavyzdžiui, draudimo pramonė turėjo laiko sukurti savo sistemas ir teikti draudimo paslaugas. Šalys, kuriose gyvuoja viešos draudimo sistemos ar yra remiamos privataus draudimo sektoriaus integravo tai kaip esminę žemės ūkio politikos priemonę žemės ūkio pajamų stabilizavimui. Tokia parama draudimo įmokoms padėjo ūkininkams imtis aktyvaus vaidmens rizikas valdyme ir patiems dalyvauti draudimo sistemos kūrimo (žr. 13 pav.).

13 pav. Subsidijų suma nuo draudimo vertės Europoje.

Šaltinis: Final Report. Agricultural insurance schemes. Chapter 6. Existing agricultural insurance systems.
<http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/chapter6.pdf>

Subsidijos yra mokamos tik keliose šalyse. Jungtinė Karalystė, Airija, Suomija, Švedijoje, Estija, Danija, Nyderlandai, Belgija, Vokietija, Lenkija, Vengrija ir Bulgarija nesiūlo jokių subsidijų draudimo įmokoms padengti. Šalyse, kuriose įmokos yra subsidijuojamas yra:

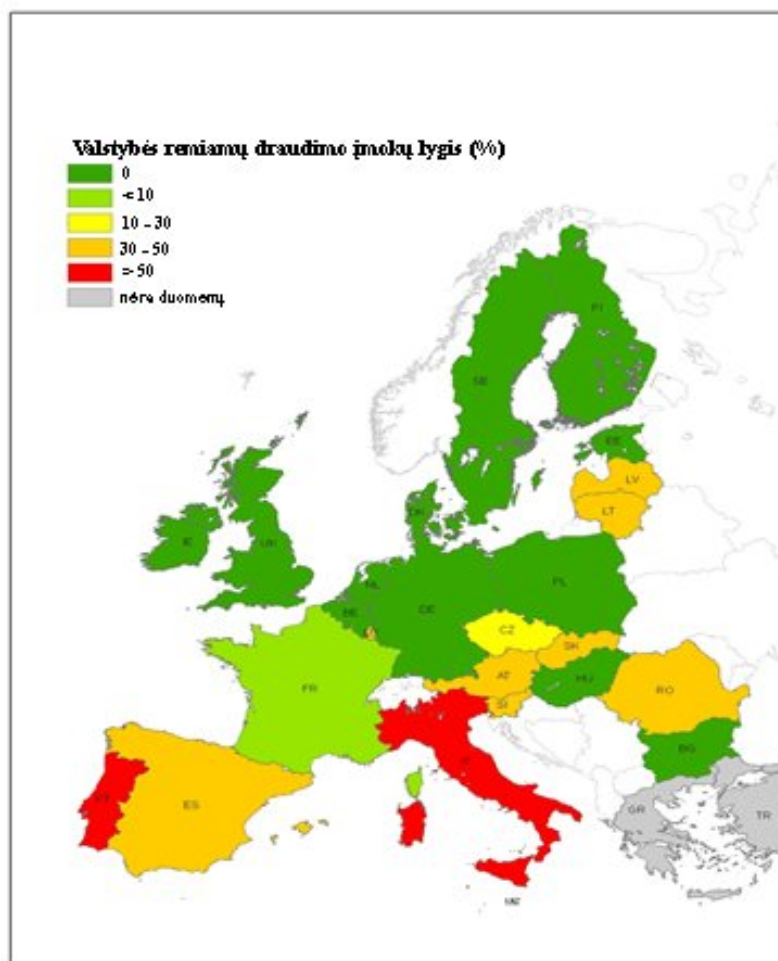
- ✓ Portugalija: apie 68 proc. visų įmokų; subsidijos kinta nuo 35 proc. iki 75 proc.;
- ✓ Italija: apie 67 proc. visų įmokų, 64 proc. skirta daugelio rizikų derliaus tipo produktams;
- ✓ Slovakija: 50 proc.;
- ✓ Latvija ir Lietuva: 50 proc., bet labai mažas draudimo rinkos skverbimasis;
- ✓ Kipras: 50 proc. visoms draudžiamoms rizikomis privalomose schemose;
- ✓ Liuksemburgas: 50 proc. visoms draudžiamoms rizikomis;
- ✓ Rumunija: 50 proc. nuo 2005 m., 20proc. prieš 2005 m.;
- ✓ Ispanija: apie 49 proc. visų įmokų, įskaitant ir regionines subsidijas;
- ✓ Austrija: apie 46 proc. visų įmokų; 50 proc. skirta krušos ir šalnų nuostoliams padengti;
- ✓ Slovėnija: 2006 m. pirmą kartą pasirodė subsidijos, skirtos draudimo įmokoms dengti. Subsidijų lygis buvo nustatytas nuo 30 proc.–50 proc. pagrindiniam rizikas draudimui (kruša, gaisras ir audra);
- ✓ Čekija: subsidijos siekia nuo 15 proc. ir skirtos gyvulininkystės draudimui, 30 proc. – pasėlių draudimui;
- ✓ Kroatija: nuo 2003 m. subsidijos siekia iki 75 proc., įskaitant nacionalines (25 proc.), apskričių ir savivaldybių subsidijas;
- ✓ Turkija: nuo 2006 m. 50 proc.

Net šalies viduje subsidijos gali gerokai skirtis priklausomai nuo šalies politikos, skatinančios tam tikras draudimo rūšis, padedant kai kuriems žemės ūkio sektoriams ar suteikiant galimybę tam tikro tipo ūkiams, remiantis sociologiniu požiūriu. Pavyzdžiui, mažiau išsivysčiusioms sritims, jauniems ūkininkams, moterų ūkininkų asociacijoms arba kooperatyvams taikyti didesnes subsidijas kai kuriose šalyse.

Apžvelgiant subsidijų situaciją Europoje, galima pastebėti, kad Italijos ir Portugalijos vidutinis subsidijavimo lygis yra didžiausias Europoje. Portugalijoje, dotacijos svyruoja nuo 35 proc. iki 75 proc. priklausomai nuo draudžiamų rizikų, pasėlių, bazinės draudimo įmokos dydžio, vietos, prevencinių priemonių naudojamo ir sutarties. Italija, bendros rizikos draudimo produktai gauna 50 proc. subsidijų, o jungtinio ir derliaus draudimo produktai gauna 80 proc. Subsidija yra rizikos parametro procentinis dydis nustatomas Vyriausybės už pasėlius ir geografinę padėtį. Šis procentinis dydis priklauso nuo šių savybių:

- ✓ Jei riba yra didesnė nei 20 proc., subsidija 80 proc.
- ✓ Jei riba yra mažesnė nei 20 proc., subsidija 50 proc.
- ✓ Jei sutartyje numato kitus įvykius, pavyzdžiui, gyvūnų ligas, subsidija yra 50 proc.

Austrijos, Liuksemburgo ir Ispanijos subsidijų suma siekia beveik 50 proc. įmokų (įskaitant regioninę paramą). Austrijoje yra subsidijuojama 50 proc. tik nuo krušos ir šalnų. Liuksemburge visos draudžiamos rizikos yra subsidijuojamos iki 50 proc. Šiose šalyse subsidijos buvo numatytos kur kas anksčiau ir draudimo sistema yra labai gerai išvystyta su daugelio rizikų draudimu. Prancūzijoje vidutinis subsidijavimo lygis yra labai žemas (2,5 proc. visos priemokos sumos), nes nėra draudimo nuo krušos ir iki 2004 m. tik keliems produktams ir konkrečioms regionams buvo suteiktos subsidijos (žr. 14 pav.).

14 pav. Draudimo subsidijų lygis. (%)

Šatinis: Final Report. Agricultural insurance schemes. Chapter 6. Existing agricultural insurance systems. [Žiūrėta 2009 12 10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/chapter6.pdf>

Kitos šalys, kuriose subsidijos siekia iki 50 proc. yra: Slovakija, Latvija, Lietuva, Rumunija ir Kipras. Šios šalys turi bendrą istoriją ES ir subsidijų sistemą, kurią pritaikė, remdamosi Europos Bendrijos gairėmis. Dauguma šių šalių turi dar labai mažą patirtį draudimo vystimesi, ypač Latvija ir Lietuva, kurių sistemos pradėtos kurti dar labai neseniai. Rumunijoje iš pradžių subsidijų lygis sudarė 20 proc. draudimo įmokos, o po 2005 m. subsidijų lygis pakilo iki 50 proc. Kipre yra privaloma pasėlių draudimo sistema. Slovėnijoje 2006 metais pirmą kartą buvo įgyvendintas pasėlių draudimas ir nustatytas subsidijų lygis siekė 30 proc. draudimo įmokų, įskaitant draudimo sandorių mokesčius. Maksimalus subsidijos lygis gali siekti 50 proc. draudimo įmokų, įskaitant mokesčius. Tačiau tik pagrindinius rizikos draudimas (kruša, ugnimi ir perkūnija) yra tinkamas bendram finansavimui. Tai panašu į sistemingą „viešojo ir privataus sektoriaus“ bendradarbiavimą žemės ūkio rizikos valdyme Slovėnijoje.

Svarbu paminėti, kad šalyse, kuriose vieša parama teikiama jau daugelį metų, pasėlių draudimo sistemos yra išvystytos, kurios sukūrė visapusišką draudimą nuo nepalankių oro sąlygų. Dauguma ES narių vyriausybės taiko 50 proc. dydžio žemės ūkio draudimo subsidijas, tačiau reikia daug laiko pakeisti šalių ūkininkų mentalitetą ir elgseną, norint sėkmingai naudoti šias remiamas rizikos valdymo priemones.

3. SPRENDIMO BŪDAI EUROPOJE IR AMERIKOJE – TRADICINIS DRAUDIMAS IŠ ESMĖS

3.1. Skirtingų pasaulių panašus požiūris

Europa ir Amerika priklauso skirtingiems pasauliams. Vieną žemyną nuo kito skiria tūkstančiai kilometrų ir vandenynas bei skirtingas požiūris į daugelį dalykų. Skiriasi ne tik geografinė padėtis, klimatinės sąlygos, kurios turi labai didelę įtaką pasėlių draudimo sistemoje, bet ir skirtingos draudimo sistemos, draudžiami produktai, finansavimas. Skirtingas ekonominis, socialinis ir istorinis požiūris sukūrė šiek tiek nevienodas ir žemės ūkio sistemas, kurios būdingos atitinkamiems šalių regionams.

Kaip teigiama straipsnyje „Pasėlių draudimas – efektyvus rizikos valdymo žemės ūkyje būdas“ (2006), dėl globalių rinkų kainų svyravimų, politinių nuostatų nepastovumo, permainingų gamtos sąlygų žemdirbiai nėra tikri dėl savo pajamų ir pelno. Todėl svarbus žemės ūkio veiklos elementas yra rizikos valdymas. Vienas iš populiariausių rizikos valdymo būdų pasaulyje – žemės ūkio draudimas. Kad ir kaip bebūtų, klimatas yra vienas pagrindinių rizikos veiksnių, darančių tiesioginę įtaką pasėlių auginimo veiklos rizikingumui. Pastarųjų metų klimato pokyčiai ir jų intensyvumas rodo, kad ateityje ekstremalūs oro reiškiniai, tokie kaip krušos, sausros ir šalnos tik dažnės, o jų padaryti nuostoliai didės. Tiek Europa, tiek Amerika suvokė pasėlių draudimo svarbą ir sukūrė savo sistemas, kurios ir įgyvendina žemės ūkio draudimą.

Nors žemynai ir yra dideliu atstumu vienas nuo kito, bet požiūris į pasėlių draudimo sistemą nesiskiria. Tiek JAV, tiek Europa skatina savo žemės ūkio subjektus drausti pasėlius ir supranta teikiamą naudą bei įsiteikia tam tikrą garantiją ir apsaugą žemdirbiams. Straipsnyje „Amerikos ūkininkai domisi Lietuvos patirtimi“ rašoma, kad Amerikoje be pasėlių draudimo neįmanoma gauti nei valstybės paramos, nei paskolos iš banko⁸⁴.

Vienas reikšmingiausių iššūkių ES žemės ūkio sektoriui yra klimato kaita, kurios poveikis atskirų šalių žemės ūkio sektoriams yra labai skirtingas. Europos Komisijos duomenimis, dėl kylančios vidutinės metinės temperatūros pasaulyje, ES pietinėse šalyse narėse įmanomas iki 30 proc. žemės ūkio augalų pasėlių derlingumo sumažėjimas. Tuo pat metu Centrinės ir Rytų Europos

⁸⁴ Žemės ūkio ministerijos informacija. Amerikos ūkininkai domisi Lietuvos patirtimi. [Žiūrėta 2009 11 04]. Prieiga per internetą: <http://www.agri.lt/naujiena.php?id=1178957235>

šalyse derlingumas gali padidėti net iki 30 procentų⁸⁵. Deja, bet tie patys procesai vyksta ir Jungtinėse Valstijose, todėl norima pažaboti gamtos stichijas, apdraudžiant savo pasėlių laukus ir taip palengvinant sau gyvenimą, padarant jį ramesnį ir saugesnį.

Net JAV, kur valstybės remiamas daugiamečių pasėlių draudimas apima visus galimus rizikos faktorius, draudimo įmokų suma siekia apie 6–9 proc. visos draudimo sumos. Todėl savarankiškai pasirūpinti savo pasėlių draudimu ūkininkams yra sunku net ir ten⁸⁶.

3.2. JAV pasėlių draudimo sistema

Nors Amerika pažangi ir ekonomiškai stipri struktūra, bet pasėlių draudimo sistemai taip pat reikėjo ilgo laiko įsitvirtinimui. 1880 m. Konektikute tabako augintojai susivienijo ir įkūrė organizaciją, norėdami save apsaugoti nuo nuolatinių nuostolių (krušos). Tai buvo pirmasis žingsnis Jungtinėse Valstijose, kuris išsivystė į dabartinę pasėlių draudimą sistemą.

Jau 1919 m. draudimas nuo krušos išaugo iki 560 milijonų dolerių Jungtinėse Valstijose. 1938 m. JAV įteisino Federalinį pasėlių draudimą kartu su kitomis iniciatyvomis, padėsiančiomis žemės ūkiui. Pagrindiniai šios idėjos tikslai buvo:

1. Apsaugoti žemės ūkio subjektų pajamas nuo pasėlių netekties ar kainų griūties;
2. Apsaugoti vartotojus nuo maisto prekių trūkumo pajautimo ir kainų šuolio;
3. Padėti verslininkams ir darbininkams nuolat teikiant ūkiams atsargas ir kuriant stabilius ūkius⁸⁷.

Tokie ankstyvi bandymai apsaugoti pasėlius nuo tam tikrų gamtos stichijų sukeltų reiškinių buvo nesėkmingi. Draudimo kainos buvo labai aukštos, o ūkininkų susidomėjimas mažas ir apskritai neperspektyvi sistema.

1980 m. Kongresas dalyvavo Federalinių pasėlių draudimo programoje ir stengėsi šią sistemą padaryti labiau prieinamą žemės ūkio subjektams. Tuometinės pasėlių draudimo sistemos atsiradimas įtvirtino ir naują bendradarbiavimą tarp privataus-viešo sektorių ir JAV vyriausybės bei

⁸⁵ **Stonkutė E.** Europos regioninės politikos institutas. ES tiesioginių išmokų sistemai tobulinti reikia naujų idėjų. Mano ūkis//2009/2. [Žiūrėta 2009 11 09]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/index.php?k=82&m=1>

⁸⁶ **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Pasėlių draudimas problematiškas visose šalyse. [Žiūrėta 2009 11 17]. Prieiga per internetą:

http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3231&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=10&list=50

⁸⁷ **Steven C. Harms,** Executive Vice President Rain and Hail L.L.C. History of crop insurance in the United States. [Žiūrėta 2009 10 22]. Prieiga per internetą: http://www.rainhail.com/pdf_files/rainhailCOM/USC/History.pdf

privataus draudimo kompanijų. Nebuvo pasiekta rezultatų kokių tikėtasi, todėl ir toliau buvo stengiamasi tobulinti jau turimą sistemą.

1994 m. Federalinis pasėlių draudimo reformos aktas buvo visiškai pakeistas ir 1996 m. įkurta JAV Žemės ūkio departamento Rizikos valdymo agentūra. Jos tikslas – administruoti Federalinę pasėlių draudimo programą. Įvedus subsidijas į naująją pasėlių draudimo programą, jos aktyvumas išaugo labai greitai. JAV Rizikos valdymo agentūra siūlo drausti daugiau nei 100 pasėlių rūšių, kurioms labai svarbu parinkti tinkamiausią pasėlių draudimo programos atitinkantį planą (Jų yra net apie 20). Federalinė pasėlių draudimo politika susideda iš Bendros pasėlių draudimo politikos, konkrečių pasėlių sąlygų ir specialaus pasiruošimo⁸⁸. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad skirtingose šalyse ir valstijose taikomos skirtingos draudimo sąlygos, atsižvelgiant į klimato ir meteorologinius duomenis.

1998 m. daugiau nei 180 milijonų dirbamos žemės akrų buvo apdrausta, remiantis šia programa, lyginant su 1988 m. tai trigubai didesnis skaičius. O 2008 m. daugiau nei 272 milijonai akrų dirbamos žemės buvo apdrausta rekordine 90 milijardų suma⁸⁹. Galima teigti, jog pasėlių draudimas pamažu įgavo pagreitį. Nors ne iš karto prigijo nauja sistema, bet kaip ir viskam, tam reikėjo nemažai laiko.

2000 m. gegužę JAV Kongresas įteisino dar vieną labai svarbų žemės ūkio sektoriui dokumentą – Žemės ūkio rizikos apsaugos aktą, kurio dėka, žemdirbiams tapo lengviau naudotis skirtingų tipų produktų draudimu.

JAV yra sukurti du pagrindiniai pasėlių draudimo būdai, skirti ūkininkams, norintiems apdrausti savo auginamus pasėlius nuo stichinių gamtos sąlygų:

1. Draudimas nuo krušos;
2. Daugelio pavojų pasėlių draudimas (MPCI).

Draudimo nuo krušos veiklos kryptis nepriklauso Federalinei pasėlių draudimo programai ir yra tiesiogiai siūloma privačių draudėjų žemės ūkio subjektams. Daugelis žemės ūkio subjektų įsigyja draudimą nuo krušos, nes kruša yra išskirtinė tuo, kad ji gali visiškai sunaikinti didelę dalį užsėto lauko, o kitą palieka nepažeistą. Šalies vietovėse, kur kruša yra dažnas reiškinys, ūkininkai dažnai įsigyja draudimą nuo krušos, siekdami apsaugoti labai derlingus pasėlių laukus. Kitaip nei

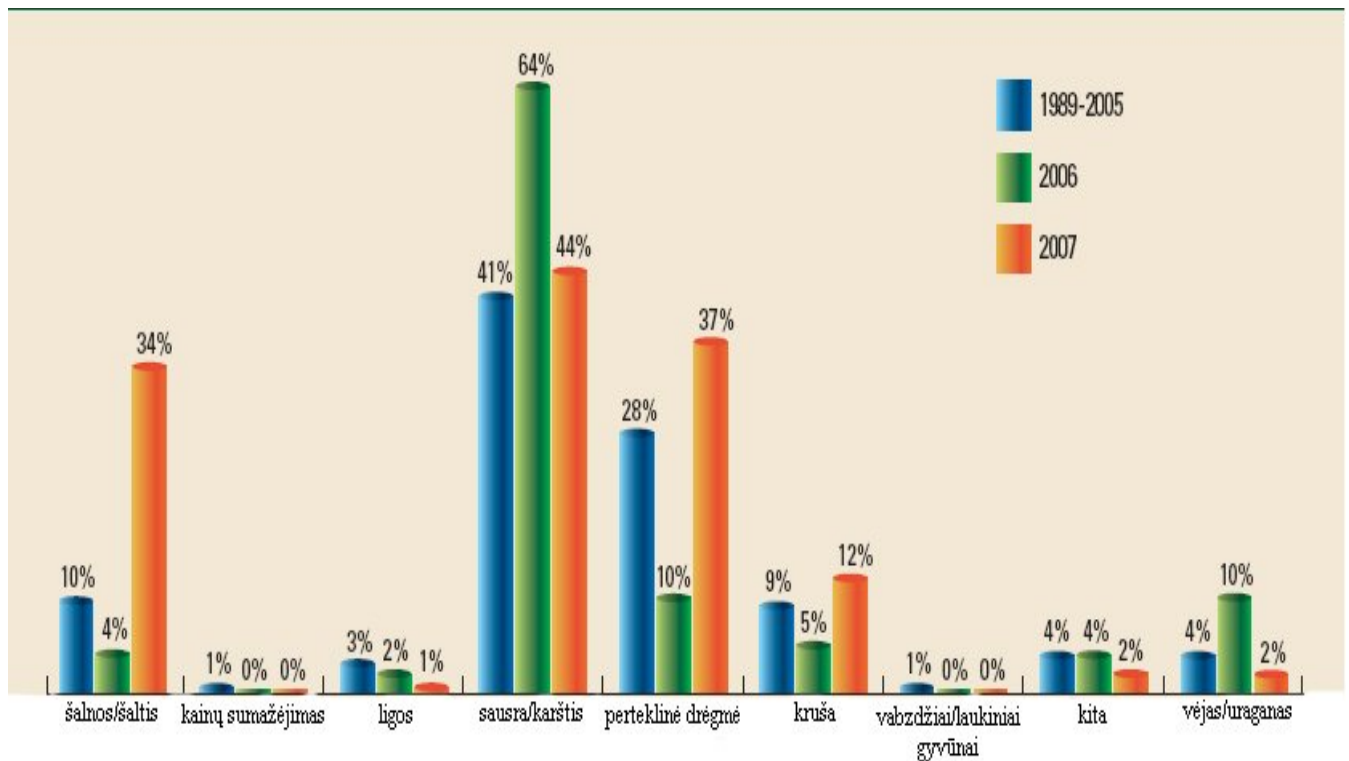
⁸⁸**United States Department of Agriculture Risk Management Agency. Official home site.** [Žiūrėta 2009 10 19]. Prieiga per internetą: <http://www.rma.usda.gov/policies/>

⁸⁹**Crop insurance history.** Keeps America growing. [Žiūrėta 2009 10 22]. Prieiga per internetą: <http://www.cropinsuranceinamerica.org/about-crop-insurance/history.php>

daugelio pavojų pasėlių draudimas (MPCI), draudimas nuo krušos galimas netgi augimo sezono metu.

Daugelio pavojų pasėlių draudimo polisas turi būti įsigytas prieš pasėlių sėją ir suteikia draudiminę apsaugą nuo visų tipų natūralių priežasčių, įskaitant sausrą, drėgmės perteklių, šaltį ir ligas. Naujos draudimo galimybės draudžia ne tik nuo netekties, bet ir nuo kainų svyravimo. Tokiu būdu siekiama apsaugoti ūkininkus nuo galimo pajamų praradimo, kai derlius yra negausus ar vyksta kainų svyravimai.

Žemiau pateiktoje lentelėje galima pastebėti nuo kokių gamtos sukeltų reiškinių labiausiai nukenčia JAV pasėlių derlius. Gana akivaizdžiai išsiskiria 2006 m. sausrų padaryta žala, kuri siekia net 64 proc. 2007 m. labiausiai pasižymi sausrų (44 proc.), perteklinės drėgmės (37 proc.) ir šalnų (34 proc.) padarytais nuostoliais.

15 pav. Pasėlių nuostoliai JAV.

Šaltinis: Guide to Agricultural Risk Management 2009. How to evaluate crop-hail insurance.
<http://www.ag-risk.org/NCIS PUBS/LAIPPUB/2009/Guide2009.pdf>

Federalinėje pasėlių draudimo programoje šiuo metu dalyvauja 16 privačių įmonių, įgaliotų JAV Žemės ūkio departamento Rizikos valdymo agentūros (USDA RMA), kurios įgaliotos išduoti daugelio pavojų pasėlių draudimo polisus. Programos paslaugų teikimo pusėje yra perdraudimo

politika, rinkodara, reguliavimo ir apdorojimo reikalavimai, rengimo ir registravimo reikalavimai ir kiti, kurie nustatomi kiekvienos privačios įmonės. Programa yra prižiūrima ir reguliuojama Rizikos valdymo agentūros. Ši agentūra nustato normas, kurias galima pasiekti ir apibrėžia kokie pasėliai gali būti draudžiami skirtingose šalies dalyse. Privačios įmonės įsipareigoja parduoti draudimą kiekvienam pageidaujančiam ūkininkui, kuris to nori ir privalo išlaikyti rizikos dalis dėl kiekvienos politikos⁹⁰.

Federalinė vyriausybė taip pat skiria dotacijas ūkininkams už jau sumokėtas įmokas. Vyriausybė taip pat numato perdraudimą privačioms draudimo įmonėms, siekdamas padengti einamąsias ir administravimo išlaidas, kurios kitu atveju būtų išmokėtos žemės ūkio subjektams kaip dalis draudimo įmokos. Dėl šios federalinės paramos, pasėlių draudimas išlieka prieinamas daugumai Amerikos žemdirbių.

JAV pozicija tarptautinės prekybos ir žemės ūkio politikos atžvilgiu daro didelę įtaką ne tik vidaus ūkio subjektams ir vartotojams, bet ir visam likusiam pasauliui. Kaip praneša JAV Žemės ūkio departamentas, atėjus į valdžią naujam JAV Prezidentui Barack'ui Obamai, keičiama ir šalies žemės ūkio politika, peržiūrimi tiesioginės paramos mechanizmai žemės ūkiui. Dabartinis JAV Prezidentas Barack'as Obama pareiškė, kad remiantis naujojo biudžeto projekto nuostatomis, stambiems ūkiams, gaunantiems daugiau kaip 500 tūkst. JAV dolerių metinių pajamų (už žemės ir ne žemės ūkio parduotą produkciją) pagal *Ūkininkavimo įstatymo (US Farm Bill)* (pagrindinis JAV žemės ūkio politiką reglamentuojantis dokumentas) programą tiesioginė parama nebeturėtų būti skiriama. Ši priemonė paliestų apie 81 000 ūkių (arba apie 4 proc.) ir leistų sutaupyti apie 1 mlrd. JAV dolerių. Be to, Prezidentas palaiko nuomonę, kad turėtų būti nustatytos viršutinės bet kokios paramos vienam ūkiui lubos – 250 000 JAV dolerių⁹¹.

JAV, kaip ir ES, stengiasi rasti būdų kaip sumažinti tiesioginės paramos koncentraciją stambiuosiuose ūkiuose, kurie yra ekonomiškai gyvybingesni ir mažiau priklausomi nuo tiesioginių išmokų negu šeimos ūkiai, bei racionaliau panaudoti valstybės lėšas. Taip siekiant daugiau atsakomybės perkelti žemės ūkio produktų gamintojams, yra mažinama parama draudikams už grūdinių kultūrų plotų draudimą bei panaikintos federalinės išmokos už medvinės saugojimą.

⁹⁰**Gusman P.** Crop insurers stable, but Gov't cuts could cause private players may dry up. Special report: Farm & crop insurance. National Underwriter Property & Casualty. 2009 09 21. [Žiūrėta 2009 11 04]. Prieiga per internetą: <http://www.property-casualty.com/Issues/2009/September-21-2009/Pages/Crop-Insurers-Stable-But-Govt-Cuts-Could-Cause-Private-Players-To-Dry-Up.aspx>

⁹¹**Ūkio klubo informacija.** Peržiūrima tiesioginė parama Jungtinių Amerikos Valstijų žemės ūkiui. [Žiūrėta 2009 12 04]. Prieiga per internetą: <http://ukioklubas.lt/perziurima-tiesiogine-parama-jungtiniu-amerikos-valstiju-zemes-ukiui/>

3.3. JAV Ūkininkavimo įstatymo pakeitimas

Kas penkeri metai JAV Kongresas peržiūri žemės ūkio teisinę bazę. 2008-ųjų *Ūkininkavimo įstatymas* (Farm Bill) buvo ilgai lauktas įstatymo pakeitimas, kuriame išliko tradicinės ūkių politikos priemonės, iš jų paskolų programos, anticiklinės išmokos, pasėlių draudimas ir tiesioginės išmokos. Pertvarkant *Ūkininkavimo įstatymą* buvo pasinaudota sena praktika - užuot pakeitus kurią nors politiką, buvo įterptos naujos schemos į šį įstatymą. Taigi 2008-ųjų bilyje numatoma ilgalaikės žalos (nelaimių) padengimo schemos pradžia bei įdiegiama nauja schema, vadinama ACRE – Vidutinė pasėlių atrankos programa.

Ūkininkavimo įstatymas yra plataus spektro įstatymas, apimantis ne tik žemės ūkį. Jį sudaro 15 skilčių, apimančių ne tik ūkių programas, bet ir tokias įvairiapusiškas politikos sritis kaip – mitybos, prekybos ir produkcijos perspektyvos⁹². Iš 8 mlrd. JAV dolerių, numatytų ūkio paramos programoms, daugiau nei 5 mlrd. JAV dolerių skiriama fiksuotoms tiesioginėms išmokoms, o likusios lėšos paskirstomos tradicinėms schemoms ir naujajai ACRE programai.

Palyginus naujajame *Ūkininkavimo įstatyme* planuojamas išlaidas su senajame 2002-ųjų metų *Ūkininkavimo įstatyme* numatomomis 2008-2012-ųjų metų išlaidomis, numatoma, kad bendrosios naujojo įstatymo išlaidos bus apie 1 mlrd. JAV dolerių per metus didesnės, nei buvo planuota 2002 m. ūkių bilyje, dėl padidėjusių išlaidų mitybai, išsaugojimui bei naujosios žalos (nelaimių) padengimo schemos. Tuo tarpu išlaidos ūkio programoms vidutiniškai 400 mln. JAV dolerių mažesnės, daugiausia dėl anticiklinių išmokų (CCP), tiesioginių išmokų ir naujųjų ACRE išmokų. Metinės išlaidos pasėlių draudimui taip pat numatomos 700 mln. JAV dolerių mažesnės, nei buvo numatyta 2002-ųjų metų įstatyme, dėl sumažintų subsidijų pramonei bei išmokų atidėjimų.

Naujoji ilgalaikė žalos (nelaimių) padengimo schema yra viena iš dviejų naujųjų programų, pristatytų naujajame *Ūkininkavimo įstatyme*, pagal kurias teikiamos subsidijos ūkininkams. Numatoma, kad ji kainuos apie 750 mln. JAV dolerių per metus. Pirmą kartą pajamos iš ūkių programų (paskolų, CCP, naujosios ACRE ir 10 proc. tiesioginių išmokų) įskaičiuojamos į bendrąsias pajamas kartu su pasėlių draudimu, siekiant išvengti dvigubo priskaičiavimo vertinant

⁹² **Žemės ūkio rūmų Tarptautinio skyriaus informacija** parengta pagal Europos Komisijos DG Agri informaciją „MAP: Monitoring agri-trade policy“. JAV žemės ūkio rėmimas. [Žiūrėta 2009 11 04]. Prieiga per internetą: http://www.zur.lt/popup2.php?m_news_id=382&tmpl_name=m_news_print_form

žalos atlyginimo išmokas. Pagal pasėlių schemą, vadinamą SURE, praradus 50 proc. pasėlių, ūkyje ar šalyje pripažįstama nelaimė⁹³.

Tačiau didžiausių naujovių tikimasi naujojoje pajamų draudimo schemoje, vadinamojoje Vidutinėje derliaus apyvartos atrankos (ACRE) programoje. Jungtinių Valstijų žemės ūkio departamentas (USDA) ją traktuoja ne kaip pajamų paramos programą, o labiau kaip rizikos valdymo schemą. Nuo 2009-ųjų ūkininkai gali toliau dalyvauti tradicinėse schemose arba pereiti į naują.

Visų pirma USDA 2007-aisiais pasiūlyta fiksuotomis pajamomis pagrįsta schema buvo sukurta dėl to, kad tradicinės tik kaina paremtos schemos buvo kritikuojamos, jog esant žemoms kainoms ir geriems derliams gamintojams buvo išmokamos per didelės kompensacijos, o esant žemoms kainoms ir prastiems derliams – per mažos kompensacijos. Vėliau kylant kainoms, gamintojai susidūrė su subsidijų skiriamų tradiciniams produktams mažinimu, kuriuo buvo siekiama sistemingai spręsti žemų kainų problemą. Todėl atsirado iniciatyva sukurti schemą, patrauklesnę nei tradicinės schemos, atsižvelgiančią į naujas aukštų kainų/aukštų išlaidų sąlygas. Tokiu būdu ūkių subsidijų meniu papildė nauja programa. ACRE – tai anticiklinė apyvartos programa, skirta galimos rizikos sušvelninimui, kai apyvarta gali nukristi žemiau ankstesnio lygmens – tokiu atveju išmokamos išmokos.

Ši ACRE sistema leidžia gamintojams susikoncentruoti ties 2009-aisiais numatoma apyvarta, pagrįsta 2007/2008 ir 2008/2009 aukštomis kainomis bei atnaujintais duomenimis apie derlių ir apsėtus plotais, o ne baziniais plotais, t.y. ACRE pasižymi geresne apyvartos apsauga nei CCP programa. Be to, ACRE leidžia geriau įvertinti apsėtus žemės plotus. Šiuo sprendimu 2009-iesiems suteikiamos didesnės apyvartos garantijos. Jei 2009/2010 kainos kris, bus pradėtos mokėti išmokos. Egzistuoja labai didelių išmokų potencialas⁹⁴. Vis dėlto 2008-ųjų ūkių bilyje naujoji ACRE sistema akivaizdžiai buvo sukurta neįvertinus būsimų WTO įsipareigojimų. Regis, JAV politika krypsta labiau link prekybą iškreipiančios paramos.

Pasėlių draudimo rinka didžiulė. JAV apytiksliai dirba 12 tūkstančių licencijuotų pasėlių draudimo darbuotojų, o draudimo įmokos išaugo trečdaliu, lyginant 2007 ir 2008 metus. 2008 metais draudimo įmokos siekė 9,9 milijardus JAV dolerių, ir šios sumos pakako apdrausti pasėlius

⁹³ **Žemės ūkio rūmų Tarptautinio skyriaus informacija** parengta pagal Europos Komisijos DG Agri informaciją „MAP: Monitoring agri-trade policy“. JAV žemės ūkio rėmimas. [Žiūrėta 2009 11 04]. Prieiga per internetą: http://www.zur.lt/popup2.php?m_news_id=382&tmpl_name=m_news_print_form

⁹⁴ **Žemės ūkio rūmų Tarptautinio skyriaus informacija** parengta pagal Europos Komisijos DG Agri informaciją „MAP: Monitoring agri-trade policy“. JAV žemės ūkio rėmimas. [Žiūrėta 2009 11 04]. Prieiga per internetą: http://www.zur.lt/popup2.php?m_news_id=382&tmpl_name=m_news_print_form

89,9 milijardų JAV dolerių suma⁹⁵. Pasėlių draudimo rinka Amerikos ūkininkams 2008 metais išmokėjo 8,6 milijardo JAV dolerių kompensaciją už patirtus nuostolius dėl pasėlių netekčių ar supirkimo kainų kritimo⁹⁶. Daugiau kaip 8,6 milijardai JAV dolerių buvo išmokėta dėl pajamų nuostolių, kai daugelio žemės ūkio produktų kainos labai ryškiai sumažėjo metų pabaigoje. 2008 metais daugiau nei 5 milijonai akrų pasėlių JAV centrinėje dalyje buvo sugadinta nuo potvynių. Tais pačiais metais *Ūkininkavimo įstatymas* sumažino išmokamas subsidijas ūmonėms 6,4 milijardo JAV dolerių per būsimojus 10 metų.

Apibendrinant, galima teigti, kad pasėlių draudimas suteikia tarsi apsauginį tinklą nuo tam tikrų rizikos rūšių, tokių kaip: šalnos, sausros, potvyniai ir kruša, kuris padeda išvengti nepageidaujamų nuostolių.

⁹⁵**Postal Arthur D.** Crop insurers stable in turbulent economy. Special report: Farm & Crop insurance. National underwriter Property & Casualty. 2009 09 21.

⁹⁶**The Crop insurance journal.** Crop insurance industry pays out \$8,6 billion for '08.. The Newsletter of national crop insurance services. 2009 Summer.

4. SIŪLOMI SPRENDIMAI IR TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ PARAMA TOKIOMS SCHEMOMS ATSIIRASTI

4.1. Pasaulio banko įžvalgos

Pasaulio bankas yra tarptautinė finansų institucija, įsteigta 1944 m., kurios tikslas sumažinti pasaulinį skurdą gerinant sąlygas investicijoms, darbo vietų sukūrimui ir nuosekliam augimui. Nuo 1992 m. Lietuva yra šių Pasaulio banko grupės organizacijų narė ir Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros banko, Tarptautinės finansų korporacijos, Daugiašalės investicijų draudimo agentūros ir Tarptautinio investicinių ginčų sprendimo centro akcininkė. Pasaulio banko suteikta pagalba Lietuvai pereinamuoju periodu apėmė skolinimą, politinį dialogą bei analitinę ir techninę pagalbą. Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas Lietuvai yra suteikęs daugiau nei 490 milijonų JAV dolerių paskolų. Pasaulio banko paskolų lėšomis Lietuvoje buvo finansuojami investiciniai projektai sveikatos apsaugos, švietimo, infrastruktūros plėtojimo ir kitose srityse bei buvo remiamos šalyje vykdomos struktūrinės reformos⁹⁷. Nuo 2002 m. Lietuva iš Pasaulio banko nebesiskolina, o nuo 2006 m. rugsėjo Lietuva pakeitė savo statusą Pasaulio banke iš paramos gavėjos į donorės. Tolesnis Lietuvos ir Pasaulio banko bendradarbiavimas grindžiamas partnerystės pagrindais ir dalijimusi sukauptu patirtimi.

D. Donauskaitė laikraštyje „Atgimimas“ rašo, kad Pasaulio bankas jau 15 metų žemės ūkyje ir kitose pramonės šakose siūlo taikyti oro derivatyva paremtą draudimo modelį. Taip pat Pasaulio bankas siūlo, kad žemės ūkio kultūros būtų draudžiamos atsižvelgus į numatomus temperatūros svyravimus ir iškritusių kritulių kiekį. Toks modelis paremtas principu, kad galima apskaičiuoti, kiek oro sąlygų pasikeitimas lemia derliaus praradimą. „Pavyzdžiui, ūkininkams gali būti parduodamas draudimas nuo minus 20 laipsnių temperatūros dviem trim dienoms. Tada ūkininkas, įsigijęs tokį draudimo polisą, po užklupusių šalnų iškart gautų išmoką. Būtų galima suskaičiuoti nuostolius: pavyzdžiui, jei minus 15 laipsnių šaltis laikosi 3 dienas, ūkininkas praranda pusę derliaus, jei 3 dienas laikosi minus 20 – prarandama 3/4 ir pan.“, – aiškino oro derivatyvu paremtą draudimo modelį išstudijavęs N. Udrėnas. Kitaip tariant, jei temperatūra pasiektų žemesnį nei

⁹⁷**Lietuvos Respublikos finansų ministerijos informacija.** Tarptautinis bendradarbiavimas. Tarptautinės finansų institucijos. [Žiūrėta 2009 11 19]. Prieiga per internetą: http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_1_id=PUB.1.32

draudimo sutartyje nustatytą lygį, išjungtų finansinis draudimo mechanizmas ir ūkininkas iškart gautų kompensaciją.

Pastebima, kad Vokietijos įmonė Vereinigte Hagel taiko šiek tiek pasenusį draudimo modelį, kuris sudaro dideles administracines sąnaudas. Bendrovės politika remiasi tuo, kad ūkininkai apsidraudžia savo kultūras, o įvykus kokiam nors meteorologiniam reiškiniui yra vertinama pasėlių situacija ir skaičiuojami nuostoliai.

Pasaulio Bankas siūlo remtis oro derivatyva paremtu modeliu, kuris siejamas su lietaus indeksu ir kritulių kiekio skaičiavimu. Toks modelis padėtų išvengti didelių administracinių sąnaudų, nuostolių vertinimo ir moralinės rizikos. Lietaus indeksu pagrįstas žemės ūkio draudimas, skirtas apsaugoti privataus draudimo dalyvius – žemės ūkio subjektus nuo ekstremalių oro sąlygų. Indijoje Nacionalinė žemės ūkio draudimo sistema (apimanti daugiau kaip 20 milijonų ūkininkų) ir oro derivatyva paremta pasėlių draudimo sistema (apimanti daugiau nei 600.000 ūkininkams) saugo ūkininkų derlių nuo galimos žalos - sausros ir šalnų. Panašios iniciatyvos yra vykdomos Malavyje, Tailande, Centrinėje Amerikoje⁹⁸

Oro derivatyva paremtą modelį Pasaulio bankas taiko Afrikos, Pietų Amerikos šalyse, kur senų pasėlio draudimo tradicijų nėra ir kur naujam modeliui įsitvirtinti lengviau. Tačiau Pasaulio banko patirtimi Lietuvos žemės ūkio specialistai, ministerijos atstovai kol kas nėra ar tiesiog nesupranta jo teikiamos naudos ir praktinio pritaikymo šioje srityje.

Straipsnyje „Žemės ūkio draudimas – rizikos valdymo priemonė“ Rumunijos šalies vadovas Benoit Blarel pateikia keletą patarimų iš tarptautinės patirties, susijusios su rizikos valdymu žemės ūkio srityje. Autorius pateikia tokias pastabas:

1. Rizikos valdymas žemės ūkio sektoriuje yra svarbus ir gali tapti dar svarbesnis ateityje, ir kad draudimas yra vienas iš daugelio įrankių, padedančių valdyti riziką;
2. Patirtis su tradicinėmis, labai didelę riziką turinčiomis pasėlių draudimo sistemomis buvo nuviliantis reiškinys visame pasaulyje. Tokia politika buvo neefektyvi.
3. Naujos priemonės, paremtos katastrofinių instrumentų draudimu gali duoti didelę naudą, valdant rizikas, susijusias su oru ir klimatu, jei jos naudojamos protingai ir remiantis viešąja politika.

Žemės ūkio sektorius yra rizikingas, nes turi daug neigiamų aspektų ir yra priklausomas nuo daugelio sąlygų. Yra išskiriamos šios žemės ūkio rizikos:

⁹⁸**Lietuvos Respublikos finansų ministerijos informacija.** Tarptautinis bendradarbiavimas. Tarptautinės finansų institucijos. [Žiūrėta 2009 11 19]. Prieiga per internetą: http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_1_id=PUB.1.32

1. Reguliavimo rizika (Kyla iš galimų pokyčių žemės ūkio politikoje ir valdyme. Ženkliai sumažėjo, įstojus į ES, nes atsirado stabilūs bei numatomi pokyčiai, įgyvendinant Bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP));
2. Kainos rizika (Lėmė kainų svyravimai ir BŽŪP – tiesiogiai per pajamų rėmimo politiką, ir netiesiogiai per savo paramos programas, rinkos plėtrą ir integraciją bei kitas priemones, mažinančias riziką);
3. Gamybos rizika (Apima labai daug sričių. Daugybė potvynių, sausras, pandemijos ir kiti natūralūs gamtos „įvykiai“. Klimato kaitos pokyčiai gali pridaryti problemų žemės ūkio sektoriui⁹⁹).

Draudimo sistemos buvo įgyvendinamos daugelyje pasaulio šalių, tiek turtingose, tiek vargingose, tiek besivystančiose. Ir dažnai tokių schemų įgyvendinimas buvo brangus šių šalių vyriausybėms, dažniausiai buvo prieinamos tik keliems ūkininkams, kaip taisyklė – didiesiems, valdantiems komercinius ūkius. Tačiau tokia schema nesuteikia pakankamos visapusės paramos stichinės nelaimės atveju. Straipsnio „Žemės ūkio draudimas – rizikos valdymo priemonė“ autorius teigia, kad tiek Rumunija, tiek kitos šalys turėtų pasimokyti iš kitų klaidų. Tokia schema yra vengtina, kadangi reikalauja iš vyriausybių didžiulių finansinių resursų, kurie būtų atimti iš alternatyvių žemės ūkio rizikos valdymo priemonių, kurios būtų efektyvesnės ir geriau pritaikytos prie atitinkamos valstybės ypatybių.

Orų indekso draudimas gali padėti ūkininkams susidoroti su gamtos sąlygų keliamu pavojumi ir blogomis oro sąlygomis, kurios blogina klimato kaitą. Oro stebėjimu paremtas draudimas veikia geriau nei tradicinis pasėlių draudimas, nes jis yra pagrįstas orų indeksu. Tokia draudimo rūšis buvo įtraukta į bandomuosius projektus Etiopijoje, Indijoje, Kenijoje, Malavyje, Maroke, Meksikoje, Nikaragoje, Peru, Tailande, Tunise ir Ukrainoje¹⁰⁰.

Dar 1999 metais Pasaulio Banko analitikai išnagrinėjo pasėlių draudimo modelius ir jų veiksmingumą visame pasaulyje, nustatė, jog daugialypės rizikos draudimas toks, koks egzistuoja daugelyje šalių, tiesiog iš prigimties negali duoti jokių garantijų, kad vertimasis draudimu bus

⁹⁹**Remarks of Benoit Blarel.** Country Manager in Romania at ICAR Forum 2008, Risk Management in Agriculture. The Agriculture Insurance – a Risk Management Tool. [Žiūrėta 2009 06 04]. Prieiga per internetą: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:21940059~menuPK:34472~pagePK:34370~piPK:34424~theSitePK:4607,00.html>

¹⁰⁰**Weather index insurance.** Fact Sheet: Global Environmental Sustainability: Protecting the Commons. GMR 2008: MDGs and the Environment - Agenda for Inclusive and Sustainable Development. [Žiūrėta 2009 11 19]. Prieiga per internetą: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTGLOBALMONITOR/EXTGLOMONREP2008/0,,contentMDK:21708423~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:4738057,00.html>

naudingas ir pelningas verslas. Todėl buvo pasiūlyta išeitis – modelis, susietas ne su numanomais praradimais, o su temperatūros ar kritulių apdraudžiamoje vietoje svyravimų stebėjimu. Pavyzdžiui: jei nustatytas temperatūros ar vėjo vidurkis peržengiamas, ūkininkas gauna išmoką. Toks modelis būtų palankus, nes juo būtų galima draustis visiems žemdirbiams vienodai ir jį nesudėtinga įgyvendinti, nes nuolat būtų sekama ir vertinama vieno pobūdžio informacija (svyravimai tarp žalingų veiksnių vidurkių – lietaus, vėjo)¹⁰¹. Tokį modelį įgyvendinti galėtų tiek privatus sektorius, tiek gaudamas dalį įmokų Vyriausybės subsidijų. Tokio modelio dar vienas privalumas yra tas, kad tam tikro regiono draudėjai už tam tikros žalos apdraudimą mokėtų standartine kaina už draudimo polisą ir taip išvengtų visų neigiamų individualaus įmokų skaičiavimo kainos nustatymo padarinių. Toks modelis jau yra taikomas JAV, Indijoje, Kanadoje, Švedijoje ir t.t.

¹⁰¹ **Donauskaitė D.** Svarstomi pasėlių draudimo modeliai – trumparegiški. Atgimimas. 2006-10-27. Nr. 40 (913).

IŠVADOS

1. Pasėlių draudimo tema pasaulyje nėra nauja, tačiau kaip rizikos valdymo priemonė pasėlių draudimas vis dar nėra populiarus tarp žemės ūkio subjektų. Gyvenant tokiomis klimato kaitos sąlygomis aktualu kalbėti apie pasėlių draudimą bei ieškoti kuo naujesnių būdų spręsti pasaulio žemės ūkio derliaus nepastovumo klausimus, nes žemdirbiai kol kas ne iki galo suvokia žemės ūkio augalų draudimo naudą ir visą riziką stengiasi prisiimti sau.
2. Nors žemės ūkio draudimo rinka yra gana didelė, tačiau yra apdrausta tik apie 20 proc. viso pasaulio žemės ūkio produkcijos. Žemės ūkio draudimas turi didžiulį potencialą augti tose rinkose, kur jis dar nėra išplėtotas. Tačiau ir išvystytose rinkose egzistuoja poreikis moderniems, sudėtingiems draudimo produktams, kurie apimtų maisto saugos, kokybės, aplinkos apsaugos rizikas.
3. Žemės ūkio pasėlių draudimas yra galingas instrumentas, padedantis žemės ūkio veiklos subjektams apsaugoti savo auginamas kultūras nuo gamtos reiškinių keliamos rizikos ir taip išvengti galimų nuostolių. Bet pasėlių draudimas tuo pačiu yra ir gana brangus verslas, todėl Lietuvoje nėra konkurencijos (*anksčiau tokį draudimą vykdžiusios įmonės „Lietuvos draudimas“ ir „PZU Lietuva“ nutraukė savo veiklą dėl tuo metu nesukurto valstybės kompensacijų mechanizmo ir aiškios draudimo tvarkos, tad dėl nuostolių buvo atsisakyta tokios veiklos*) ir čia savo veiklą vykdo vienintelė Vokietijos draudimo įmonė Vereinigte Hagel, kuri, būdama tarptautine kompanija, pajėgia investuoti, daug dėmesio, laiko ir pinigų skirti naujoms technologijoms, kurios galėtų padėti išvengti moralinės rizikos problemų.
4. ES valstybėse derliaus nuostolių sureguliuojimą dėl nepalankių hidrometeorologinių reiškinių atlieka privačios draudimo įmonės, o valstybės įstaigų vaidmuo pasireiškia draudimo įmokų kompensavimu. Per paskutinius metus Lietuvoje apdrausta 108 tūkst. ha, pasirašyta 976 draudimo sutartys, už patirtus nuostolius išmokėta apie 800 tūkst. Lt.
5. Remiantis nagrinėtų ES valstybių duomenimis, pasėlių draudimas geriausiai veikia šiose šalyse: Vokietijoje, Austrijoje, Olandijoje, Ispanijoje.
6. Žemės ūkio pasėlių draudimo rinkoje vokiečiai yra lyderiai ir jie tai sugebėjo pasiekti mažindami išlaidas. Vidutiniškai ši draudimo bendrovė išmoka apie 80 proc. surinktų lėšų, tačiau rinkoje išsilaiko, nes kitos draudimo bendrovės sugeba vykdyti savo veiklą tik išmokėdamos apie 30 proc. surinktų įmokų. Remiantis tokia patirtimi galima teigti, kad su

vokiečių įmone Vereinigte Hagel negali konkuruoti jokia kita Lietuvoje veikianti draudimo kompanija.

REKOMENDACIJOS

- Dėl anksčiau Lietuvoje veikusių draudimo kompanijų žemės ūkio subjektai yra susidarę klaidingą nuomonę, todėl reikia stengtis teikti kuo daugiau ir platesnės informacijos Lietuvos žemdirbiams apie pasėlių draudimo bendrovę Vereinigte Hagel, jos vykdomą veiklą ir paslaugas bei teikiamą naudą patiems ūkininkams. Taip pat svarbu tinkamai informuoti ir bandyti įtikinti žemdirbius šios paslaugos (pasėlių draudimo) paprastu naudojimu ir naudingumu bei glaudus bendradarbiavimas tarp žemdirbių, draudimo kompanijos ir valstybės.
- Šiuo metu Lietuvoje veikianti draudimo kompanija Vereinigte Hagel siūlo pasėlius drausti nuo 4 rizikų: iššalimo, krušos, liūtis ir stichinės sausros. Laikui bėgant vertėtų pagalvoti ir apie kitų rizikų įtraukimą į šį sąrašą. Pavyzdžiui: išmirkimas, žvėrių ar paukščių padarytos žalos, gaisro. Taip pat vertėtų pasinaudoti Pasaulio Banko analitikų siūlymu įdiegti Lietuvoje tokį modelį, kuris būtų susijęs ne su nuspėjama praradimais, o su temperatūros ar kritulių apdraudžiamoje vietoje svyravimų stebėjimu. Tokio modelio įgyvendinimas būtų labai tikslingas nenuspėjamam ir greit besikeičiančiam Lietuvos klimatui. Šio modelio išskirtiniais – draudžiama nuo tam tikrų įvykių grėsmės, kurią galima būtų užfiksuoti lokaliu, regioniniu lygmeniu.
- Klimato kaitos pokyčiai daro įtaką daugeliui ekonomikos sektorių. Žemės ūkis yra vienas iš labiausiai tą poveikį jaučiančių sektorių, kadangi yra tiesiogiai priklausomas nuo oro sąlygų. Tai įtakoja visus ir kiekvieną Europoje, nes žemės ūkio paskirties žemė ir miškai sudaro apie 90 proc. ES žemės paviršiaus ploto. Klimato įvairovė metai po metų yra viena iš pagrindinių javų derliaus nepastovumo ir neišvengiamos ūkininkavimo rizikos priežasčių. Todėl žemės ūkio veiklos specialistai siūlo kovoti su klimato kaitos poveikiu ir tai pradėti daryti nuo šio momento bei drausti savo žemės ūkio augalus, kad netektų patirti nuostolių.

LITERATŪRA

Specialioji literatūra:

1. **Adomaitis J.** Lietuvos ūkininkų pasėliams – europietiška sauga. //Ūkininko patarėjas. - 2007-11-10, Nr. 131(2180).
2. **Donauskaitė D.** Svarstomi pasėlių draudimo modeliai – trumparegiški. Atgimimas. 2006-10-27. Nr. 40 (913).
3. **Europos Sąjungos oficialus leidinys.** Tarybos Reglamentas EB dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EZUFKP) paramos kaimo plėtrai Nr. 1698/2005
4. **Lietuviškoji tarybinė enciklopedija.** Mokslas: 1976, Vilnius. 86 p.
5. **Lietuviškoji tarybinė enciklopedija.** Mokslas: 1977, Vilnius.
6. **Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas.** 2003 m. rugsėjo 18 d. Nr. IX-1737
7. **Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas.** 2002 m. birželio 25 d. Nr. IX-987
8. **Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos. Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės.** 2007 m. rugsėjo 19 d. 5 p.
9. **Lietuvos Respublikos Žemės ūkio rūmų prezidiumo posėdžio medžiaga.** Parengta Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerijos. 2006 m. rugsėjo 14 d., Kaunas.
10. **Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas.** (Žin., 2002, Nr. 72-3009; 2008, Nr. 81-3174. 2 straipsnio 22 dalis.
11. **Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas, 2002-06-25** Nr. IX-987 (2008-07-01 įstatymo Nr. X-1663 redakcija), 8 str.
12. **Stonkutė E.** Pasėlių draudimo sistemos projektavimas. 2005. – Vilnius: LAEI.
13. **Uosytė R., Šmitaitė L.** Pasėlių draudimas – efektyvus rizikos valdymo žemės ūkyje būdas.// MANO ŪKIS// 2006/2.
14. **Viešosios įstaigos Lietuvos Respublikos apskaitos instituto direktoriaus įsakymas** dėl 36-ojo verslo apskaitos standarto „Neribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinė apskaita ir finansinė atskaitomybė“ tvirtinimo. 2005 m. gruodžio 22 d. Nr. VAS-9, Vilnius.

Internetiniai šaltiniai:

1. **Alytaus rajono savivaldybės informacija.** Pasėlių draudimas. [Žiūrėta 2009 02 14]. Prieiga per internetą: <http://www.arsa.lt/?action=content.167&id=143>
2. **Europos Bendrijų Komisijos komunikatas Tarybai dėl rizikos ir krizių valdymo žemės ūkyje.** KOM (2005) 74, Briuselis. [Žiūrėta 2009 11 03]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0074:LT:NOT>
3. **Gudauskas T.** ES parama – Lietuvos žemės ūkio plėtrai. 2008 m. rugsėjis. Lithuanian Economic Review. Business&Exhibitions. [Žiūrėta: 2009 12 01]. Prieiga per internetą: <http://www.businessandexhibitions.com/2-76%20September%202008.pdf>
4. **Lietuvos hidrometeorologinės tarnybos prie Aplinkos ministerijos informacija.** Agrometeorologinių stebėjimų sistemos atkūrimas. 2009 04 10. [Žiūrėta: 2009 11 21]. Prieiga per internetą: <http://www.meteo.lt/naujiena.php?id=239>
5. **Lietuvos Respublikos finansų ministerijos informacija.** Tarptautinis bendradarbiavimas. Tarptautinės finansų institucijos. [Žiūrėta 2009 11 19]. Prieiga per internetą: http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_1_id=PUB.1.32
6. **Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba.** Pasėlių matavimas GPS imtuvais. [Žiūrėta 2009 11 14]. Prieiga per internetą: <http://www.lzukt.lt/veikla/paslaugos.asp?act=8>
7. **Milašius A.** ES paramai gauti nebereikia drausti pasėlių. [Žiūrėta 2009 09 14]. Prieiga per internetą: http://vz.lt/rss/straipsnis/2009/09/03/ES_paramai_gauti_nebereikia_drausti_paseliu2
8. **Nacionalinės mokėjimo agentūros informacija.** Paramos išmokėjimui koją kiša pamirštas draudimas. [Žiūrėta 2009 01 12]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/12248358671223718788paramosi%C5%A1mok%C4%97jimui-koj%C4%85-ki%C5%A1a-pamir%C5%A1tas-draudimas.htm>
9. **Pasėlių koordinavimo tarybai talkins darbo grupė.** [Žiūrėta 2009 05 04]. Prieiga per internetą: [http://www.agrorisk.com/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews\[painter\]=1&tx_ttnews\[tt_news\]=567&tx_ttnews\[backPid\]=11](http://www.agrorisk.com/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews[painter]=1&tx_ttnews[tt_news]=567&tx_ttnews[backPid]=11)
10. **Paulauskis P.** Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba. Prasidėjo naujas draudimo sezonas. 2009-09-29. [Žiūrėta 2009 10 28]. Prieiga per internetą: www.lzukt.lt/informacija/lapeliai/3708.pdf

11. **Pranešimas spaudai.** Informacinis portalas vakarai.lt, 2007-10-31. AB „Agrovaldymo grupė“: pasėlius drausti apsimoka net ir gana palankiomis klimato sąlygomis. [Žiūrėta 2009 01 15]. Prieiga per internetą: <http://www.vakarai.lt/news.php?id=559>
12. **Prascevičienė R.** Nepasitikėjimo ledai tarp ūkininkų ir pasėlių draudikų pamažu tirpsta. // Ūkininko patarėjas. [Žiūrėta 2009 01 15]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12257263371223436155-nepasitik%C4%97jimo-ledaitarp%C5%ABkinink%C5%B3-ir-pas%C4%97li%C5%B3-draudik%C5%B3-pama%C5%BEu-tirpsta.htm>
13. **Radzevičius G.** Žemės ūkio ministerijos informacija. Pasėlių draudimo sistemos tobulinimo kryptys. [Žiūrėta 2009 07 20]. Prieiga per internetą: <http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/10/87.pdf>
14. **Railienė L.** Atstovė ES žemės ūkio organizacijose. 2008 vasario 5-6 d. Vyko Baltijos šalių žemdirbiškų organizacijų tarybos pasitarimas. [Žiūrėta 2008 02 12]. Prieiga per internetą: http://www.lus.lt/index.php?mode=news_new&news_id=145
15. **Raškevičienė E.** Politikos vaidmuo tobulinant pasėlių draudimo sistemą Lietuvoje. [Žiūrėta 2009 01 15]. Prieiga per internetą: www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2007/ekonomika/Raskeviciene_Eirida.pdf
16. **Rinkūnienė G.** Pasėlių draudimas sudomino, bet kol kas nesužavėjo. Ūkininko patarėjas. [Žiūrėta 2009 08 03]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/?id=12000797061197782517&view=4>
17. **Slavickienė A.** Draudimas žemės ūkyje. // Mano ūkis. 2004/5. [Žiūrėta 2009 05 29]. Prieiga per internetą: http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st_z.php?s=318&z=19
18. **Euroūkio informacija.** Socialinio dialogo metu gimsta konstruktyvūs sprendimai. [Žiūrėta 2009 04 12]. Prieiga per internetą: http://www.manoukis.lt/euroukis/print_forms/print_st.php?st=163&m=1
19. **Stonkutė E.** Europos regioninės politikos institutas. ES tiesioginių išmokų sistemai tobulinti reikia naujų idėjų. // Mano ūkis. 2009.2. [Žiūrėta 2009 11 04]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/index.php?k=82&m=1>
20. **Tavorienė V.** Valstybė pluša privačiai kompanijai. [Žiūrėta 2009 05 26]. Prieiga per internetą: <http://www.valstietis.lt/Archyvas/Pirmaspuslapis/2008metaiBalandis/Valstybe-plusa-privaciai-kompanijai>

21. **Tavorienė V.** Vokiečių draudikams gali tekti trauktis. 2009-03-04. [Žiūrėta 2009 05 26]. Prieiga per internetą: <http://www.valstietis.lt/Archyvas/Pirmas-puslapis/2009-metai-Kovas/Vokieciu-draudikams-gali-tekti-trauktis>
22. **Terminų žodynas.** [Žiūrėta 2009 05 23]. Prieiga per internetą: <http://terminu.zodynas.info/liutis>
23. **Terminų žodynas.** [Žiūrėta 2009 05 23]. Prieiga per internetą: <http://terminu.zodynas.info/liutis>
24. **Uosytė R., Šmitaitė L.** Pasėlių draudimas – efektyvus rizikos valdymo žemės ūkyje būdas.//MANO ŪKIS. 2006/2.
25. **Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija.** Draudimo procedūra. Žiūrėta 2009 11 02]. Prieiga per internetą: <http://vereinigte-hagel.net/service.html?&L=4>
26. **Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija.** [Žiūrėta 2009 11 03]. Prieiga per internetą: <http://vereinigte-hagel.net/schdenscaetzung.html?&L=4>
27. **Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija.** [Žiūrėta 2009-10-15]. Prieiga per internetą:[http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews\[tt_news\]=639&tx_ttnews\[backPid\]=11](http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews[tt_news]=639&tx_ttnews[backPid]=11)
28. **Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija.** Apie draudimo bendrovę. [Žiūrėta 2009 11 02]. Prieiga per internetą: <http://vereinigte-hagel.net/unternehmen.html?&L=4>
29. **Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija.** Draudimo produktai. [Žiūrėta 2009 10 02]. Prieiga per internetą: <http://www.vereinigte-hagel.net/produkte.html?&L=4>
30. **Vereinigte Hagel draudimo bendrovės informacija.** Konsultantai siūlo paslaugas pasėlių draudimo srityje. [Žiūrėta 2009 10 15]. Prieiga per internetą: [http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews\[tt_news\]=621&tx_ttnews\[backPid\]=11](http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews[tt_news]=621&tx_ttnews[backPid]=11)
31. **Vikipedija Laisvoji enciklopedija.** [Žiūrėta 2009 05 23]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Kru%C5%A1a>
32. **Vikipedija Laisvoji enciklopedija.** [Žiūrėta 2009 05 23]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Sausra>
33. **Žemės ūkio ekonomikos terminų aiškinamasis žodynas.** [Žiūrėta 2009 11 15]. Prieiga per internetą: http://mail.laei.lt/zodynas/zodz_a.php?lietuviu=d&id_ag=615&id_ag=1005&id_ag=491

34. **Žemės ūkio ekonomikos terminų aiškinamasis žodynas.** [Žiūrėta 2009 11 15]. Prieiga per internetą: http://mail.laei.lt/zodynas/zodz_a.php?lietuviu=d&id_ag=615&id_ag=1005
35. **Žemės ūkio ekonomikos terminų aiškinamasis žodynas.** [Žiūrėta 2009 11 15]. Prieiga per internetą: http://mail.laei.lt/zodynas/zodz_a.php?lietuviu=s&id_ag=980&id_ag=1495
36. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Amerikos ūkininkai domisi Lietuvos patirtimi. [Žiūrėta 2009 11 04]. Prieiga per internetą: <http://www.agri.lt/naujiena.php?id=1178957235>
37. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Į žemės ūkio pasėlių draudimo rinką ruošiasi ateiti patyrusi Vokietijos draudimo bendrovė. [Žiūrėta 2009 05 15]. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/documents/BZUP/18%20ruosiasi%20ateiti%20patyrusi%20Vokietijos.pdf>
38. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Lapkritį Lietuvoje pradedami drausti pasėliai. [Žiūrėta 2009 09 03]. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3480&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=3&list=10&spausdinti=1
39. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Moldovą domina Lietuvos patirtis. [Žiūrėta 2009 05 29]. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3710&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=1&list=50
40. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Panaikintas privalomas pasėlių draudimas. [Žiūrėta 2009 10 14]. Prieiga per internetą: <http://www.aina.lt/naujienos/zemes-ukis/7574-panaikintas-privalomas-paseliu-draudimas.html>
41. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Pasėlių draudimas problematiškas visose šalyse. [Žiūrėta 2009 11 17]. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3231&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=10&list=50
42. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Pasėlių draudimas skatinamas, bet neprivalomas. [Žiūrėta 2009 06 15]. Prieiga per internetą: <http://ukiozinios.lt/paseliu-draudimas-skatinamas-bet-neprivalomas>
43. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Pasėlių draudimo sistemos Europos Sąjungoje. [Žiūrėta 2009-01-15]. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/documents/BZUP/17%20Paseliu%20draudimo.pdf>

44. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Rengiamasi vasarinių augalų pasėlių draudimui. [Žiūrėta 2009 11 06]. Prieiga per internetą:
[http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews\[pointer\]=5&tx_ttnews\[tt_news\]=340&tx_ttnews\[backPid\]=11](http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews[pointer]=5&tx_ttnews[tt_news]=340&tx_ttnews[backPid]=11)
45. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Ūkininkai ir kredito įstaigos suinteresuotos valdyti meteorologinių reiškinių keliamą riziką. [Žiūrėta 2009 05 29]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/73825>
46. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Ūkininkai turės galimybę pasėlius drausti palankesnėmis sąlygomis. [Žiūrėta 2009 10 22]. Prieiga per internetą: [http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews\[tt_news\]=614&tx_ttnews\[backPid\]=11](http://www.vereinigtehagel.net/einzelanzeige.html?&no_cache=1&L=4&tx_ttnews[tt_news]=614&tx_ttnews[backPid]=11)
47. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Valstybės parama ir jos skirstymo kriterijai. [Žiūrėta 2009 08 03]. Prieiga per internetą:
http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3634&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=2&list=50
48. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Viešas atsakymas į ūkininkų klausimus. [Žiūrėta 2009 11 08]. Prieiga per internetą:
http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3661&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=4&list=10
49. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** Žemdirbiai tiki pasėlių draudimo ateitimi. [Žiūrėta 2009 04 20]. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/lt/naujienos/pranesimai-spaudai/6013/>
50. **Žemės ūkio ministerijos informacija.** [Žiūrėta 2009 11 28]. Prieiga per internetą: archyvas.vz.lt/show_file.php?file=vez20070130_10.pdf
51. **Žemės ūkio rūmų Tarptautinio skyriaus informacija** parengta pagal Europos Komisijos DG Agri informaciją „MAP: Monitoring agri-trade policy“. JAV žemės ūkio rėmimas. [Žiūrėta 2009 11 04]. Prieiga per internetą:
http://www.zur.lt/popup2.php?m_news_id=382&tmpl_name=m_news_print_form
52. **Žurnalo „Mano ūkis“ informacija.** Socialinio dialogo metu gimsta konstruktyvūs sprendimai. [Žiūrėta 2009 04 12]. Prieiga per internetą:
<http://www.manoukis.lt/euroukis/index.php?s=163&m=1&t=9>

Užsienio autorių literatūra:

1. **Alasa** (1992), **ENESA** (2004), **Ibarra and Mahul** (2004), **Skees et al.** (2005), **Skees and Enkh-Amgalan** (2002), **Skees et al.** (2001), **Stoppa and Hess** (2003), **The World Bank** (2005). [Žiūrėta 2009 11 12]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/index_en.htm
2. **Boyer F.** La Situation de L'assurance Recolte en France: Crops insurances in France. – Madrid, 2006.
3. **Crop insurance history.** Keeps America growing. [Žiūrėta 2009 10 22]. Prieiga per internetą: <http://www.cropinsuranceinamerica.org/about-crop-insurance/history.php>
4. **Final Report.** Agricultural insurance schemes. Chapter 1. Executive summary. [Žiūrėta 2009 10 24]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/chapter1.pdf>
5. **Final Report.** Agricultural insurance schemes. Chapter 4. Existing agricultural insurance systems in the world. [Žiūrėta 2009 10 24]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/existing_en.pdf
6. **Final Report.** Agricultural insurance schemes. Chapter 6. Existing agricultural insurance systems. [Žiūrėta 2009 12 10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/chapter6.pdf>
7. **Guide to Agricultural Risk Management 2009.** How to evaluate crop-hail insurance. <http://www.ag-risk.org/NCIS PUBS/LAIPPUB/2009/Guide2009.pdf>
8. **Gusman P.** Crop insurers stable, but Gov't cuts could cause private players may dry up. Special report: Farm & crop insurance. National Underwriter Property & Casualty. 2009 09 21. [Žiūrėta 2009 11 04]. Prieiga per internetą: <http://www.property-casualty.com/Issues/2009/September-21-2009/Pages/Crop-Insurers-Stable-But-Govt-Cuts-Could-Cause-Private-Players-To-Dry-Up.aspx>
9. **Microensure Helping the poor weather life's storm.** Weather index crop. [Žiūrėta 2009 11 21]. Prieiga per internetą: <http://www.microensure.com/innovation/weather-index-crop.aspx>
10. **Morris J.** Can insurance break Ethiopia's vicious cycle of hunger? 2005 06 11. Dagens industry, Sweden.

11. **Postal Arthur D.** Crop insurers stable in turbulent economy. Special report: Farm & Crop insurance. National underwriter Property & Casualty. 2009-09-21.
12. **Remarks of Benoit Blarel**, Country Manager in Romania at ICAR Forum 2008, Risk Management in Agriculture. The Agriculture Insurance – a Risk Management Tool. [Žiūrėta 2009 06 04]. Prieiga per internetą:
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:21940059~menuPK:34472~pagePK:34370~piPK:34424~theSitePK:4607,00.html>
13. **Steven C. Harms**, Executive Vice President Rain and Hail L.L.C. History of crop insurance in the United States. [Žiūrėta 2009 10 22]. Prieiga per internetą:
http://www.rainhail.com/pdf_files/rainhailCOM/USC/History.pdf
14. **Stangl M.** The Austrian Agricultural Multi-Peril Insurance System. – Wien, 2006.
15. **The Crop insurance journal.** Crop insurance industry pays out \$8,6 billion for '08.. The Newsletter of national crop insurance services. 2009 Summer.
16. **United States Department of Agriculture Risk Management Agency. Official home site.** [Žiūrėta 2009 10 19]. Prieiga per internetą: <http://www.rma.usda.gov/policies/>
17. **Weather index insurance.** Fact Sheet: Global Environmental Sustainability: Protecting the Commons. GMR 2008: MDGs and the Environment - Agenda for Inclusive and Sustainable Development. [Žiūrėta 2009 11 19]. Prieiga per internetą:
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTGLOBALMONITOR/EXTGLOMONREP2008/0,,contentMDK:21708423~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:4738057,00.html>
18. **Working document.** Risk Management tools for EU Agriculture with a special Focus on Insurance. (2001). – Brussels: European Commission.
19. **World Bank group.** Crop and Livestock Insurance for Small and Marginal Farmers/Herders. Regional Workshop on Microinsurance. 2008-01-16. [Žiūrėta 2009 11 28]. Prieiga per internetą:
[http://www.ifc.org/ifcext/economics.nsf/AttachmentsByTitle/CON_ChinaAccessInsurJan2008_LesterPresentation1/\\$FILE/Sess2_Lester_Crop&LivestockforSmallFarmers.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/economics.nsf/AttachmentsByTitle/CON_ChinaAccessInsurJan2008_LesterPresentation1/$FILE/Sess2_Lester_Crop&LivestockforSmallFarmers.pdf)
20. **World Bank information.** What the World bank is doing. Food crisis. Bank initiatives. 2009 10 21. [Žiūrėta 2009 11 21]. Prieiga per internetą:
<http://www.worldbank.org/foodcrisis/bankinitiatives.htm>

21. **Zheng Y., Zhang J., Wang W.** Suggestion on promoting agricultural insurance in China. //International journal of business and management. 2008 12. Vol.3, Nr.12. [Žiūrėta 2009 11 24]. Prieiga per internetą:
<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijbm/article/viewFile/698/671>

Mockevičienė J. (2010). Pasėlių draudimas Lietuvoje ir besivystančių šalių patirtis / Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas dr. N. Udrėnas. – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, Strateginio valdymo fakultetas, 2010. - 94 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta pasėlių draudimo situacija Lietuvoje ir besivystančių šalių pasėlių patirtis, iškeltos pasėlių draudimo paslaugų teikimo problemos bei pateikti siūlymai, kaip šias problemas spręsti. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriama Lietuvos situacija pasėlių draudimo sferoje, nagrinėjamos pasėlių draudimo užuomazgos, draudimo įmonių kaita, draudimo procedūra, reikalavimai, norintiems draustis ir žalų sureguliuavimas ir žalos požymiai. Antroje dalyje pateikiama pasėlių draudimo situacija besivystančiose šalyse, aptariama kitų šalių patirtis, pasėlių draudime, JAV, Kanados ir ne ES šalių patirtis bei draudimo schemas Europoje. Trečioje dalyje nagrinėjami sprendimo būdai Europoje ir Amerikoje – tradicinis draudimas iš esmės, apžvelgiamas skirtingų pasaulių požiūris. Ketvirtoje dalyje nagrinėjami tarptautinių organizacijų siūlomi sprendimai ir jų parama tokioms schemoms atsirasti bei aptariamos Pasaulio Banko įžvalgos.

Pagrindiniai žodžiai: pasėliai, draudimas, rizika, stichinės gamtos sąlygos, žemės ūkio veiklos subjektai.

Mockevičienė J. (2010) Crop insurance in Lithuania and experience of developing countries / The master's final thesis in The Strategic Management of the Public Sector. Mentor dr. N. Udrėnas – Vilnius: The University of Mykolas Romeris, The faculty of strategic management and policy, 2010. - 94 p.

ANNOTATION

Situation of crop insurance in Lithuania and in developing countries was analyzed and evaluated in this final master thesis. It also raises the crop insurance service problems and submits possible solutions to the existing issues. First part of the work studies the theoretical situation in Lithuanian crop insurance market, analyzes the genesis of crop insurance, changes of the insurance companies, insurance procedures, requirements for insurance appliers, settlement and characteristics of the claims. In the second part the survey of the crop insurance service in developing countries is presented, experience of USA, Canada and other countries is discussed. Third part introduces with the situation in USA and Europe – traditional insurance on the whole, point of view of different worlds. Fourth part involves decisions of international organizations and their support to the crop insurance schemes, also insights of World Bank are presented.

Key words: social protection policies, social security system, social services, access to social services, social support.

Mockevičienė J. (2010). Pasėlių draudimas Lietuvoje ir besivystančių šalių patirtis / Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas dr. N. Udrėnas. – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, Strateginio valdymo fakultetas, 2010. – 94 p.

SANTRAUKA

Magistrinio darbo „Pasėlių draudimas Lietuvoje ir besivystančių šalių patirtis“ tikslas – remiantis teorinėmis žiniomis apie pasėlių draudimo sistemas išanalizuoti pasėlių draudimo įtaką tolesnei žemės ūkio plėtrai, atskleisti pasėlių draudimo situaciją besivystančiose šalyse.

Šios temos aktualumą lemia dar visai jauna ir ne iki galo išvystyta draudimo rinka, kuri siekia sukurti vientisą ir stabilią žemės ūkio pasėlių draudimo sistemą. Tokios sistemos sklandus veikimas palengvintų žemės ūkio subjektų ūkininkavimo sąlygas ir padėtų užkirsti kelią grėsiantiems nuostoliams.

Analizuojant pasėlių draudimo veiklą Lietuvoje, ES, JAV ir kitose besivystančiose šalyse buvo taikomi įvairūs mokslinio pažinimo metodai: mokslinės literatūros, dokumentų, straipsnių palyginimas bei apibendrinimas; loginis, aprašomasis, lyginamasis. Šių metodų dėka išsamiai pristatyta pasėlių draudimo sistemos Lietuvoje privalumai ir trūkumai bei besivystančių ir jau išsivysčiusių šalių patirtis pasėlių draudimo rinkoje.

Magistro darbą sudaro keturios dalys. Pirmoje dalyje apžvelgiama pasėlių draudimo situacija Lietuvoje, nagrinėjamos pasėlių draudimo užuomazgos, draudimo įmonių kaita, draudimo procedūra, reikalavimai, norintiems draustis ir žalų sureguliuojimas ir žalos požymiai. Antroje dalyje pateikiama pasėlių draudimo situacija besivystančiose šalyse, aptariama kitų šalių patirtis, pasėlių draudime, JAV, Kanados ir ne ES šalių patirtis bei draudimo schemos Europoje. Trečioje dalyje nagrinėjami sprendimo būdai Europoje ir Amerikoje – tradicinis draudimas iš esmės, apžvelgiamas skirtingų pasaulių požiūris. Ketvirtoje dalyje nagrinėjami tarptautinių organizacijų siūlomi sprendimai ir jų parama tokioms schemoms atsirasti bei aptariamos Pasaulio Banko įžvalgos.

Darbo pabaigoje padarytos išvados, kad pasėlių draudimas įgauna vis didesnę pagreitį ir tampa labai svarbia žemės ūkio subjektų rizikos valdymo priemone, kuri suteikia galimybę apsaugoti savo pajamas ir nepatirti bereikalingų nuostolių.

Mockevičienė J. (2010) Crop insurance in Lithuania and experience of developing countries / The master's final thesis in The Strategic Management of the Public Sector. Mentor dr. N. Udrėnas – Vilnius: The University of Mykolas Romeris, The faculty of strategic management and policy, 2010. – 94 p.

SUMMARY

The object of the master thesis “Crop insurance in Lithuania and developing countries experience” is to analyze and disclose the impact of the crop insurance to the further development of the agriculture and the situation of crop insurance service in developing countries by applying theoretical knowledge about crop insurance systems.

The relevance of this topic is basically determined by still young not yet fully develop insurance market, which seeks to create an integral and stable crop insurance scheme. When fluently operating, such scheme could greatly facilitate farming conditions and would help to prevent possible losses.

The analysis of crop insurance in Lithuania, the EU, the USA and in other developing countries has been a subject to various methods: the comparison and summary of scientific literature, documents and articles; logical method, descriptive method, comparative method. By applying these methods strengths and weaknesses of crop insurance system in Lithuania was presented, also experience in crop insurance service in developing countries was introduced.

The master thesis consists of four parts. The first part of the work studies the theoretical situation in Lithuanian crop insurance market, analyzes the genesis of crop insurance, changes of the insurance companies, insurance procedures, requirements for insurance appliers, settlement and characteristics of the claims.

In the second part the survey of the crop insurance service in developing countries is presented, experience of USA, Canada and other countries is discussed. Third part introduces with the situation in USA and Europe – traditional insurance on the whole, point of view of different worlds. Fourth part involves decisions of international organizations and their support to the crop insurance schemes, also insights of World Bank are presented.

In the end of the work conclusions are made that crop insurance is gaining momentum and becoming more and more important risk management tool, which enables to protect an income and avoid unnecessary losses.

PRIEDAI

**INTERVIU SU VEREINIGTE HAGLE DRAUDIMO BENDROVĖS FILIALO VADOVU
ALGIMANTU NAVICKU**

- 1. Kiek hektarų pasėlių apdrausta šiais derliaus metais iš viso?**
2008/2009 metais apdrausta 108 tūkst. ha. pasėlių.
- 2. Kiek yra gauta įmokų už paskutinius derliaus metus?**
Konfidenciali informacija
- 3. Kokia yra bendra draudimo suma?**
166 mln litų
- 4. Koks skaičius ūkininkų 2009 metais apdraudė savo pasėlius?**
976
- 5. Kokia pinigų suma jau išmokėta ūkininkams už patirtus nuostolius?**
800 tūkst.
- 6. Kuri pasėlių rūšis labiausiai draudžiama? Ir kiek hektarų apdrausta? Žieminiai kviečiai – 40 tūkst. ha., vasariniai miežiai – 16 tūkst. ha., Žieminiai rapsai 13 tūkst. ha.**
- 7. Kuri draudžiamų augalų grupė labiausiai nukentėjo 2009 metais?**
Rapsai, miežiai, kviečiai.
- 8. Nuo kokios draudimo rizikos 2009 metais labiausiai nukentėjo draudžiamos kultūros?**
Daugiausia pranešimų – dėl iššalimo, išmokų – dėl krušos.
- 9. Kuris regionas ar rajonas labiausiai 2009 metais nukentėjo nuo gamtos stichijų?**
Prienai – 130 tūkst.
- 10. Kokie 2009 metais galiojantys pasėlių įkainiai?**
Labai įvairūs, priklauso nuo vietovės, augalų rūšies, draudimo sumos (už hektarą gali būti mokama nuo 10 iki 300 litų).
- 11. Kokie yra draudiminių išmokų paskaičiavimo principai?**
Pasėlių nuostolių vertinimą vykdo nepriklausomi vertintojai (daugiausia – pasėlius apsidraudę žemdirbiai), turintys agronominį išsilavinimą, didelę patirtį augalininkystėje bei nepriekaištingą reputaciją. Jie kiekvienais metais apmokomi vokiečių ir lietuvių ekspertų Lietuvoje bei Vokietijoje, Lenkijoje. Žalų vertinimui naudojamos specialiai kiekvienai augalų rūšiai bei draudimo rizikai draudikų bei mokslininkų sukurtos metodikos, vertinančios augalų pažeidimų įtaką būsimam augalų derliui kiekvienu vegetacijos periodu.

Išmoka už **iššalusius** pasėlius sudaro **20 proc.** nuo draudimo sumos. Ji mokama tik tuo atveju, jei žalų vertintojai kartu su draudėju sutaria, jog pažeistą sklypą ar jo dalį reiki atsėti.

Išmoka už **stichinės sausras** padarytą žalą mokama tuo atveju, kai savivaldybė, remdamasi hidrometeorologinės tarnybos pateiktais duomenimis (30 dienų iš eilės hidroterminis koeficientas turi būti mažesnis nei 0.5, o aktyvi paros temperatūra didesnė nei 10°C) paskelbia stichinę sausrą rajone, o komisija, sudaryta iš draudikų, žemdirbių, vyriausybės atstovų, patikrinusi **kiekvienos augalų rūšies** atsitiktinai pasirinktus sklypus (ne mažiau 5), nustato sausras pažeidimus ne mažiau kaip 60 - yje proc. patikrintų sklypų. Tokiu atveju išmokama draudimo išmoka **15 proc.** nuo draudimo sumos.

Krušos ir liūtis atvejais įvertinami augalų pažeidimai, turintys įtaką derliui. Išmokant draudimo išmoką, taikoma **8 proc.** sąlyginė franšizė, t.ty., jei augalų patirta žala sklype ar jo dalyje sudaro mažiau nei 8 proc., išmoka nėra mokama, jei daugiau kaip 8 proc. - išmokama visa draudimo išmoka.

12. Kaip nustatoma 1 hektaro draudimo įmokos suma?

Numatomas derlingumas dauginamas iš numatomos 1 tonos supirkimo kainos. Draudimo sumos ribos atskiroms augalų rūšims – nuo 400 (avižos, min) iki 20 000 litų (bulvės, max).

13. Kokios priežastys verčia ūkininkus abejoti pasėlių draudimo teikiama nauda?

Abejonės susijusios su prieš tai pasėlius draudusių draudimo įmonių įvaizdžiu. Net ir dabar dar vyksta teismų procesai. Į anksčiau žemdirbių išreikštus pageidavimus buvo atsižvelgta, Pagrindinė problema – žemdirbiai nesuvokia pasėlių draudimo kaip apsaugos ir linę riziką prisiimti sau. Tačiau šiuo metu investicijos yra didelės, todėl labai svarbu veiklos stabilumas. O tai užtikrina draudimas. Na ir, aišku, trūksta pinigų bei informacijos.

14. Kokių dažniausių priekaištų Jūsų įmonė susilaukia iš Lietuvos ūkininkų?

Paprastai priekaištai būdavo dėl to, jog draudimas buvo privalomas, nebuvo galima drausti augalų grupių atskirai, laisvai pasirinkti riziką. Šiuo metu jų pageidavimai jau yra ištaisyti. Dar žemdirbiai pageidauja drausti nuo išmorkimo, žvėrių ir paukščių padarytos žalos.